39, 1, 6 x

Index Lectionum

IN

LYCEO REGIO HOSIANO BRUNSBERGENSI

PER HIEMEM

ANNI MDCCCXLV — XLVI A DIE XV. OCTOBRIS

INSTITUENDARUM.

PRAEMISSAE SUNT DR. LAUR. FELDTII DE MERCURII ALTITUDINIBUS MINIMIS ET MAXIMIS OBSERVATIONES. ADJECTAE ADHUC SUNT BAROMETRI OBSERVATIONES DD. XXI. ET XXII. SEPTEMB., XXI. ET XXII. DECEMB. ANNI MDCCCXXXVI ET DD. XXI. ET XXII. MART. ANNI MDCCCXXXVII. INSTITUTAE.

BRUNSBERGAE,
IMPRESSIT C. A. HEYNE.

9br
7
(1845)46)

LANDES-
DÜSSELDORF

LYCEI REGII HOSIANI BRUNSBERGENSIS

RECTOR ET SENATUS

CIVIBUS SUIS

S.

De mercurii altitudinibus minimis et maximis observationes, Cives ac Commilitones nobilissimi, jam Vobis in hoc lectionum indice proponere placet. Observationes istae omnes summa diligentia institutae, et instrumenta optimae indolis ad eas absolvendas in usum vocata sunt. Locus observationis, 70 ped. Paris. supra maris superficiem altitudinem mercurii mediam 336‴. 62, calculo determinatam, habet. Correctionem altitudini mercurii jam adjeci. Conf. etiam Poggendorff Annalen der Physik und Chemie, Ergänzungsband T. XXX pag. 295.

I.

Mercurii altitudines minimae et maximae ab anno 1827 usque ad annum 1833 observatae.

Dies et hora 1827 Januar.	Barometrum	infr. med.	Thermometr. Fahr.	Dies et hora 1827 Octob. Novemb.	Barometrum	infr. med.	Thermometr. Fahr.
14. 7h 0′ vesp.	322‴,73	13‴,89	38°,8 Fahr.	31. Octob.			
7 15 —	322 ,42	14 ,20	39 ,0	12h 0 merid.	330‴,31	6‴,31	32°,7 Fahr.
8 0 —	321 ,11	15 ,51	39 ,4	4 0 vesp.	328 ,41	8 ,21	38 ,5
10 0 —	321 ,60	15 ,02	40 ,6	10 0 —	326 ,83	9 ,79	36 ,3
11 0 —	321 ,32	15 ,30	40 ,6	10 30 —	326 ,25	10 ,37	36 ,3
12 0 —	320 ,93	15 ,69	39 ,4	1. Novemb.			
15. 1 0 mat.	320 ,37	16 ,25	39 ,4	2 30 mat.	325 ,48	11 ,14	36 ,3
3 0 —	319 ,69	16 ,93	35 ,4	5 0 —	325 ,51	11 ,11	36 ,9
4 0 —	319 ,49	17 ,13	34 ,9	8 45 —	326 ,26	10 ,36	32 ,7
5 3 —	319 ,11	17 ,51	34 ,9	12 0 merid.	326 ,63	9 ,99	39 ,2
5 9 —	319 ,22	17 ,40	34 ,9	10 0 vesp.	327 ,56	9 ,06	36 ,0
7 0 —	323 ,06	13 ,56	34 ,7	2. 8 0 vesp.	329 ,01	7 ,61	31 ,8
8 0 —	324 ,38	12 ,24	32 ,8	12 0 merid.	329 ,39	7 ,23	35 ,6
11 0 —	326 ,19	10 ,43	32 ,2				
12 0 merid.	326 ,75	9 ,87	32 ,0				

Die 15. Jan. hora 5^h 3′ mat. altitudo mercurii minima fuit 319‴,11, ergo 17‴,51 infra mediam altitudinem; altitudo vix unquam minor observata. Per noctem procella e regione WNW. saeviit.

Ventorum ordo { ante Minim. SW. W. WNW.
post Minim. WNW. NW. N.

Minima altitudo 325‴,48, ergo 11‴,14 infra mediam; quae altitudo per noctem, quae diem 31. Octobr. insecuta est, observabatur. Procella e regione SW.

Ventorum ordo { ante Minim. SSW. SW.
post Minim. SSW. S. SW. SSO.

Dies et hora 1827 Decemb.	Barometrum	infr. med.	Thermometr. Fahr.	Dies et hora 1833 Febr.	Barometrum	infr. med.	Thermometr. Fahr.
4. 12^h 0′ merid.	331‴,92	4‴,70	27°,9 Fahr.	2. 12^h 0′ merid.	335‴,48	1‴,14	25°,0 Fahr.
9 0 vesp.	325 ,65	10 ,97	39 ,2	10 0 vesp.	333 ,43	3 ,19	21 ,2
10 0 —	325 ,68	10 ,94	39 ,2	3. 8 0 mat.	326 ,53	10 ,09	22 ,2
10 30 —	325 ,59	11 ,03	39 ,4	9 0 —	325 ,97	10 ,65	23 ,0
5. 1 30 mat.	325 ,64	10 ,98	39 ,9	9 15 —	326 ,04	10 ,58	23 ,5
2 30 —	325 ,63	10 ,99	39 ,9	9 30 —	325 ,93	10 ,69	24 ,2
6 0 —	327 ,25	9 ,37	39 ,2	10 0 —	325 ,77	10 ,85	25 ,0
8 0 —	327 ,74	8 ,88	34 ,7	10 30 —	325 ,56	11 ,06	26 ,5
12 0 merid.	329 ,19	7 ,43	34 ,7	11 30 —	325 ,42	11 ,20	28 ,2
10 0 vesp.	330 ,72	5 ,90	38 ,7	12 0 merid.	325 ,31	11 ,31	31 ,0
6. 12 0 merid.	328 ,90	7 ,69	35 ,4	0 30 vesp.	325 ,33	11 ,29	32 ,0
10 0 vesp.	326 ,34	10 ,29	42 ,7	1 0 —	325 ,45	11 ,17	33 ,0
7. 0 30 mat.	325 ,51	11 ,11	39 ,2	2 0 —	325 ,40	11 ,22	34 ,2
1 30 —	326 ,48	10 ,14	41 ,0	3 0 —	325 ,33	11 ,29	33 ,9
6 0 —	330 ,39	6 ,23	37 ,2	7 0 —	325 ,79	10 ,83	33 ,7
12 0 merid.	332 ,51	4 ,11	34 ,7	4. 12 0 merid.	329 ,11	7 ,51	34 ,0

Hora 0^h 30′ matutina diei 7. Decemb. altitudo minima observabatur 325‴,51, quae est 11‴,11 infra mediam. Procella e regione WNW.; pluvia.

Ventorum Ordo { ante Minim. W. WNW. NW. WNW. S. SW.
post Minim. WNW. NW. N.

Minima altitudo 325‴,31 i. e. 11‴,31 infra mediam die 3 Febr. 12^h 0′ merid. observabatur. Coelum tectum, S. vehemens.

Ventorum Ordo { ante Minim. W. SW. S.
post Minim. SW. SSW. S. SW. S. SW.

Dies et hora 1827 Febr.	Barometrum infr. / supr. } med.	Thermometr. Fahr.
3. 12h 0′ merid.	339‴,76	+3‴,14	28°,6 Fahr.
4. 12 0 —	343 ,11	+6 ,49	28 ,5
5. 12 0 —	340 ,71	+4 ,09	36 ,0
6. 12 0 —	333 ,29	—3 ,33	35 ,4
7. 12 0 —	340 ,29	+3 ,67	26 ,8
8. 12 0 —	344 ,44	+7 ,82	18 ,7
10 0 vesp.	345 ,37	+8 ,75	15 ,6
9. 7 30 mat.	346 ,00	+9 ,38	14 ,4
12 0 merid.	345 ,13	+8 ,51	25 ,2
11 0 vesp.	344 ,10	+7 ,48	26 ,8
10. 8 0 mat.	344 ,00	+7 ,38	31 ,5
12 0 merid.	343 ,31	+6 ,69	33 ,6
10 0 vesp.	342 ,43	+5 ,81	30 ,2

Dies et hora 1828 Januar.	Barometrum sup.med.	Thermometr. Fahr.
16. 12h 0′ merid.	340‴,22	3‴,60	+ 6°,1 F.
10 0 vesp.	341 ,47	4 ,85	— 0 ,6
17. 8 30 mat.	344 ,15	7 ,53	+ 3 ,6
12 0 merid.	344 ,93	8 ,31	+ 3 ,8
6 30 vesp.	345 ,68	9 ,06	— 1 ,7
10 0 —	346 ,62	10 ,00	— 6 ,9
11 0 —	346 ,74	10 ,12	— 7 ,8
18. 8 0 mat.	347 ,33	10 ,71	— 9 ,1
10 15 —	347 ,19	10 ,57	— 3 ,5
12 0 merid.	347 ,10	10 ,48	+ 4 ,6
10 0 vesp.	345 ,98	9 ,36	— 0 ,6
19. 9 0 mat.	341 ,98	5 ,36	+ 8 ,4
12 0 merid.	340 ,78	4 ,16	+16 ,9

Maxima altitudo 9‴,38 supr. med. hora 7h 30′ matutina diei 9. Febr. observata est. Ventus SSO. lenis; coelum fere omne serenum.

Ventorum Ordo { ante Maxim. OSO. W. WNW. O. SO.
post Maxim. SW. W. NW. &c.

Die 18. Januar altitudo maxima fuit 347‴,33 i. e. 10‴,71 supr. med. Ventus SO. lenis; coelum serenum.

Ventorum Ordo { ante Maxim. NO. ONO. O. SO.
post Maxim. SO. SSO. SO. S. SW.

Dies et hora 1828 Octob.	Barometrum supr.med.	Thermometr. Fahr.
25. 12h 0′ merid.	341‴,55	4‴,93	50°,4 Fahr.
26. 12 0 —	344 ,41	7 ,79	44 ,4
27. 12 0 —	344 ,62	8 ,00	44 ,4
2 0 vesp.	344 ,82	8 ,20	38 ,7
7 0 —	345 ,12	8 ,50	31 ,3
8 0 —	345 ,25	8 ,63	30 ,2
9 0 —	345 ,35	8 ,73	29 ,1
10 0 —	345 ,35	8 ,73	28 ,6
11 0 —	345 ,37	8 ,75	27 ,9
28. 8 0 mat.	345 ,03	8 ,41	32 ,0
12 0 merid.	344 ,83	8 ,21	36 ,3
8 0 vesp.	344 ,69	8 ,07	33 ,1
10 0 —	344 ,80	8 ,18	32 ,0
29. 7 30 mat.	345 ,41	8 ,79	26 ,4

Dies et hora 1828 Novbr.	Barometrum supr.med.	Thermometr. Fahr.
3. 6h 15′ mat.	340‴,15	3‴,53	29°,3 Fahr.
10 0 vesp.	343 ,79	7 ,17	26 ,4
4. 2 30 mat.	344 ,20	7 ,58	25 ,2
12 0 merid.	345 ,31	8 ,69	26 ,8
4 0 vesp.	345 ,17	8 ,55	26 ,4
10 0 —	345 ,85	9 ,23	20 ,1
12 0 —	345 ,98	9 ,36	18 ,9
5. 5 0 mat.	345 ,95	9 ,33	16 ,7
8 0 —	346 ,52	9 ,90	15 ,6
9 0 —	346 ,40	9 ,78	18 ,5
11 0 —	346 ,49	9 ,87	21 ,4
12 0 merid.	346 ,44	9 ,82	27 ,0
2 0 vesp.	346 ,47	9 ,85	28 ,8
4 0 —	346 ,42	9 ,80	26 ,8

12h 0′ merid.	345‴,33	8‴,71	33°,8 Fahr.
10 0 vesp.	344 ,09	7 ,47	34 ,0
30. 12 0 merid.	341 ,78	5 ,16	38 ,3

10h 0′ vesp.	346‴,56	9‴,94	20°,7 Fahr.
6. 7 45 mat.	346 ,23	9 ,61	24 ,1
12 0 merid.	346 ,12	9 ,50	30 ,9
7. 12 0 merid.	344 ,60	7 ,98	28 ,6

Altitudo maxima mercurii secundum observationes praecedentes 8‴,79 supr. med. Ventus ONO. fere nullus; coelum ex parte serenum.

Ventorum Ordo { ante Maxim. W. O. ONO.
post Maxim. ONO. O. S.

Maxima altitudo 346‴,56 i. e. 9‴,94 supr. med. die 5. Novbr. hora 10h 0′ vespert. observabatur. Ventus SO. modicus; coelum serenum.

Ventorum Ordo { ante Maxim. O. OSO. O. SO.
post Maxim. SSO. S. &c.

Dies et hora 1829 Decembr.	Barometrum	sup.med.	Thermometr. Fahr.
1. 12h 0′ merid.	343‴,29	6‴,67	29°,7 Fahr.
2. 12 0 —	344 ,29	7 ,77	19 ,6
3. 12 0 —	346 ,07	9 ,45	9 ,1
4. 12 0 —	345 ,79	9 ,17	8 ,8
5. 12 0 —	346 ,85	10 ,23	11 ,7
10 0 vesp.	347 ,96	11 ,34	16 ,2
6. 8 0 mat.	348 ,59	11 ,97	18 ,5
10 0 —	349 ,02	12 ,40	16 ,9
11 0 —	349 ,08	12 ,46	17 ,1
11 15 —	349 ,22	12 .60	16 ,7
12 0 merid.	349 ,21	12 ,59	16 ,2
1 0 vesp.	349 ,19	12 ,57	16 ,2
2 0 —	348 ,86	12 ,24	15 ,1
3 0 —	348 ,88	12 ,26	14 ,9
5 0 —	348 ,89	12 ,27	———
10 0 —	349 ,15	12 ,53	15 ,9
7. 6 0 mat.	348 ,83	12 ,21	———
8 0 —	348 ,84	12 ,22	17 ,8
9 0 —	349 ,08	12 ,46	16 ,9
12 0 merid.	348 ,74	12 ,12	19 ,6
2 0 vesp.	348 ,44	11 ,82	18 ,5
7 0 —	348 ,20	11 ,58	18 ,1
10 0 —	348 ,00	11 ,38	13 ,5
8. 10 0 mat.	346 ,94	10 ,32	11 ,7
12 0 merid.	346 ,74	10 ,12	15 ,1
9. 12 0 —	344 ,68	8 ,06	17 ,8
10. 12 0 —	342 ,92	6 ,30	20 ,7
11. 12 0 —	343 ,22	6 ,60	15 ,8

Dies et hora 1830 Januar.	Barometrum	sup.med.	Thermometr. Fahr.
20. 12h 0′ merid.	338‴,34	1‴,72	23°,0 Fahr.
21. 12 0 —	339 ,73	3 ,11	20 ,7
22. 8 0 mat.	344 ,47	7 ,85	9 ,5
12 0 merid.	343 ,74	7 ,12	11 ,7
23. 8 0 mat.	346 ,21	9 ,59	3 ,9
11 50 —	346 ,07	9 ,45	9 ,5
24. 12 0 merid.	345 ,06	8 ,44	12 ,7
25. 12 0 —	344 ,04	7 ,42	6 ,1
26. 12 0 —	343 ,05	6 ,43	16 ,2
27. 12 0 —	340 ,76	4 ,17	12 ,9
18.Febr. 12 0 merid.	342 ,29	5 ,67	37 ,2
19. 0 30 vesp.	345 ,89	9 ,27	36 ,7
2 0 —	346 ,11	9 ,49	36 ,0
4 15 —	346 ,25	9 ,63	33 ,0
6 30 —	346 ,41	9 ,79	26 ,8
10 45 —	346 ,82	10 ,20	21 ,8
12 0 —	346 ,86	10 ,24	20 ,2
20. 2 0 mat.	346 ,83	10 ,21	———
7 45 —	346 ,80	10 ,18	18 ,1
10 45 —	346 ,80	10 ,18	29 ,7
0 30 vesp.	346 ,74	10 ,12	25 ,8
4 0 —	346 ,32	9 ,70	34 ,5
6 0 —	346 ,14	9 ,52	28 ,0
10 0 —	345 ,74	9 ,12	22 ,8
21. 8 0 mat.	344 ,36	7 ,74	22 ,3
12 0 merid.	344 ,01	7 ,39	33 ,9
22. 8 0 mat.	343 ,10	6 ,48	23 ,8
12 0 merid.	343 ,01	6 ,39	30 ,5

Maxima altitudo 349‴,22 i. e. 12‴,60 supr. med. die 6. Decembr. hora 11h 15′ matutina fuit. Ventus SSO. lenis; coelum serenum. Altitudo vix unquam major observata est.

Ventorum Ordo { ante Maxim. NW. NO. SSO. SO. SSO.
post Maxim. SSO. S. SSO. SO. SSO.

Maxima altitudo mercurii 346‴,21 die 23. Januar. hora 8 matutina observabatur; quae altitudo observata 9‴,59 super. med. est. Ventus O. vehemens; coelum fere omne serenum.

Ventorum ordo { ante Maxim. SO. O.
post Maxim. SO. S. SO. SSO.

Die 19. Febr. altitudo maxima fuit 346‴,86 i. e. 10‴,24 supr. med. Ventus SO. malacia; coelum serenum.

Ventorum ordo { ante Maxim. SSO. SO.
post Maxim. SO. SSO. S. SW. S.

Dies et hora 1832 et 1833 Decemb. et Jan.	Barometrum	supr. med.	Thermometr. Fahr.
1832 Decemb.			
26. 12h 0′ merid.	339‴,27	2‴,65	31°,0 Fahr.
27. 12 0 —	340 ,59	3 ,97	32 ,5
28. 12 0 —	341 ,12	4 ,50	29 ,9
30. 12 0 —	342 ,62	6 ,00	21 ,2
31. 12 0 —	343 ,36	6 ,74	16 ,0
1833 Januar.			
1 . 7h 55′ mat.	345 ,66	9 ,04	18 ,9
10 0 —	345 ,89	9 ,27	17 ,4
1 0 vesp.	345 ,80	9 ,18	17 ,5
5 0 —	346 ,13	9 ,51	8 ,0
7 0 —	346 ,28	9 ,66	7 ,7
9 0 —	346 ,28	9 ,66	9 ,7
11 0 —	346 ,22	9 ,60	12 ,9
2. 7 50 mat.	345 ,31	8 ,69	16 ,0
10 0 —	345 ,28	8 ,66	15 ,8
12 0 merid.	344 ,87	8 ,25	16 ,8
2 0 vesp.	344 ,65	8 03	16 ,8
3 0 —	344 ,43	7 ,81	16 ,2
10 0 —	344 ,34	7 ,72	16 ,0
3. 8 0 mat.	344 ,60	7 ,98	10 ,9
12 0 merid.	344 ,90	8 ,28	12 ,0
3 55 vesp.	345 ,12	8 ,50	9 ,9

4.	10h 0′ mat.	345‴,99	9‴,37	14°,0
	3 30 vesp.	345 ,34	8 ,72	18 ,5
5.	12 0 merid.	344 ,73	8 ,11	27 ,5
6.	12 0 —	345 ,00	8 ,38	33 ,3
8.	12 0 —	344 ,42	7 ,80	30 ,3
11.	12 0 —	341 ,70	5 ,08	21 ,2

Maxima altitudo die 1. Jan. 1833 observata = 346‴,28 i. e. 9‴,66 supr. med. Ventus O. vehemens; coelum serenum.

Ordo Ventorum { ante Maxim. S. SW. SO. O.
post Maxim. O. SO. OSO. SO. S. SW.

II.

Observationes Barometri Brunsbergae dd. 21. et 22. Septemb., 21. et 22. Decemb. 1836, et dd. 21. et 22. Mart. 1837 institutae.

Observationes mercurii sequentes ad comparationem cum observationibus aliarum regionum, etiam Viro summo ill. Herschel exhibui. — Altitudines mercurii singulis horis respondentes.

Aequinoctium autumnale 1836.

Dies et hora Septembr. 1836.	Barometrum supr. + / infr. − / med.	Thermometr. Fahr.	Dies et hora Sepembr. 1836.	Barometrum supr. + / infr. − / med.	Thermometr. Fahr.
21. Sptb. 6h mat.	332‴,12 — 4°,50	40°,5 Fahr.	12h —	334‴,72 — 1‴,90	38°,2
7 —	332 ,24 — 4 ,38	41 ,1	22. Sptb. 1 mat.	35 ,08 — 1 ,54	37 ,4
8 —	32 ,30 — 4 ,32	43 ,5	2 —	35 ,53 — 1 ,09	38 ,2
9 —	32 ,41 — 4 ,21	44 ,9	3 —	35 ,68 — 0 ,94	39 ,0
10 —	32 ,59 — 4 ,03	46 ,0	4 —	35 ,73 — 0 ,89	39 ,9
11 —	32 ,64 — 3 ,98	47 ,2	5 —	35 ,73 — 0 ,89	39 ,3
12 merid.	33 ,06 — 3 ,56	46 ,3	6 —	36 ,03 — 0 ,59	36 ,9
1 vesp.	33 ,30 — 3 ,32	41 ,0	7 —	36 ,23 — 0 ,39	38 ,0
2 —	33 ,91 — 2 ,71	44 ,1	8 —	36 ,23 — 0 ,39	40 ,3
3 —	33 ,96 — 2 ,66	37 ,9	9 —	36 ,38 — 0 ,24	42 ,0
4 —	33 ,92 — 2 ,70	43 ,0	10 —	36 ,74 + 0 ,12	38 ,0
5 —	33 ,87 — 2 ,75	42 ,3	11 —	37 ,02 + 0 ,40	43 ,5
6 —	34 ,04 — 2 ,58	41 ,2	12 merid.	37 ,29 + 0 ,67	39 ,9
7 —	34 ,09 — 2 ,53	41 ,0	1 vesp.	37 ,44 + 0 ,82	41 ,0

8 —	34‴,24	— 2°,38	39°,2	2 —	37‴,44	+ 0‴,82	41°,8
9 —	34 ,44	— 2 ,18	39 ,1	3 —	37 ,49	+ 0 ,87	43 ,3
10 —	34 ,55	— 2 ,05	38 ,5	4 —	37 ,64	+ 1 ,02	43 ,7
11 —	34 ,66	— 1 ,96	38 ,4	5 —	37 ,79	+ 1 ,17	43 ,7
				6 —	38 ,04	+ 1 ,42	43 ,5

Solstitium hyemale 1836.

21.Decb. 6h mat.	338‴,58	+ 1‴,96	36°,9	22.Decb. 1h mat.	332‴,49	— 4‴,13	40°,9
7 —	38 ,67	+ 2 ,05	36 ,9	2 —	32 ,46	— 4 ,16	41 ,7
8 —	38 ,77	+ 2 ,15	37 ,2	3 —	32 ,51	— 4 ,11	40 ,4
9 —	38 ,73	+ 2 ,11	38 ,9	4 —	32 ,56	— 4 ,06	39 ,2
10 —	38 ,58	+ 1 ,96	39 ,0	5 —	32 ,82	— 3 ,80	38 ,1
11 —	38 ,38	+ 1 ,76	39 ,2	6 —	33 ,72	— 2 ,90	36 ,5
12merid.	38 ,18	+ 1 ,56	40 ,0	7 —	34 ,22	— 2 ,40	36 ,9
1 vesp.	37 ,98	+ 1 ,36	39 ,2	8 —	34 ,68	— 1 ,94	35 ,8
2 —	37 ,63	+ 1 ,01	39 ,1	9 —	35 ,23	— 1 ,39	35 ,5
3 —	37 ,48	+ 0 ,86	39 ,2	10 —	35 ,58	— 1 ,04	37 ,2
4 —	37 ,33	+ 0 ,71	39 ,8	11 —	35 ,92	— 0 ,70	36 ,9
5 —	36 ,98	+ 0 ,36	40 ,1	12merid.	36 ,02	— 0 ,60	36 ,9
6 —	36 ,33	— 0 ,29	40 ,1	1 vesp.	36 ,17	— 0 ,45	36 ,2
7 —	35 ,87	— 0 ,75	40 ,4	2 —	36 ,22	— 0 ,40	36 ,1
8 —	35 ,47	— 1 ,15	39 ,9	3 —	36 ,11	— 0 ,51	35 ,5
9 —	34 ,62	— 2 ,00	39 ,5	4 —	36 ,21	— 0 ,41	35 ,3
10 —	34 ,08	— 2 ,54	39 ,0	5 —	35 ,83	— 0 ,79	35 ,2
11 —	33 ,43	— 3 ,19	40 ,3	6 —	35 ,48	— 1 ,14	35 ,2
12 —	33 ,43	— 3 ,19	40 ,5				

Aequinoctium vernale 1837.

21. Mart. 6h mat.	331‴,70	— 4‴,92	28°,8 F.	8 vesp.	332‴,63	— 3‴,99	27°,5
7 —	31 ,75	— 4 ,87	29 ,0	9 —	32 ,49	— 4 ,13	27 ,4
8 —	32 ,15	— 4 ,47	29 ,5	10 —	32 ,10	— 4 ,52	27 ,3
9 —	32 ,39	— 4 ,23	30 ,7	11 —	31 ,90	— 4 ,72	26 ,5
10 —	32 ,52	— 4 ,10	31 ,8	12 —	31 ,76	— 4 ,86	26 ,2
11 —	32 ,60	— 4 ,02	33 ,1	22. Mart. 1 mat.	31 ,76	— 4 ,86	25 ,4
12merid.	32 ,78	— 3 ,84	33 ,7	2 —	31 ,41	— 5 ,21	25 ,2
1 vesp.	32 ,73	— 3 ,89	33 ,5	3 —	31 ,21	— 5 ,41	25 ,8
2 —	32 ,73	— 3 ,89	33 ,0	4 —	31 ,12	— 5 ,50	25 ,8
3 —	32 ,64	— 3 ,98	32 ,2	5 —	31 ,13	— 5 ,49	26 ,5
4 —	32 ,54	— 4 ,08	31 ,1	6 —	31 ,13	— 5 ,49	26 ,9
5 —	32 ,56	— 4 ,06	29 ,8	7 —	31 ,14	— 5 ,48	27 ,1
6 —	32 ,47	— 4 ,15	28 ,5	8 —	31 ,17	— 5 ,45	27 ,1
7 —	32 ,68	— 3 ,94	27 ,9	9 —	31 ,26	— 5 ,36	27 ,2

10h mat.	331‴,40	— 5‴,22	28°,2 F.	3h vesp	332‴,33	— 4‴,29	31°,0 F.
11 —	31 ,74	— 4 ,88	28 ,5	4 —	32 ,60	— 4 ,02	30 ,0
12merid.	31 ,84	— 4 ,78	30 ,2	5 —	32 ,61	— 4 ,01	29 ,3
1 vesp.	32 ,23	— 4 ,39	31 ,2	6 —	32 ,77	— 3 ,85	29 ,0
2 —	32 ,33	— 4 ,29	31 ,2				

Satis sint hactenus dicta ad proposit. observationum illustrationem. Quae supersunt alio tempore proponemus. Valete.

D. Brunsbergae, in Lyceo Regio Hosiano, d. XIX. Jul. MDCCCXLV.

LECTIONES.

A. ORDINIS THEOLOGICI.

ANTON. EICHHORN, Dr. P. P. O. h. t. DECANUS.

Publice: I. Historiam ecclesiasticam tertii aevi narrabit diebus Lunae, Martis, Mercurii, Jovis et Veneris h. IX — X.

II. Epistolas S. Pauli Apostoli ad Timotheum et Titum interpretabitur die Saturni h. IX — X.

Privatim: III. Patrologiam tradet diebus Lunae, Martis et Jovis hora III — IV.

PETR. THEOD. SCHWANN, Dr. P. P. O. h. t. RECTOR.

Publice: I. Tradet doctrinam christianam de humani generis lapsu et redemtione dd. Lunae, Martis et Jovis h. X — XI.

II. Disseret de Deo et Divinis attributis dd. Lunae, Martis et Jovis h. VI — VII.

III. Exercitationes repetitorias et examinatorias instituere perget d. Veneris h. X — XI et h. VI — VII.

Privatim: IV. Explicandam offert Güntheri theoriam creationis et incarnationis dd. Mercurii et Saturni h. X — XI.

MICH. JOS. KRÜGER, LIC.

Gratis: I. Introductionem generalem in libros sacros utriusque testamenti nec non artis criticae et hermeneuticae biblicae principia tradet diebus Lunae, Mercurii et Veneris h. X — XI.

II. Epistolas catholicas explicabit diebus Mercurii et Veneris h. III — IV.

Privatim: III. Genesin interpretabitur diebus Martis, Jovis et Saturni h. VIII — IX.

JOANNES GEORG. SMOLKA, Lic.

Gratis: I. Ethices christianae catholicae partem alteram tractare perget diebus Lunae, Martis, Jovis et Veneris h. XI — XII.

II. Evangelium S. Lucae explicabit dieb. Lunae et Mercurii h. VIII—IX.

Privatim: III. S. Augustini „de Civitate Dei" libros selectos latino sermone interpretabitur diebus Mercurii hor. XI. et Veneris hor. VIII — IX.

B. ORDINIS PHILOSOPHICI.

LAUR. FELDT, Dr. P. P. O. h. t. DECANUS.

Publice: I. Exercitationes geometricas moderabitur, praemissa introductione de studiis mathematicis recte ordinandis, diebus Lunae et Jovis h. XI — XII.

II. Geometriam sublimiorem secundum librum a cel. Biot editum: Essai de Géométrie analytique &c. illustrabit dd. Martis et Mercurii h. XI — XII.

III. Physicen experimentalem docebit experimentisque illustrabit diebus Lunae et Jovis h. II — III. et d. Veneris h. XI — XII.

Privatim: IV. Aut de Newtoni gravitationis universalis principio disseret, aut Astronomiae elementa ita explicabit, ut ab iis etiam, qui mathesi sublimiori discendae non dederunt operam, intelligi possint, diebus Martis et Veneris h. II — III.

MAX. TRÜTSCHEL, Dr. P. P. E. des.

Publice: I. Docebit psychologiam empiricam quater per hebdomadem diebus Lunae, Martis, Mercurii et Jovis h. VIII—IX.

II. Docebit logicam quater per hebdomadem iisdem diebus hora vespertina V — VI.

III. Exercitationes repetitorias et disputatorias instituet die Saturni hora VIII—IX.

Privatim: IV. Interpretandos proponit Aristoteleos de anima libros ter per hebdomadem die Veneris hora VIII—IX. et V—VI; die Saturni h. XI—XII.

STIPENDIUM SCHEILLIO-BUSSIANUM.

Quaestio a Lyceo Regio Hosiano ad certamen litterarium anni MDCCCXLV—XLVI proposita.

„Explicetur historia ac disciplina idiomatis, quod est sermonis liturgici, expositaque ratione cur in liturgia uti liceat sermone latino, ponderetur et judicetur, quid in colendis et celebrandis sacris tribuendum est linguae patriae."

Praemium constitutum est XXI. Jmperialium. Tempus exhibendarum scriptionum terminatum erit d. 1. Jul. MDCCCXLVI.

STIPENDIUM SCHELLIO-BUSSIANUM.

Quaestio a Lyceo Regio Hosiano ad certamen literarium anni MDCCCXLV—XLVI proposita.

„Explicetur historia de disciplina ludicrali, quod est sermonis liturgici, exposita ratione cur in liturgia uti liceat sermone latino, ponderetur et judicetur, quid in colendis et celebrandis sacris tribuendum cui linguae patrio."

Praemium constitutum est XXX. Imperialium. Tempus exhibendarum scriptionum terminatum erit d. 1. Jul. MDCCCXLVI.

TIFFEN Gray Scale
© The Tiffen Company, 2007
R
G
B
W
G
K
C
Y
M
A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

+ 39, 4, 8.a

DE

NATURA HOMINIS CONTRA MONISMUM ET VULGAREM DUALISMUM ANTHROPOLOGICUM

DISPUTATIO

CUJUS PARTICULAM PRIOREM

PRO RITE OBTINENDO MUNERE PROFESSORIS EXTRAORDINARII

IN

FACULTATE PHILOSOPHICA REGII LYCEI HOSIANI

EDIDIT

MAXIMILIANUS TRUETSCHEL

PHILOSOPHIAE DOCTOR.

Brunsbergae MDCCCXLVI.

Impressit C. A. Heyne.

gb+
7
(1846)

4 39/1 Le

De natura hominis contra Monismum et vulgarem Dualismum anthropologicum disputatio.

Nulla gravior tota in philosophia est quaestio quam quaestio illa, quae est de natura hominis. Hac enim cognita cognoscuntur omnia, incognita cognoscitur nihil. Nam si ipse semet ignotus latet homo cognitor, caret modulo et norma, quibus metiatur et definiat aliena.[1]) Qui enim fieri potest — hoc ut utar documento — ut homo cognoscat, quid sit et valeat bellua, nisi ipse quid sit et valeat cognoverit prius? An potes tu judicare, num non modo sensu sed etiam cogitatione percipiat aliquid, ratiocinetur, deliberet, et consilia capiat captaque agendo exsequatur bellua, nisi expertus in temetipso cognitum habes, quid sit sentire et valere imaginando, quid cogitare et deliberare?

Summa vero disputationis nostrae eo redit, ut contra Monismum defendamus Dualismum naturae humanae. Est autem hic non ille Dualismus, quem plerique penitus ignorantes Mentem humanam Corporis et Animae dicunt, sed Animae sive Corporis animati et Mentis defendimus Dualismum. Primum vero expugnabimus Monismum anthropologicum — hoc enim refutato ipsa res cognita docebit perbrevi disputatione confici posse vulgarem Dualismum — idque ea via et ratione, quae una

---

[1]) Quodetsi jam antiquitus Socrates docuit, sibi quemque proximum esse tuaque in domo quid agatur explorandum esse prius quam quid agatur in aliena atque ridiculos, stultos, insanos dixit eos, qui noscere studeant aliena ignari suimetipsorum — Xenoph. Mem. Socrat. III. c. 9, 6. IV. c. 2, 24. Plat. Phaedr. p. 230. Alcib. I. p. 134 — etsi igitur hoc non solum dixit sed etiam docuit parens ille philosophiae Socrates magistroque assensus est Plato discipulus (cf. praeter illos, quos attuli, locos, Tim. p. 71—72. Phaed. 69. Phileb. 21 sq.) ac Platonis auditor Aristoteles — id quod post apparebit — attamen sunt etiam nunc, qui in alia omnia transierint. Sic enim sibi persuasit idem ille vir, qui vidit, quae sit vis Socratici *γνῶθι σεαυτόν*: „Gegen die Annahme, daß der Mensch das Kennzeichen der Wahrheit sei, beruft sich der Skeptiker Sextos Empirikos darauf, daß der Mensch selbst uns unbegreiflich sei. Um dies darzuthun, brauchte er in seiner Weise nur zu zeigen, was sehr in die Augen fallend war, daß die Dogmatiker einen irgend haltbaren Begriff vom Menschen zu geben nicht im Stande gewesen waren, und es war auch schon einleuchtend genug, daß der Begriff des Menschen eher für das Ziel, als für den Anfang der philosophischen Erkenntniß gelten könne. Es läßt sich jedoch nicht leugnen, daß in diesem Verfahren des Sextos gegen die Dogmatiker ein echt kritischer Gedanke ausgesprochen ist, gerichtet gegen die Unvorsichtigkeit der frühern Philosophen, welche den Schein nicht genug vermieden, ja zum Theil begünstigt hattten, als wenn das philosoph. Denken vom Standpunkte des Menschen ausgehe und nicht vielmehr in einer Thätigkeit der Vernunft gegründet sei, die von dem Begriffe des Menschen unabhängig ist." Ritter. histor. philosoph. IV. p. 319 sq. Quasi vero non ipse homo esset animal rationale, neque suae propriae sed alienae rationis usu cognovisset, quid sit ratio. — De Socratico *γνῶθι σεαυτόν* quid judicet Ritterus, vide histor. philosoph. II, p. 53. 61. cf. Hegel. histor. philosoph. I, p. 39. 51. II, p. 44 sqq. 71 sqq. 100—107. 169. 202. philosoph. relig. II, p. 125. —

dialectica appellanda est. Qua dialectica ratione qui disputat, is id molitur, ut non persuadeat sed cogat, hoc est, ut ipsius cogitationis vi doceat mathematicaque non quidem cum evidentia — abstinet enim ratio philosophica ab schematibus oculorum corporis — sed tamen cum necessitate evincat, aliquid verum esse, ita ut ne possis quidem non agnoscere, nisi tollere velis totam vim ac rationem cogitandi. Tali igitur argumentationis genere confici posse dico Monismum anthropologicum. Fiunt enim in homine, quae inter se contraria sunt et adversis, ut ajunt, frontibus concurrunt Quae autem contraria inter se sunt, ea ratio ipsa vetat ad unam eandemque referri causam. Hoc enim qui velit negare et dicere contra, is quum hominem jubeat aliis uti legibus cogitandi quam quibus potest, hominem ex homine tollit. Haecce praefati tale sumimus initium disputandi contra Monismum anthropologicum.

Nihil videtur absurdius quam ratio eorum, qui dicunt, non simplicem sed duplicem naturam hominis esse Una est enim hominis scientia sui; qui potest igitur ille, cujus una est scientia sui, natura esse duplex? Atque hoc uno quidem versiculo satis armati sibi videntur Monistae. At suo sese ipsi imprudentes jugulant gladio. Nam ipsa illa, quam jactant, hominis scientia sui depelluntur Monistae eo, ut secum pugnent. Qui enim pugnat, unum non duo in homine esse Principia — ut sic latine loqui liceat philosophis —, quorum altero vivat valeatque sentiendo et imaginando ac cupiendo ea, quae extra sunt, quorum vero altero non vivat et sentiat sed vitae suae sibi conscius animalque rationale sit, hoc igitur qui pugnat falsum esse, is cogitur defendere, quod absurdissimum est: unum idemque Principium uno eodemque temporis puncto et conscium et nescium sui quidque faciat et gnarum et ignarum esse. Namque dum homo aliquid secum cogitat summaque contendit vi, ut obscuram aliquam rem perspectam habeat vel dum perspectam jam explicat alteri, eodem prorsus temporis momento concoquitur cibus abitque sumptus in chymum, chymus in chylum, chylus in sanguinem, sanguis in carnem et ossa, ducitur spiritus moventurque pulmones, pulsat cor emittens recipiensque circumeuntem totum per corpus sanguinem, nihil omnino attendente et agente, haec omnia ut peragantur, homine defixo in cogitatione. [1])

---

[1]) Plat. Phileb. p. 43. *σὺ δ' ἀπόκριναι, πότερον ἀεὶ πάντα, ὅσα πάσχει τι τῶν ἐμψύχων, ταῦτ' αἰσθάνεται τὸ πάσχον καὶ οὔτ' αὐξανόμενοι λανθάνομεν ἡμᾶς αὐτοὺς οὔτε τι τῶν τοιούτων οὐδὲν πάσχοντες ἢ πᾶν τοὐναντίον; ὀλίγου γὰρ τάγε τοιαῦτα λέληθε πάνθ' ἡμᾶς. Πρω. ἅπαν δήπου τοὐναντίον.* cf. p. 19 et Phaedr. p. 97. adde Aristot. Eth. Nic. I, c. 13. p. 22. ed. stereotyp. *τοῦ ἀλόγου δὲ (τῆς ψυχῆς) τὸ μὲν ἔοικε κοινῷ καὶ φυτικῷ· λέγω δὲ τὸ αἴτιον τοῦ τρέφεσθαι καὶ τοῦ αὔξεσθαι. Τὴν τοιαύτην γὰρ δύναμιν τῆς ψυχῆς ἐν ἅπασι τοῖς τρεφομένοις θείη τις ἄν, καὶ ἐντοῖς ἐμβρύοις· τὴν αὐτὴν δὲ ταύτην καὶ ἐν τοῖς τελείοις· εὐλογώτερον γὰρ ἢ ἄλλην τινά. Ταύτης μὲν οὖν κοινή τις ἀρετὴ καὶ οὐκ ἀνθρωπικὴ φαίνεται· δοκεῖ γὰρ ἐν τοῖς ὕπνοις ἐνεργεῖν μάλιστα τὸ μόριον τοῦτο καὶ ἡ δύναμις αὕτη· ὁ δ' ἀγαθὸς καὶ κακὸς ἥκιστα διάδηλοι καθ' ὕπνον· ὅθεν φασὶν οὐδὲν διαφέρειν τὸ ἥμισυ τοῦ βίου τοὺς εὐδαίμονας τῶν ἀθλίων. — τὸ μὲν γὰρ φυτικὸν οὐδαμῶς κοινωνεῖ λόγου.* cf. de an. II, c. 4. — Quod Aristoteles, idem inde cognosci docuit Cartesius. Meditatt. de prima philosophia p. 264. 418. ed. Amstelod. 1642. de Passionibb. artic. 16 et 23. — Idem facili observatione quum notavissent Jacobius (opp. IV, 1, pag. 79. ed. 1819) et Fichtius (vide quem scripsit librum: das Syſtem der Sittenlehre nach den Principien der Wiſſenſchaftslehre p. 154. ed. 1798) non viderunt tamen, quid inde cogatur.

Quid, quod homo, etiam si attendat et velit vel maxime, ne potest quidem scire, quando concoquatur cibus concoctoque et adsimilato qua ratione alatur et augeatur Corpus. Neque enim in semetipso sed aliehis in animalibus sectis crudeliter vivis aliis alio post sumptum cibum tempore exploravit homo, qua via procedat cibi concoctio et quae vocatur adsimilatio, quum vim ac naturam cogitandi non noverit nisi semetipsum observando cogitantem. Uno verbo ut dicam, quod volo, omnium, quae pertinent ad hominis vitam organicam, nulla ejus est scientia actioque libera sed summa quando fiant ignoratio utque fiant necessitas. An potest homo ut meditari, sic velle et nolle esurire et sitire, calere et frigere? [1]) Fames et sitis sedantur illae cogitando et volendo? Negat ipse Monista. [2]) Quid illa sibi vult in homine tum necessitas tum libertas, ut non possit non esurire, possit vero velle perire fame, morte crudelissima? Quis tandem est ille, qui sustinet et superat dolorem, quem homo efficere non potest ne sentiat vehementissimum. [3]) Possunt haec duo ceteraque, quae dixi, omnia inter se contraria, unius causae esse? Ajunt psychologi et philosophi nostrae aetatis principes, negat hoc praeter psychologum ac philosophum et peritissimum et intelligentissimum ex antiquis, tum qui Socratica cum sagacitate renatum post mediam aetatem Scepticismum fregit parensque celebratur philosophiae recentioris, nostrae aetatis physiologus omnium judicio peritissimus et ingeniosissimus. Praeter Aristotelem enim et Cartesium [4]) negat Joannes Muellerus, uno et eodem Principio vivere et scire vivere sese hominem; vitam repetendam ait a causa, quae nescia sui quidque faciat ignara sit, intelligentiam quum ratio ipsa clamet repetendam a causa intelligente. [5])

Ex hisce quum appareat, hominis vitam organicam et vim cogitandi totamque rationem sciendi et intelligendi non ad unam causam referendas esse, jam pari disputationis genere docendum est, quam non cogitate sed temere Monistae in unum conjiciant sensum (visum dico et auditum ceterosque rerum externarum nuntios) atque intel-

---

[1]) — *καί τοι πρὸς ὅσα μήτ' ἐφ' ἡμῖν ἐστι μήθ' ἑκούσια, οὐδεὶς προτρέπεται πράττειν· ὡς οὐδὲν πρὸ ἔργου ὄντος πεισθῆναι μὴ θερμαίνεσθαι ἢ ἀλγεῖν ἢ πεινῆν ἢ ἄλλ' ὁτιοῦν τοιούτων· οὐθὲν γὰρ ἧττον πεισόμεθα αὐτά.* Aristot. Eth. Nic. III. c. 5. p. 52 ed. stereotyp. adde Cartes. de Passionibb. l. c. — [2]) „Den Hunger kann man durch denken nicht absolut (attendas quaeso) überwinden; nur wer den Hungertod sterben muß oder will, kann von ihm abstrahiren. Christus ließ seine hungernden Jünger am Sabbath Aehren ausraufen." Rosenkranz Psychologie p. 160. cf. 135. ed. I. — [3]) fuisse, qui sua sponte interirent fame, non est ficta fabula; nam exemplorum omnia plena. Nostra aetate ipse sese fame interemit Saxo; nisi forte dixeris, hominem mente captum fuisse neque scientem et volentem interiisse fame. Haller Allgemeine Literaturzeitung 1845. Monat Februar. cf. Rosenkranz Psychologie l. c. — [4]) „Die Wirkung dieses Menschen auf sein Zeitalter und die neue Zeit kann nicht ausgebreitet genug vorgestellt werden. Er ist so ein Heros, der die Sache wieder einmal ganz von vorne angefangen und den Boden der Philosophie von Neuem konstituirt hat, auf den sie nun erst nach dem Verlauf von tausend Jahren zurückgekehrt ist." Hegel Geschichte der Philosophie III, p. 331. cf. p. 334. — [5]) Handbuch der Physiologie d. Menschen. Prolegomena p. 21. sqq. (cf. specielle Physiologie IV, p. 107. 155.) ed. IV. — „Man darf daher die organisirende Kraft nicht mit etwas dem Geistesbewußtsein Analogem, man darf ihre blinde, nothwendige Thätigkeit mit keinem Begriffbilden vergleichen. Unsere Begriffe von organischem Ganzen sind bloße bewußte Vorstellungen. Die organische Kraft dagegen, die Endursache des organischen Wesens, ist eine die Materie zweckmäßig verändernde Schöpfungskraft. Organisches Wesen, Organismus ist die faktische Einheit von organischer — blinder — Schöpfungskraft und organischer Materie."

lectum. Sic enim sibi persuaserunt idque asseverant, sensum et intellectum non genere sed magnitudine et quasi quibusdam gradibus inter se differre, quippe quorum ea ratio sit, quae est Inferioris et Superioris. At Inferioris et Superioris quum ea ratio sit, ut quamquam τὸ Inferius non tantum valeat, quantum τὸ Superius, hoc tamen contineat in se totam vim et virtutem τοῦ Inferioris: vide jam, ut cogitatio et intelligentia non contineant in se sensationem. Neque enim meditatione sed sentiente digito explorant medici, qui et qualis sit aegri pulsus nullaque sollertia cogitandi sed visu et auditu noscunt, quae et qualis sit facies ac vox laborantis. Porro: Si homo uno et eodem Principio percipit aliquid et sensu et cogitatione, hoc est, sentit aliquid sensumque intelligit, qui tandem fit, ut tu non intelligas, quid dicat ille, cujus tibi ignota est lingua? Cur ignoras, quid significent verba vel literae barbari, quae quid et quale sonent qualive sint ductu et forma percipis et judicas auribus atque oculis? Igitur inanis est, quam Monistae sequuntur, ratio.[1]) Sed ut penitus perspicias, confundi a Monistis et conflari in unum, quae dissimillima inter se et alienissima sunt, sensum dico et intellectum, etiam hocce utar documento.

Videtur moveri sol, stare terra, judicatur et intelligitur esse contra summisque laudibus effertur Copernicus, quod rejecerit, cui tot crediderint saecula, testimonium oculorum, qui est sensus acerrimus.[2]) Intelligisne, ut sibi adversentur sensus et judicium sive intelligentia? Namque constat et manet neque cedit visum et tamen contra stat neque cedit hominis judicium, non esse verum, quod non potest non videre. Fit igitur hocce — est enim urgendum —: Non corrigit homo visionem seque judicat parum recte percepisse oculis, sed latuisse se cognoscit ratiocinando objecti phaenomeni causam, quod non attenderit et intellexerit, ad visum illud nihil interesse,[3]) utrum

---

[1]) Hoc argumento vel optimo jam Plato expugnavit sensualistas. Theaet. p. 163. *τῇδε δὴ σκοπῶμεν, εἰ ἄρα ἐστὶν ἐπιστήμη καὶ αἴσθησις ταὐτὸν ἢ ἕτερον· εἰς γὰρ τοῦτό που πᾶς ὁ λόγος ἡμῖν ἔτεινε καὶ τούτου χάριν τὰ πολλὰ καὶ ἄτοπα ταῦτα ἐκινήσαμεν. οὐ γάρ; Θεαίτετος. παντάπασι μὲν οὖν. Σωκράτης. Ἡ οὖν ὁμολογήσομεν, ἃ τῷ ὁρᾶν αἰσθανόμεθα ἢ τῷ ἀκούειν, πάντα ταῦτα ἅμα καὶ ἐπίστασθαι; οἷον, τῶν βαρβάρων πρὶν μαθεῖν τὴν φωνήν, πότερον οὐ φήσομεν ἀκούειν, ὅταν φθέγγωνται ἢ ἀκούειν καὶ ἐπίστασθαι, ἃ λέγουσι; καὶ αὖ γράμματα μὴ ἐπιστάμενοι, βλέποντες εἰς αὐτά, πότερον οὐχ ὁρᾷν ἢ ἐπίστασθαι, εἴπερ ὁρῶμεν, διϊσχυριούμεθα; κ. τ. λ.* — [2]) *Ὄψις ἡμῖν ὀξυτάτη τῶν διὰ σώματος ἐρχεται αἰσθήσεων, ἡ φρόνησις οὐχ ὁρᾶται. δεινούς γαρ ἂν παρεῖχεν ἔρωτας, εἴτι τοιοῦτον ἑαυτῆς ἐναργὲς εἴδωλον παρείχετο, εἰς ὄψιν ἰόν.* Plat. Phaedr. p. 251. a. cf. Aristot. de an. III. c. 3 in fine. *ἡ ὄψις μάλιστα αἴσθησίς ἐστι.* cf. de sensu c. I. (*ὧτα τυγχάνει ἀνθρώποισι ἐόντα ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν.* Herodot. I. c. 8). — [3]) „Hicetas Syracusius, ut ait Theophrastus, coelum, solem, lunam, stellas, supera denique omnia, stare censet, neque praeter terram rem ullam in mundo moveri; quae quum circum axem se summa celeritate convertat et torqueat, eadem effici omnia, quae si, stante terra, coelum moveretur. Atque hoc etiam Platonem in Timaeo dicere quidam arbitrantur, sed paulo obscurius.“ Cic. Acad. Prior. II, c. 39. adde: Plutarch. de placitis philosoph. libr. III, 13. — Laudat hos viros et Copernicum laudatus Galilaeus hisce verbis: „nec satis mirari possum eminentiam illorum ingenii, qui receperunt eandem (sententiam) veramque judicarunt et intellectus sui vivacitate tantam vim propriis suis sensibus intulerunt, ut id, quod ratiocinatio dictabat, anteponere potuerint illi, cujus contrarium per sensatas experientias apertissime monstrabatur.“ de system. mundi p. 325 sq.

moveatur sol, stet terra an stante sole circumagatur terra circumactaque cum terra ipse spectator, qui sibi videatur stare immotus in immota, quod non sentiat moveri se; id quod contra sensum evincat ratio.

Ita autem quum intellectus pugnet contra sensum, necesse est esse in homine intellectorem, qui non modo major et superior sit sensu, verum etiam liber ab illo prorsusque alienus. Nam a quo tu non solutus et alienus es, ei te non opponere potes. Quis vero est ille intellector tam liber ab sensu eoque acerrimo, ut etiam contra obstantem expugnet sibi rerum veritatem? Idem ille cogitator, cujus est jactatum illud sed non cognitum a philosophis: „Ego sive ego sum," hoc est, soluta ab omni concretione sensusque natura patibili, pura et integra cogitatione sibi praesens potensque sui et quod potens sui non impotens alieni, sui sibi conscia ac libera Mens humana. [1])

---

[1]) — *ἀνάγκη ἄρα, ἐπεὶ πάντα νοεῖ (ὁ νοῦς) ἀμιγῆ εἶναι, ὥσπερ φησὶν Ἀναξαγόρας, ἵνα κρατῇ· τοῦτο δ' ἐστὶν, ἵνα γνωρίζῃ· παρεμφαινόμενον γὰρ κωλύει τὸ ἀλλότριον καὶ ἀντιφράττει.* Aristot. de an. III, c. 4. cf. c. 3. *φαίνεται μὲν ὁ ἥλιος ποδιαῖος, πεπίστευται δ' εἶναι μείζων τῆς οἰκουμένης.* adde de somniis c. 1. et 2. *καὶ ὀγιαίνουσι δὲ καὶ εἰδόσιν, ὅμως ὁ ἥλιος ποδιαῖος εἶναι δοκεῖ. — ἀντίφησι δὲ πολλάκις ἕτερόν τι πρὸς τὴν φαντασίαν. καὶ τῇ ἐπαλλάξει τῶν δακτύλων τὸ ἓν δύο φαίνεται. ἀλλ' ὅμως οὔ φαμεν δύο. κυριωτέρα γὰρ τῆς ἁφῆς ἡ ὄψις. εἰ δ' ἦν ἡ ἁφὴ μόνη, κἂν ἐκρίνομεν τὸ ἓν δύο. — ἡ γῆ δοκεῖ τοῖς πλέουσι κινεῖσθαι κινουμένης (καὶ) τῆς ὄψεως (αὐτῆς) ὑπ' ἄλλου.* Nam: *ἡ γ' αἴσθησις οὐκ ἑαυτῆς ἐστίν, ἀλλ' ἔστι τι καὶ ἕτερον παρὰ τὴν αἴσθησιν, ὃ ἀνάγκη πρότερον εἶναι τῆς αἰσθήσεως· τὸ γὰρ κινοῦν τοῦ κινουμένου φύσει πρότερόν ἐστι·* — Metaphys. p. 81. Brand. de an. II, c. 5. initio et circa finem: *διὸ νοῆσαι μὲν ἐπ' αὐτῷ (ἀνθρώπῳ), ὁπόταν βούληται, αἰσθάνεσθαι δ' οὐκ ἐπ' αὐτῷ· ἀναγκαῖον γὰρ ὑπάρχειν τὸ αἰσθητόν. — ἡδὲ νόησις ἔοικεν ἠρεμήσει τινὶ καὶ ἐπιστάσει μᾶλλον ἢ κινήσει· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ὁ συλλογισμός.* ibd. I, c. 3. Atque hac quidem ratione Aristoteles sagaciter refutat Sensualistas — *οἳ τὸ νοεῖν σωματικὸν ὥσπερ καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι ὑπολαμβάνουσι καὶ αἰσθάνεσθαί τε καὶ φρονεῖν τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον.* Qui enim negent *τὸ αἰσθάνεσθαι καὶ τὸ νοεῖν* inter se alienissima esse, ab iis tolli ait notitiam veri et falsi omnemque errorem. Nam quum sensus pro patibili sua natura non fallant sed quod quisque acceperit referant fidelissime: si *τὸ* sentire atque *τὸ* judicare et intelligere non *ἑτερογενέα* sint, inde jam fore ut cogatur, id verum esse quod cuique videatur, falsum autem non videri quidquam. de an. III, c. 1 et 3. Altero vero hocce argumento expugnat eos, qui non satis dignoscunt inter sensum et intellectum. Si enim sensus et intellectus sive judicii unus idemque est fons, qui tandem fit, ut in belluis, quae praeter unius tactus subtilitatem ceteris sensibus omnibus superant hominem, (de an. II, c. 9. de sensu c. 4.), nullum omnino insit vestigium judicii et intelligentiae (*λόγου*). de an. III, c. 1 et 3. — Quam sensus et intellectus eandem docuit Aristoteles rationem esse cupiditatis et voluntatis, (quod quidem ita esse nos quoque jam significavimus eo, quod diximus, hominem tantum valere volendo, ut superet dolorem famis et sitis). *οἱ γὰρ ἐγκρατεῖς ὀρεγόμενοι καὶ ἐπιθυμοῦντες οὐ πράττουσιν, ὧν ἔχουσι τὴν ὄρεξιν, ἀλλ' ἀκολουθοῦσι τῷ νῷ. — αἱ ὀρέξεις γίνονται ἐναντίαι ἀλλήλαις· τοῦτο δὲ συμβαίνει, ὅταν ὁ λόγος καὶ ἡ ἐπιθυμία ἐναντίαι ὦσι· γίνεται δ' ἐν τοῖς χρόνου αἴσθησιν ἔχουσιν. ὁ μὲν γὰρ νοῦς διὰ τὸ μέλλον ἀνθέλκειν κελεύει, ἡ δ' ἐπιθυμία διὰ τὸ ἤδη· φαίνεται γὰρ τὸ ἥδη ἡδὺ καὶ ἁπλῶς ἡδὺ καὶ ἀγαθὸν ἁπλῶς, διὰ τὸ μὴ ὁρᾶν τὸ μέλλον.* de an. III, c. 9 in fine et c. 10. cf. Eth. Nic. VI, c. 2. VII, c. 3. — Temporis notitiam negat Aristoteles habere nisi illud, quod praesens sit sibimet scientia sui, hoc est, *νοῦν*. phys. IV. c. 11 et 14. Quod quidem dicit *χρόνου αἴσθησιν ἔχειν*: latius patet apud philosophum vis vocis *αἰσθήσεως*. Ait enim etiam *δικαίου καὶ ἀδίκου αἴσθησιν ἔχειν;* quod quidem uni homini vindicat. politic. I, c. 1.

Quam Mentis integritatem solutamque a Materia et qui illam referunt ac nuntiant sensibus libertatem Aristotelea cum sagacitate (post errores Scholasticorum, de quibus

Quid, quod etiam *αὐτὸν ἑαυτοῦ αἰσθάνεσθαι* dicit. de sensu c. 7. p. 114 ed. stereotyp. cf. de an. III, c. 2 initio, de somn. c. 2. Eth. Nic. IX, c. 9. Hoc quoque uni homini tribuitur. Belluam enim defendit Aristoteles penitus carere Mente neque *λογιστικῇ καὶ βουλευτικῇ* sed *αἰσθητικῇ* valere phantasia. *πολλὰ κατ' αὐτὰς (φαντασίας) πράττει τὰ ζῷα, τὰ μὲν διὰ τὸ μὴ ἔχειν νοῦν, οἷον τὰ θηρία, τὰ δὲ διὰ τὸ ἐπικαλύπτεσθαι τὸν νοῦν ἐνίοτε πάθει ἢ νόσοις ἢ ὕπνῳ, οἷον οἱ ἄνθρωποι.* — *πολλὰ γὰρ παρὰ τὴν ἐπιστήμην ἀκολουθοῦσι ταῖς φαντασίαις, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις οὐ νόησις οὐδὲ λογισμός ἐστιν, ἀλλὰ φαντασία — αἰσθητικὴ· ταύτης γὰρ καὶ τὰ ἄλλα ζῶα μετέχει.* de an. III, c. 3 in fine et c. 10 initio et in fine. In eandem sententiam de cupiditate et voluntate haecce disputat Plato: — *τοῦ διψῶντος ἆρα ἡ ψυχὴ, καθόσον διψῇ, οὐκ ἄλλό τι βούλεται ἢ πιεῖν καὶ τοῦτον ὀρέγεται καὶ ἐπὶ τοῦτο ὁρμᾷ. Δῆλον δή. οὐκοῦν, εἴποτέ τι αὐτὴν ἀνθέλκει διψῶσαν, ἕτερον ἄν τι ἐν αὐτῇ εἴη αὐτοῦ τοῦ διψῶντος καὶ ἄγοντος, ὥσπερ θηρίον, ἐπὶ τὸ πιεῖν. οὐ γὰρ δή, φαμὲν, τῷγε αὐτῷ τὸ αὐτὸ ἑαυτοῦ περὶ τὸ αὐτὸ ἅμα τἀναντία πράττοι. Οὐ γὰρ οὖν. ὥσπέρ γε, οἶμαι, τοῦ τοξότου οὐ καλῶς ἔχει λέγειν, ὅτι αὐτοῦ ἅμα αἱ χεῖρες τὸ τόξον ἀποθοῦνταί τε καὶ προσέλκονται, ἀλλ' ὅτι ἄλλη μὲν ἡ ἀπωθοῦσα χεὶρ, ἑτέρα δὲ ἡ προσαγομένη. παντάπασι μὲν οὖν, ἔφη. πότερον δὲ δὴ φῶμεν τινὰς ἔστιν ὅτε διψῶντας οὐκ ἐθέλειν πιεῖν; καὶ μάλα γ', ἔφη, πολλοὺς καὶ πολλάκις. τί οὖν, ἔφην ἐγὼ, φαίη τις ἂν τούτων πέρι; οὐκ ἐνεῖναι μὲν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν τὸ κελεῦον, ἐνεῖναι δὲ τὸ κωλύον πιεῖν, ἄλλο ὂν καὶ κρατοῦν τοῦ κελεύοντος; ἔμοιγε, ἔφη, δοκεῖ. ἆρ' οὖν οὐ τὸ μὲν κωλύον τὰ τοιαῦτα ἐγγίνεται, ὅταν ἐγγένηται, ἐκ λογισμοῦ, τὰ δὲ ἄγοντα καὶ ἕλκοντα διὰ παθημάτων τε καὶ νοσημάτων παραγίγνεται; φαίνεται. οὐ δὴ ἀλόγως, ἣν δ' ἐγὼ, ἀξιώσομεν αὐτὰ διττά τε καὶ ἕτερα ἀλλήλων εἶναι, τὸ μὲν ᾧ λογίζεται, λογιστικὸν προσαγορεύοντες τῆς ψυχῆς, τὸ δὲ ᾧ ἐρᾷ τε καὶ πεινῇ καὶ διψῇ καὶ περὶ τὰς ἄλλας ἐπιθυμίας ἐπτόηται, ἀλόγιστόν τε καὶ ἐπιθυμητικὸν, πληρώσεων τινῶν καὶ ἡδονῶν ἑταῖρον: οὔκ, ἀλλ' εἰκότως, ἔφη, ἡγοίμεθ' ἂν οὕτω.* de republ. IV, p. 439. cf. 431. 436. 437. IX, p. 581. X, 603. — De *θυμῷ*, quem Plato *ἐπίκουρον εἶναι* vult *τῷ λογιστικῷ φύσει καὶ τρίτον εἶδος εἶναι ἐν τῇ ψυχῇ* (ibd. p. 440 sq.) nihil attinet dicere; illud vero hoc loco monuerim — contra eos, qui Aristotelem rudem Empiricum dictitant et Sensualistam salutant idem defendentem, quod postea Lockius defendit, nihil esse in intellectu, quod non antea fuerit in sensu atque hoc nomine prae Platone Rationalista sublimi et divino contemnunt — contra hos igitur hoc loco monuerim, accusari magistrum a discipulo, eum sic secum pugnare, ut tollat, quam ponat et defendat, Mentis integritatem solutamque ab omni concretione sensusque natura patibili libertatem. de an. I. c. 3. cf. III, c. 4. Quod vere an secus arguerit Aristoteles, id non hujus loci nec temporis est quaerere; illud vero asseverare licet estque verissimum, ipsius discipuli magistrum accusantis inconstantiae summam in disputando constantiam esse. Duplicem enim Aristoteles defendit Mentem esse et patientem sive humanam et agentem sive divinam; alteram nihil valere ait cogitando sine sensibus rerum referentibus phantasmata, alteram pura atque integra uti vult cogitatione. Ut rem explicem paulo accuratius, sic sibi persuasit Aristoteles: quae in homine insit et vigeat Mens, eam non hominis propriam esse sed mortali in Anima hominis praesentem adesse et agere immortalem Mentem Dei, quae sua *νοήσει* (intuitu intellectuali) efficiat, ut *διανοίᾳ* sive *φαντασίᾳ λογιστικῇ καὶ βουλευτικῇ* (cogitatiuncula discursiva) valeat illuminata Anima hominis, hoc est, id agit et efficit, Aristoteli si credis, praesens in homine Deus, ut homunculus sensibus ac phantasia memoriaque utens ministris acquirat et comparet sibi eorum, quae extra sunt, notiones generales sive universales (*τὰ καθόλου*) atque observata jungens observatis cogitataque nectens ex cogitatis per syllogismum spatiosamque argumentationem, errorum plenissimam, totum aliquid ac rotundum conficiat, aposterioristicas sive empiricas quas vocant elaborans scientias et artes (Metaphys. p. 1 sq.), ipso Deo dante, quibus ad hoc vitaeque civilis actionem opus est, certa et firma per se cogitandi et ratiocinandi principia — *τὰ πρῶτα νοήματα* (de an. III, c. 8 in fine. cf.

paulo post dicetur) quum cognovisset et quasi denuo detexisset Cartesius — docuit enim, ut inde, quod cogitet homo esse se, cogatur, ut sit etiam neque possit non

Analyt. post. II, c. 15. *νοῦς ἐπιστήμης ἀρχή — καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀρχῆς*. adde Eth. Nic. VI, c. 6), quae libera sunt ab omni phantasmate nullaque abstractione e rebus externis exantlantur sed ex intima officina Mentis (agentis) prodeunt propriaque ejus vi continentur. Quod dixi, id docent omnes libri Aristotelei, et qui de anima et qui de moribus quique scripti sunt de Natura, et qui analytici et qui topici et qui metaphysici dicuntur. Namque qualis in libris de anima describitur Mens agens (III, c. 5), talis in libris metaphysicis describitur et definitur Mens divina (p. 249 et 254 sq. Brand.). Dei est *νοῦς χωριστὸς καὶ ἀπαθὴς καὶ ἀμιγὴς τῇ οὐσίᾳ ὢν ἐνεργείᾳ, ἀθάνατος καὶ ἀΐδιος καὶ μόνος ἀθάνατος* (*νοῦς ποιητικὸς*), quum hominis sit *νοῦς παθητικὸς καὶ φθαρτός*. Est enim *ὁ ἄνθρώπινος νοῦς* non *τῇ οὐσίᾳ ὢν ἐνεργείᾳ* sed *δυνάμει ὤν* (metaphys. p. 254 sq.); quod autem *δυνάμει* est, id interit necessario (ibd. p. 187. 293), quum *τὸ τῇ οὐσίᾳ ὂν ἐνεργείᾳ ἀΐδιον καὶ ἀθάνατον* sit. Metaphys. l. l. c. cf. Topic. IV, 2. V, 1; quibus quidem locis justa definitione declaratur, *θεὸν εἶναι ζῶον ἀθάνατον καὶ νοητὸν*, quum homo sit *ζῶον θνητὸν καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν*. Deus Aristotelius est ipsa *ἐνέργεια* sive *νόησις*, quae esse dicitur *νοήσεως νόησις*, hominis quum sit *διάνοια, ἡ φαίνεται ἀεὶ ἄλλον, αὐτῆς δ' ἐν παρέργῳ* quaeque est *δύναμις* cogitandi et deliberandi *ὑπὸ τοῦ νοῦ ἐνεργείᾳ ὄντος εἰς τὴν ἐνέργειαν* (cogitationem discursivam sive phantasiam logisticam) *ἀναγομένη*. metaphys. p. 255. 285. Eth. Nic. IX, c. 9. de an. II. c. 4. et III, c. 7. imprimis vero I. c. 4 (cf. II, c. 2); quem quidem luculentum locum Trendelenburgius explicator psychologiae Aristoteleae non vidit interpretem esse loci illius, qui est libri tertii capite quinto. Isto enim loco definit Aristoteles vim *τῆς νοήσεως*, quam vindicat Deo, et *τῆς διανοίας*, quam ad patibilem et mortalem naturam hominis refert, non obscure sed aperte dicens, cum corpore et anima sentiente totam interire hominis scientiam nullamque manere actae in hac terra vitae reminiscentiam; nam quae superstes sit atque immortalis Mens divina, ab illa quidem alienam esse ommen scientiam et reminiscentiam vitae humanae, quippe quae Mens divina, quamquam praesens illuminaverit hominem vivum, pro sua tamen *ἀπαθείᾳ* non intenta fuerit rebus discendis et agendis. *ὁ δὲ νοῦς ἔοικεν ἐγγίνεσθαι* (*ἐν τῷ ἀνθρώπῳ*) *οὐσία τις οὖσα καὶ οὐ φθείρεσθαι. — ὁ δὲ νοῦς ἴσως θειότερόν τι καὶ ἀπαθές ἐστιν. — περὶ δὲ τοῦ νοῦ καὶ θεωρητικῆς δυνάμεως* (*ἡ θεωρία* ab Aristotele vindicatur Deo, omni *πράξει* rejecta ad *διανοούμενον* hominem) *οὐδέν πω φανερόν, ἀλλ' ἔοικεν ψυχῆς γένος ἕτερον εἶναι καὶ τοῦτο μόνον ἐνδέχεται χωρίζεσθαι, καθάπερ τὸ ἀΐδιον τοῦ φθαρτοῦ. τὰ δὲ λοιπὰ μόρια τῆς ψυχῆς φανερὸν ἐκ τούτων ὅτι οὐκ ἔστι χωριστά, καθάπερ φασί τινές* (II, 2). Atque haec ipsa res, quae hoc loco in dubio relinquitur, conficitur et deciditur libri tertii capite quinto. Sed ut Colophonem imponam et ne minimum quidem scrupulum relinquam, an non intret in hominem Deus, dicit id Aristoteles his ipsis verbis. Sic enim ait in libris, quos de generatione animalium scripsit (II, c. 3): *λείπεται δὲ τὸν νοῦν μόνον θύραθεν ἐπεισιέναι καὶ θεῖον εἶναι μόνον. οὐδὲν γὰρ αὐτοῦ τῇ ἐνεργείᾳ κοινωνεῖ σωματικὴ ἐνέργεια. — τὸ δὲ τῆς γονῆς σῶμα, ἐν ᾧ συναπέρχεται τὸ σπέρμα τὸ τῆς ψυχικῆς ἀρχῆς, τὸ μὲν, χωριστὸν ὂν σώματος, ὅσοις ἐμπεριλαμβάνεται τὸ θεῖον* (*τοιοῦτος δ' ἐστὶν ὀκαλούμενος νοῦς*), *τὸ δ' ἀχώριστον, τοῦτο τὸ σπέρμα τῆς γονῆς διαλύεται καὶ πνευματοῦται, φύσιν ἔχον ὑγρὰν καὶ ὑδατώδη*. (Hinc quum cogi videatur, Mentem divinam Aristotele judice intrare in foetum humanum, utero matris inclusum, alio loco contra dicit Noologus antiquus, *τὸν λογισμὸν καὶ τὸν νοῦν προϊοῦσι παιδίοις ἐγγίνεσθαι πεφυκέναι*. Magn. Mor. I, c. 17. cf. histor. an. VIII, c. 1. Politic. VIII, c. 14. Probl. XXX, 5. Negligit hos locos Trendelenburgius. de anima p. 496 in fine). Luculento, quem attuli, locum addam huncce aeque gravem, nisi forte dixeris libri spurii vel dubii nullam esse vim. Sic enim ait, quicunque scripsit Ethica Eudemia (VII, c. 14): *τὸ δὲ ζητούμενον τοῦτ' ἐστι, τίς ἡ τῆς κινήσεως ἀρχὴ ἐν τῇ ψυχῇ. δῆλον δῆ ὥσπερ ἐν τῷ ὅλῳ θεὸς καὶ πᾶν ἐκεῖνο. κινεῖ γάρ πως πάντα τὸ ἐν ἡμῖν θεῖον. λόγου δ' ἀρχὴ οὐ λόγος ἀλλά τι κρεῖττον. τί οὖν ἂν κρεῖττον καὶ ἐπιστήμης εἴποι* (*εἴη?*) *πλὴν θεός;* Agnosces *νοῦν ποιητικὸν, τὸν τῇ οὐσίᾳ*

esse, dum cogitet esse sese (cogito ergo sum): sic eadem prorsus cum necessitate cogi inde, quod homo cogitationis vi redire valeat a corpore et sensibus atque esse secum, ut sit etiam substantia libera ab omni concretione sensusque natura patibili[1]) — hanc

---

ὄντα ἐνεργείᾳ, καὶ νοῦν παθητικὸν, τὸν δυνάμει ὄντα καὶ ὑπὸ τοῦ ἐνεργείᾳ ὄντος εἰς τὴν ἐνέργειαν (διάνοιαν sive φαντασίαν λογιστικὴν καὶ βουλευτικὴν) ἀναγόμενον?

Ex hisce, quae diximus, quum appareat, tolli ab Aristotele substantialitatem Mentis humanae — substantia enim non interit; Mens autem patiens non manet superstes sed tota interit animato naturalique cum corpore, quum tota deleatur hominis scientia suimet — patet in promtuque est, quantopere hac in re erraverit ille philosophus, qui Herculeum exantlavit laborem cogitandi tantumque valuit ingenio quantum nescio an nemo. Nam si ipse Deus praesens est et agit in me meque perpetuo efficit cogitantem, tum nulla est vita mea propria nullaque actio libera. Hominis autem conscientiam suimetipsius et potestatem agendi libere, ipse Aristoteles acriter defendit. Sublata enim hominis scientia suimet et libera voluntate omnem e vita tolli vidit actionem et virtutem; si homo privetur humanitate (διανοίᾳ ἢ λόγῳ καὶ προαιρέσει), tum nullas fore leges, nihil justi, nihil honesti, sed pro justitia candido Hespero candidiore pro mitique et amica pace violentas adfore rapinas trucemque iram ferarum. Politic. III, c. 11. Eth. Nic. V, c. 1 et 6. Sensit autem et ipse magnus vir, ut suis se induat stimulis. Nam quae est ejus perspicacitas, subit recogitantem dubitatio, an non divina sit, quam in homine inesse intellexit Mentem non magnitudine sed toto genere differentem a vivificante et sentiente ac cupiente Anima. Sic enim ait (Eth. Nic. X, c. 7. initio): εἴτε δὴ νοῦς τοῦτο, εἴτε ἄλλο τι, ὃ δὴ κατὰ φύσιν δοκεῖ ἄρχειν καὶ ἡγεῖσθαι καὶ ἔννοιαν ἔχειν περὶ τῶν καλῶν καὶ θείων εἴτε θεῖον ὂν καὶ αὐτὸ εἴτε τῶν ἐν ἡμῖν θειότατον. Quantumvis vero dubitet, num tuta sit, quam sequatur, ratio, quod meditando non assequitur Deum Creatorem, a cujus vi repetat Mentem Menti absolutae similem non parem, semper eodem revolvitur statque dubitanti sententia, mortali in homine praesentem adesse et agere immortalem Mentem αὐτάρχεος θεοῦ. Tamen etsi vero Aristoteles non assecutus est, quod voluit, ut homini suam propriam vindicaret Mentem — eo enim manifestum est valere, quem excogitavit νοῦν παθητικὸν καὶ διανοητικὸν), hoc ipsum tamen agnoscendum et laudandum est vel maxime, quod intellexit, Mentis humanae et divinae non unam et eandem esse posse naturam atque rejecta opinione Pythagorae, qui Mentem humanam haustam censuit e Mente divina, expedire ausus est, quid altera ab altera differat; neque etiam totum inane verbum est ἡ νόησις divina et διάνοια humana, quamquam ratio Aristotelea magna correctione eget. Neque enim satis cognita τοῦ Absoluti absoluta scientia sui philosophus antiquus humana transtulit ad Deum, ita ut Deus Aristoteleus egeat divinitate et homo humanitate. — Quam misere vero antiquitas careat notitia Dei creatoris, praeter Aristotelem magistrum intelligendi testis est Cicero magister dicendi, qui in philosophia quoque intelligentiore judicio est quam plerique putant. Nam quum intellexisset orator philosophans, quam prava esset opinio Pythagorae (ait enim: „Pythagoras, qui censuit, Deum animum esse per naturam rerum omnem intentum et commeantem, ex quo nostri animi carperentur, non vidit, distractione humanorum animorum discerpi et lacerari Deum et quum miseri animi essent (quod plerisque contingeret) tum Dei partem esse miseram; quod fieri non potest. Cur autem quidquam ignoraret animus hominis, si esset Deus? Quomodo porro Deus iste, si nihil esset nisi animus, aut infixus aut infusus esset in mundo?“ De nat. Deor. I, c. 11), hoc igitur quum probe intellexisset Cicero, non magis tamen quam Aristoteles expedire potuit rationem, qua una ista absurda tolli possunt, sed recidit in eundem, quem oppugnat, errorem. De legibb. I, c. 7 et 8. De amic. c. 4.

[1]) „Cogito ergo sum.“ Meditat. II, p. 16. 21. 29 sq. Principp. philosoph. Part. I. VII. — Abstractionis vi ab homine tolli posse ait Cartesius cetera omnia et corpus suum et sensum et imaginationem, unam cogitationem non posse, hoc est, ipsum hominem cogitantem, quippe qui ne possit quidem abire a semetipso, sed quum videatur sibi abesse a sese, hoc ipso secum sit vel maxime. (Meditatt. p. 13—18. „Sola cogitatio a me divelli nequit, ego sum, ego existo, certum est.“ 473. „Nam sane fieri non potest, quin semper apud nosmetipsos experiamur nos

igitur idealem naturam Mentis humanae quum cognovisset Cartesius, Spinosa contra sibi persuasit, sola cogitatione et intelligentia quae continetur Mentem omnique cogita-

cogitare.“ 283. „nec ulla potest in nobis esse cogitatio, cujus eodem illo momento, quo in nobis est, conscii non sumus.“ cf. 26. 81. 91. 146. 263. 415. 493. et Princip. philosoph. Part. I. IX.) Cogitationem enim sic intelligit Cartesius, ut eam idem esse definiat atque conscientiam. „Cogitationis nomine intelligo illa omnia, quae nobis consciis in nobis fiunt, quatenus eorum in nobis conscientia est. Atque ita non modo intelligere, velle, imaginari, sed etiam sentire idem est hic, quod cogitare. Nam si dicam, ego video vel ego ambulo, ergo sum et hoc intelligam de visione aut ambulatione, quae corpore peragitur, conclusio non est absolute certa, quia ut saepe fit in somnis, possum putare me videre et ambulare, quamvis oculos non aperiam et loco non movear, atque etiam forte, quamvis nullum habeam corpus; sed si intelligam de ipso sensu sive conscientia videndi et ambulandi, quia tunc refertur ad Mentem, quae sola sentit sive cogitat se videre aut ambulare, est plane certa.“ Princip. philosoph. Part. I, artic. IX. cf. Meditat. II, p. 21. „idem denique ego sum, qui sentio sive qui res corporeas tanquam per sensus animadverto: videlicet jam lucem video, strepitum audio, calorem sentio; falsa haec sunt, dormio enim. At certe videre videor, audire, calescere, hoc falsum esse non potest, hoc est proprie, quod in me sentire appellatur; atque hoc praecise sic sumptum nihil aliud est quam cogitare: ex quibus equidem aliquanto melius incipio nosse quisnam sim, sed adhuc tamen videtur, nec possum abstinere quin putem, res corporeas, quarum imagines cogitatione (!) formantur, et quas ipsi sensus explorant, multo distinctius agnosci quam istud nescio quid mei, quod sub imaginationem non venit“ — adde p. 45. 178. 413; quo quidem loco posteriore sic respondetur Gassendo exprobranti, non opus fuisse tanto apparatu ad probandum, esse hominem: „Cum ais, me idem potuisse ex quavis alia mea actione colligere, multum a vero aberras, quia nullius meae actionis omnino certus sum (nempe certitudine illa metaphysica, de qua sola hic quaestio est) praeterquam solius cogitationis. Nec licet inferre, exempli causa, ego ambulo, ergo sum, nisi quatenus ambulandi conscientia cogitatio est, de qua sola haec illatio est certa, non de motu corporis, qui aliquando nullus est in somnis, cum tamen etiam mihi videor ambulare; adeo ut ex hoc quod putem me ambulare, optime inferam existentiam mentis, quae hoc putat, non autem corporis, quod ambulet. Atque idem est de ceteris.“ Atque hanc quidem rem sive substantiam cogitantem — nulla enim esse potest cogitatio sine re cogitante nec omnino ullus actus sive ullum accidens sine substantia, cui insit. Meditatt. p. 196 sqq. Princip. philosoph. Part. I, artic. X. „nihili nulla sunt affectiones sive qualitates“ — igitur hanc cogitantem sive sui sibi consciam substantiam Cartesius Mentem dixit; cujus quidem ut penitus perspicias veram Idealitatem ingenioso Gallo non incognitam fuisse, addam haecce. Inanem enim et nullam dicit rationem Materialistarum (Meditatt. p. 263. 146. 415). Mentem negat aut adolescere aut debilitari cum corpore (cf. Aristot. de an. I, c. 4. III, c. 3. et 4); procul quoque habet Cartesius philosophus, quam ante amplexus erat et ipse, illam sententiam Sensualistarum, nihil esse in intellectu, quod non ante fuerit in sensu. Sunt enim ideae, quas homo non extrinsecus, sed ex semetipso habeat; quas quidem ideas Cartesius innatas dixit neque a passione sed ab actione Mentis repetivit. Meditatt. p. 31. 77. 82. cf. de Passionibb. Part. I, artic. 22 — 28. Hinc iterum atque iterum juberis Mentem a sensuum consortio subducere. Meditatt. p. 43. 424. 449. 489. cf. praefat. et quam illi praemisit epistolam. p. 9. Ad Mentem enim his ipsis verbis dicit vir sagacissimus referenda esse non quidem vitam organicam et sensum et imaginationem, sed purum intellectum judiciumque veri et falsi. „quia forte primi homines non distinxerunt in nobis illud principium, quo nutrimur, crescimus, et reliqua omnia nobiscum brutis communia sine ulla cogitatione peragimus, ab eo, quo cogitamus, utrumque unico animae nomine appellarunt, ac deinde animadvertentes cogitationem a nutritione esse distinctam, id quod cogitat vocarunt mentem hancque animae praecipuam partem esse crediderunt: Ego vero animadvertens principium, quo nutrimur, toto genere distingui ab eo, quo cogitamus, dixi animae nomen, cum pro

tione vacuam suaeque rigiditatis inertia torpentem Materiam unum et idem esse, secum pugnans contradictione, quae vocatur, in adjecto patentissima. Uno enim tenore defendit:

utroque sumitur, esse aequivocum, atque ut specialiter sumatur pro actu primo sive praecipua hominis forma, intelligendum tantum esse de principio, quo cogitamus; hocque nomine mentis ut plurimum appellavi ad vitandam aequivocationem. Mentem enim non ut animae partem, sed ut totam illam animam, quae cogitat, considero." Meditatt. p. 417 sq. cf. 179 sq. Eadem est ratio sensus et imaginationis. „Ad haec considero, istam vim imaginandi, quae in me est, prout differt a vi intelligendi, ad mei ipsius, hoc est ad mentis meae essentiam non requiri: nam quamvis illa a me abesset, procul dubio manerem nihilominus ille idem, qui nunc sum; unde sequi videtur, illam ab aliqua re a me diversa pendere; atque facile intelligo, si corpus aliquod existat, cui mens sit ita conjuncta, ut ad illud veluti inspiciendum pro arbitrio se applicet, fieri posse, ut per hoc ipsum res corporeas imaginer, adeo ut hic modus cogitandi in eo tantum a pura intellectione differat, quod mens, dum intelligit, se ad seipsam quodam modo convertat respiciatque aliquam ex ideis, quae illi ipsi insunt, dum autem imaginatur, se convertat ad corpus, et aliquid in eo ideae vel a se intellectae vel sensu perceptae conforme intueatur. Facile, inquam, intelligo imaginationem ita perfici posse, siquidem corpus existat; et quia nullus alius modus aeque conveniens occurrit ad illam explicandam, probabiliter inde conjicio corpus existere; sed probabiliter tantum etc. ibd. p. 74. cf. 31 sq. 451. 420. „Ostendi etiam saepe distincte, mentem posse independenter a cerebro operari; nam sane nullus cerebri usus esse potest ad pure intelligendum, sed tantum ad imaginandum vel sentiendum. Et quamvis forti accidente imaginatione vel sensu (ut fit, cum cerebrum perturbatur) non facile mens aliis rebus intelligendis vacet, experimur tamen, cum imaginatio est minus fortis, nos saepe aliquid ab ipsa plane diversum intelligere, ut cum inter dormiendum advertimus nos somniare, opus quidem est imaginationis, quod somniemus, sed quod nos somniare advertamus, opus est solius intellectus." Itemque p. 429. „Non est oculus, qui speculum videt magis quam se ipsum, sed mens, quae sola et speculum et oculum et se ipsam quoque agnoscit." adde p. 487. Hoc enim loco negat Cartesius, si baculus appareat fractus in aqua ob refractionem, hunc errorem non intellectu sed tactu corrigi; quia etsi ex tactu baculum rectum esse judicemus, idque eo judicandi modo, cui ab infantia sumus assueti quique idcirco sensus vocatur, non tamen hoc sufficit ad errorem visus emendandum, sed insuper operae est, ut aliquam rationem habeamus, quae nos doceat credendum esse hac de re judicio ex tactu potius quam judicio ex visu elicito; quae ratio cum in nobis ab infantia non fuerit, non sensui, sed tantum intellectui est tribuenda. Atque ideo in hoc ipso exemplo solus est intellectus, qui sensus errorem emendat, nec ullum unquam afferri potest, in quo error ex eo contingat, quod mentis operationi magis quam sensui fidamus." cf. ibd. p. 33 sq. „duas diversas solis ideas apud me invenio, unam tanquam a sensibus haustam et quae maxime inter illas, quae adventitias existimo, est recensenda, per quam mihi valde parvus apparet; aliam vero ex rationibus Astronomiae desumptam, hoc est, ex notionibus quibusdam mihi innatis elicitam vel quocumque alio modo a me factam, per quam aliquoties major quam terra exhibetur; utraque profecto similis eidem soli extra me existenti esse non potest, et ratio persuadet, illam ei maxime esse dissimilem, quae quam proxime ab ipso videtur emanasse. Quae omnia satis demonstrant, me non hactenus ex certo judicio, sed tantum ex coeco aliquo impulsu credidisse, res quasdam a me diversas existere, quae ideas sive imagines suas per organa sensuum vel quolibet alio pacto mihi immittant." (cf. ea, quae pag. 9 ab Aristotele dicta attulimus). Quae universa qui consideraverit paulo accuratius, praecipue vero illud qui urgebit, quod dixit Cartesius, sentire idem esse atque cogitare sive sui sibi conscium esse, tum, ad Mentis essentiam nullam requiri imaginationem quodque Mens valeat imaginando, id non a propria ejus natura sed a conjuncto corpore repetendum esse, haec igitur qui tenebit, is vix non agnoscere poterit, philosopho christiano non minus cognitam fuisse integritatem solutamque ac liberam naturam Mentis quam

„Objectum ideae, humanam Mentem constituentis, est Corpus, sive certus Extensionis modus actu existens et nihil aliud“ et: „Mens est idea ideae.“ „Nam revera, inquit, idea Mentis, hoc est, idea ideae nihil aliud est, quam forma ideae, quatenus haec, ut modus cogitandi, absque relatione ad objectum consideratur; simulac enim quis aliquid scit, eo ipso scit, se id scire et simul scit, se scire, quod scit et sic in infinitum.“ Eth. II, Proposit. XIII et XXI. Schol. cf. Proposit. XLIII. Schol. Agnoscesne, ut non sciat, quid sit scire, qui hominem scire dixit, scire sese, „σοφώτατος“ Spinosa? Nam si non modo percipitur aliquid sensibus, sed etiam ipse actus percipiendi percipitur, hoc est, notatur et seorsim figitur cogitatione, et si non modo cogitatur et scitur aliquid, sed etiam ipsa cogitatio cogitatur et scientia scitur, tum necesse est agnosci, cogitantem et scientem Mentem absque imagine corporis ispam sibimet praesentem esse, hoc est, Menti non corpus sed ipsam sibimet-ipsi Objectum puraque et integra cogitatione illam secum esse priusque semet sibimet referre et noscere scientia quam corpus aut suum aut alienum. Eadem vero contradictio in adjecto, qua secum pugnat Spinosa, magis etiam inde apparet, quod quum Mentem abjecerit ad Materiam et sic infixerit Corpori, ut nisi prius cognita natura cor-

---

philosopho gentili, qui quidem quam dixit Mentem agentem non totam sed magna tamen ex parte Christianus vidit esse hominis propriam (Meditatt. p. 394); quamquam concedendum est, Cartesium non semper Aristotelea cum subtilitate et diligentia disputare (neglexit enim diligentius inquirere in integram vim propriamque naturam cogitandi et sciendi neque *νόησιν* satis distinxit a *διανοίᾳ*, quarum quidem altera notionibus abstractis continetur, altera vero tota apta est ex sese. Meditatt. p. 425. 467. Principp. philosoph. Part. I, artic. X) ideoque esse, quae ambigue valde neque satis constanter dicta videantur; ex quo quidem genere illud esse dicas, quod sensum non totum sed maxima ex parte a Mente disclusit (Meditatt. p. 412) atque sensum et imaginationem actus cogitativos dixit modosque cogitandi confuse, qui Mentis substantiae insint. ibd. p. 28. 84. 90. 199. passim. Principp. philosoph. Part. IV, artic. 197. Aristoteles contra perspicue dixit et docuit, sensum et inde quae pendet imaginationem non Mentis sed Animae propria esse; quae enim careant Mente *ἄλογοι* belluae, easdem tamen valere sentiendo et imaginando. Quam non scientem atque intelligentem et volentem sed vivificantem, nutrientem, sentientem, imaginantem, somniantem Animam quum non exploratam cognitamque haberet Cartesius, belluas inanimata quamquam viventia automata dixit. (Meditatt. p. 265. passim. de Methodo V, p. 29 sq. de Passionibb. Part. I, artic. VI); id quod magno viro tot tantopere exprobrant. At si reputas, etiam atque etiam monere idque urgere philosophum, cogitationis expertes esse belluas, hoc est, vivere vitae suae nescias (Meditatt. p. 264 sqq. 417. 420) atque etiam his ipsis verbis dicere, brutis non denegari posse sensum organicum animamque corpoream (Meditatt. p. 472 sq.) et involuntariam illam associationem idearum (imaginum) a Cartesio appellari mechanicam (Tract. de homine Part. V, 72. 73), haec igitur si reputas, tum facile concedes, non tam graviter virum deerravisse a vero quam primo adspectu videtur atque iniquum esse, reprehendere quam corrigere malle satis leviter errata philosophi dualistae. Quasi vero „parens ille philosophiae recentioris“ non plus viderit quam ceteri omnes, qui eum ad nostram usque aetatem secuti sunt, philosophi. Hi enim non absolverunt, quem ille bene instituit sed inchoatum et imperfectum neque vacuum erroribus reliquit, Mentis et Animae Dualismum minime obscurum atque a philosopho gentili noscendum philosopho christiano, amplexique sunt aut Corporis inertis per se et vivificantis Mentis Dualismum aut Corporis et Mentis Monismum sive Identitatem; qua utraque ratione nihil esse potest perversius.

poris cognosci posse neget naturam mentis (Eth. II, Proposit. XIII, Schol) et asseveret, „Mentem humanam aptam esse ad plurima percipiendum et eo aptiorem, quo ejus corpus pluribus modis disponi possit“ (ibd. Proposit. XIV; adde III, Proposit. XI), tamen eandem, totam quam pendere vult ex Corpore, Mentem constare posse ait corpore vacantem. Dicit enim his ipsis verbis: „Mens humana non potest cum corpore absolute destrui, sed ejus aliquid permanet, quod aeternum est;“ quod quidem sic demonstrat, ut dicat, esse certum cogitandi modum, qui ad Mentis essentiam pertineat quique necessario aeternus sit, hoc est, esse ideam, quae Corporis essentiam sub specie aeternitatis exprimat; nam: „quamvis non recordemur nos ante corpus exstitisse, sentimus tamen Mentem nostram, quatenus corporis essentiam sub aeternitatis specie involvit, aeternam esse et hanc ejus existentiam tempore definiri sive per durationem explicari non posse.“ Eth. V, Proposit. XXIII. cum Schol. Apertius etiam solvitur Mens a Corpore iis, quae insequuntur. Dat enim Spinosa tertium cognitionis genus, quo concedit Mentem humanam tantum valere, ut redeat a sensibus liberaque cogitatione secum sit. ibd. Proposit. XXV et XL. Coroll. cum Schol. „Hinc sequitur, partem Mentis, quae remanet, quantacunque ea sit, perfectiorem esse reliqua. Nam pars Mentis aeterna (per Proposit. XXIII et XXIV hujus) est intellectus, per quem solum nos agere dicimur (per Prop. III. Part. III), illa autem, quam perire ostendimus, est ipsa imaginatio, (per Prop. XXI hujus), per quam solam dicimur pati (per Prop. III, Part III et gen. Affect. Defin.; quibus quidem locis adde: de intellectus emendatione tractat. p. 445 sqq. ed. Paul. „a solis corporibus afficitur imaginatio;“ „quaedam intelligimus, quae nullo modo sub imaginationem cadunt;“ „ope intellectus liberamur ab imaginatione, quae necessitatem patiendi habet.“), atque adeo (per Prop. praec.) illa, quantacunque ea sit, hac est perfectior.“ Scholion habet haecce: „Haec sunt, quae de Mente, quatenus sine relatione ad Corporis existentiam consideratur, ostendere constitueram; ex quibus et simul ex Prop. XXI. Part. I et aliis apparet, quod Mens nostra, quatenus intelligit, aeternus cogitandi modus sit, qui alio aeterno cogitandi modo determinatur et hic iterum ab alio et sic in infinitum, ita ut omnes simul Dei aeternam et infinitum intellectum constituant.“ Et tamen Propositione praecedente (V, XXXIX) (uno eodemque versiculo) asseverat: „Qui Corpus ad plurima aptum habet, is Mentem habet, cujus maxima pars est aeterna.“ Igitur, Spinosae si credis, ex eo, quod interit, enascitur illud, quod non interit, sed permanet atque aeternum est. Sed constat sibi inconstans in demonstrando demonstrator. Etsi enim ideam ideae sic definit, ut illam esse dicat cognitionem reflexivam, ignorans tamen, quid sit et valeat cognitio reflexiva, neque rem sed verba ponderans non agnoscit solutam ac liberam ab idea Corporis aeternae Mentis cognitionem suimet; neque enim „dari ideam ideae, nisi prius detur idea.“ de intellectus emendatione Tractat. p. 425 sq. ed. Paul. Quasi vero ad notitiam et scientiam imaginis perceptae sensu patibili non opus esset notatore prius noto sibimet actuosae et liberae naturae suae virtute! Sed longum est, exemplis docere, quam non cogitate sed temere disputet philosophus geometra, quem tot collaudant disputatorem subtilem unumque sapientem dictitant, Spinosa Monista. Quod ne audacius

quam verius a me dictum videatur, cavebo notula.[1]) Male a Cartesio magistro dissen-

[1]) Penitus ignorare Spinosam, quid sit cogitatio et scientia, id etiam inde evidens est, quod notitiam „Entis aliosque terminos transscendentales“ non a Mente esse sese sibi conscia repetit genitrice sed ab imbecillitate corporis et inde tota quae pendeat et apta sit imaginationis humanae. Sic enim ait: — „ubi imagines in corpore plane confunduntur, Mens etiam omnia corpora confuse sine ulla distinctione imaginabitur et quasi sub uno attributo comprehendet, nempe sub attributo Entis, Rei etc. Potest hoc etiam ex eo deduci, quod imagines non semper aeque vigeant et ex aliis causis his analogis, quas hic explicare non est opus; nam ad nostrum, ad quem collimamus, scopum unam tantum sufficit considerare. Nam omnes huc redeunt, quod hi termini ideas significant summo gradu confusas. Ex similibus deinde causis ortae sunt notiones illae, quas Universales vocant, ut Homo, Equus, Canis etc.“ Eth. II, Prop. XL. Schol. Sed aliud prorsusque novum et gravius etiam documentum levitatis et temeritatis Spinosisticae est ista argumentatio, qua persuadere et cogere studet, vana hominem duci opinione libertatis, quippe quae opinio homini inde nascatur, „quia suarum actionum conscius et causarum, a quibus determinetur, ignarus sit et praeterea, quod Mentis decreta nihil sint praeter ipsos appetitus, quae propterea varia sint pro varia Corporis dispositione.“ Eth. III, Prop. II, Schol. Hoc ut tibi demonstret mathematica cum evidentia et necessitate, longo agmine testes producit: infantulos, temulentos, delirantes idque genus homines. Qui enim lac nutricis sugant infantes, eos credere ait, libere sese appetere mammas, quum tamen evidens sit, illos nulla voluntate duci sed inexpugnabili vi trahi. Itemque ebrios et delirantes non posse non eloqui, quae iidem tacuisse velint sobrii et sani. ibd. Quam indigna philosophi disputatio! Sed, quod majus est, ipse Spinosa testatur, intestabiles esse, quos adhibet, testes. Ait enim infantes vitae suae nescios esse nullaque uti ratione atque in delirantium numero habet et insanos penitusque animo occaecatos a nativitate dicit Scepticos, qui dubitent, num veri quid cognosci possit. Eth. V, Prop. XXXIX, Schol. de intellectus emend. Tractat. p. 429. 435. sq. Hac igitur ratione demonstrasse sibi videtur Fatalista, „oculis apertis somniare, qui credant, se ex libero Mentis decreto loqui vel tacere vel quicquam agere“ (Eth. III, Prop. II, Schol. in fine) ac defendit, eandem rationem esse hominis et lapidis, quem sui sibi conscium finxeris. Talis enim lapis fore ut libera sua voluntate sibi deorsum tendere videatur, quum tamen inexpugnabili vi gravitatis feratur et nullo pacto sursum adscendere aut modo a recta linea declinare possit detractus in terram. Spin. Epist. LXII. Quanto sapientius Cartesius! Etsi enim expedire nequit, „quomodo libertas humana consistat cum praeordinatione Dei,“ tenet tamen et defendit intelligenter, quod homo sibi videatur liber esse, inde cogi, esse illum liberum totumque aptum ex sese. Meditatt. p. 55. sq. 218. Principp. philosoph. Part. I, 38 — 41. Quo quid potest esse verius? Nam qui non est liber neque ipse suo proprio motu sese determinat sed determinatur ad agendum vi et causis alienis, is ne notitiam quidem habere potest actionis suae propriae et liberae. Hoc dico. Quod Spinosa sibi persuasit, vanam opinionem potestatis agendi libere homini inde nasci, quod qui actionum suarum sibi conscius, idem tamen nescius sit causarum, quibus impellatur et determinetur necessario, haec quidem ratio laborat contradictione in adjecto patentissima. Tollitur enim re, verbis quod ponitur. Namque hoc ipsum est tui tibi conscium esse, ut scias, quid sit tuum, quid non tuum sit quidque a te, quid non a te proficiscatur auctore et actore. Atque hujus non opinionis sed rationis Cartesianae ipse Spinosa nesciens exstitit defensor vel optimus. Qui enim ex asino Buridani oppugnant hominem agentem libere, eos Spinosa Cartesianus gravissima hacce prostravit et confecit plaga, ut verissime objiceret, hominem non bipedem asinum sed animal cogitans et rationale esse, quod a semetipso — plena non rasa ex tabula Mentis — petere posset rationem et causam efficientem, cur — nisi forte vellet perire — non periret fame, si ab aliquo Autoephaista Buridani in medio loco duorum parium paribusque distantium inter se intervallis cibariorum collocaretur neque tamen corpore vinciretur, sicuti suspensum jugum librae aequis quietum momentis ponderum. Spinos. Cogitat. metaphys. Part. II, c. 12. cf. I, c. 3. in fine; quo quidem loco discipulus adsentit magistro, „clare

tienti Spinosae discipulo certatim assentati sunt summi nostrae aetatis philosophi, Men-

et distincte nos intelligere, nos in nostris actionibus esse liberos et de multis deliberare propter id solum, quod velimus.“ Ab hac sententia sic recessit in et alia omnia transiit Spinosa, ut temere admissa Cartesiana definitione substantiae neque κατ' ἀλήθειαν sed κατ' ἄνθρωπον disputans, diceret non doceret, unum esse omnia, hoc est, non modo rigidos informesque lapides, teneras et formosas plantas, somniculosas belluas, verum etiam homines vitae suae sibi conscios participesque rationis unius infinitae substantiae finita accidentia et modos esse (Eth. I. de Deo). Quasi vero non ipsum esset sed inesset alii illud, quod esse sese cogitat suique sibi conscium est! Quod vero dixi ex temere sumpta et posita Cartesiana definitione substantiae more geometrico deduci ab Spinosa illa, quae notavi, absurda, vere dixi. Neque enim movit eum, quod Cartesius, quum substantiam sic definivisset, ut diceret: „Per substantiam nihil aliud intelligere possumus, quam rem, quae ita existit, ut nulla alia re indigeat ad existendum. Et quidem substantia, quae nulla plane re indigeat, unica tantum potest intelligi, nempe Deus,“ statim subjunxit: „Alias vero omnes non nisi ope concursus Dei existere posse percipimus. Atque ideo nomen substantiae non convenit Deo et illis univoce, ut dici solet in scholis, hoc est, nulla ejus nominis significatio potest distincte intelligi, quae Deo et creaturis sit communis“ quodque continuo Mentem humanam dixit esse substantiam atque etiam hoc docet — alio quidem loco — „ipsius substantiae ideam in homine esse ex hoc ipso, quod ipsemet substantia sit — finita, non infinita; cujus quidem ideam negat Cartesius procedere posse nisi ab ipsa infinita substantia. Princip. philosoph. I, LI. sq. Meditat. III, p. 40 sq. 179 sq.; quo quidem loco melior est substantiae definitio. „Neque enim ipsius substantiae praecise sumptae aliam habemus ideam quam quod sit res, in qua formaliter vel eminenter existit illud aliquid, quod percipimus sive quod est objective in aliqua ex nostris ideis; quia naturali lumine notum est, nullum esse posse nihili reale attributum. — Substantia, cui inest immediate cogitatio, vocatur Mens; loquor autem hic de Mente potius quam de anima, quoniam animae nomen est aequivocum, et saepe pro re corporea usurpatur. — Substantia, quam summe perfectam esse intelligimus — Deus vocatur.“ Sed enim prave definientem quam acriter meditantem magistrum sequi maluit discipulus (sic enim erat facilius); id quod sapienter sapientiae studiosos vetuit Cartesius. Meditatt. p. 172 sqq.; quo quidem loco dicit, cur non more geometrico philosophandum sit. — Contra haec, quae disputavi de Dualismo Cartesiano et Monismo Spinosistico, si quis forte dixerit, iniquum meum de Spinosa judicium esse, quum ne magnus quidem Leibnitius naturam Mentis et Materiae perspectam habuerit, parum intelligens, non magnitudine et quasi quibusdam gradibus sed genere inter se differre perceptionem (sensationem et imaginationem) et apperceptionem (hominis scientiam sive cogitationem sui et inde qui pendet intellectum); id quod probent Monades illae, confuse et clare percipientes — essais sur la bonté de Dieu et la liberté de l'homme, §. 91 et 397. les ames sensitives peuvent parvenir au degré d'ames raisonnables ou d'esprits. cf. Hansch. Leibn. Princ. phil. demonstr. §. 16. Sch. 3. apud Jacobium. opp. IV, 1, p. 76. ed. 1819 — quumque tantum absit, ut ille debellato Spinosismo („ce système d'aveugle et brute necessité.“ ibd. §. 67. 371. 393. adde discours de la conformité de la foi avec la raison, §. 9) emendaverit et absolverit Cartesianismum (quem quidem l'antichambre de la vérité dixit. opp. II, P. I, p. 250. 263. Rec. de div. Pièces P. II, p. 136. et 139. vide Jacob. opp. IV, 2, p. 109 sq. 1819), ut perfectus et absolutus Leibnitianismus nihil sit aliud nisi mutata forma Monismus essendi Spinosisticus; nam monadum effulguratione, hoc est, emanatione non creatione harmoniaque praestabilita (atque hac quidem non minus quam perpetuo illo, quem Cartesius statuat, concursu continuataque creatione Dei. vide Leibn. essais sur la bonté de Dieu..... §.3) tolli ab Leibnitio, quam defendat contra Spinosam, substantialitatem et libertatem omnemque conscientiam Mentis humanae, quippe quam eodem quo Spinosa de Principio rationis sufficientis ductus errore his ipsis verbis dicat non magis sua ipsam sese movere vi et agere cum libertate quam acum magneticam, quam cogites cogitantem et sibi fingas consciam, quo detrudatur

tem ac Materiam unum et idem esse. [1]) Mirum enim quam non perspectam habent vim

inexpugnabili vi materiae magneticae. „C'est pourquoi la raison que M. Descartes a alleguée, pour prouver l'indépendance de nos actions libres par un prétendu sentiment vif interne, n'a point de force. Nous ne pouvons pas sentir proprement notre indépendance, et nous ne nous appercevons pas toujours des causes, souvent imperceptibles, dont notre résolution dépend. C'est comme si l'éguille aimantée prenoit plaisir de se tourner vers le Nord; car elle croiroit tourner indépendamment de quelque autre cause, ne s'appercevant pas des mouvemens insensibles de la matiere magnetique." *) Essais sur la bonté de Dieu..... §§. 50 et 299. Adde §§. 52 et 403. „L'ame humaine est une espece d'automate spirituel" (cf. Spinos. de intellectus emendatione Tractat. p. 447 et 430; qui quidem loci non satis inter se conveniunt): hoc igitur si quis objecerit, Leibnitium quoque graviter lapsum esse, is monendus est, solam hanc ob causam a me notatas esse levitatem et temeritatem Spinosae, ut docerem, quam vehementer errent illi, qui illum sapientissimum et unum philosophum praedicant. Sed etiam hoc dicam, Leibnitii errorum justam quandam excusationem esse, quod magni viri animus tot et tantis tamque variis, in quas inquisivit, rebus, et mathematicis — in quibus prorsus nova et majora etiam quam Cartesius invenit, quum Spinosa invenerit nihil — et historicis multisque curis et negotiis a philosophia alienis distractus et impeditus est, quominus videret, quod alioquin vix dubium est quin viderit, quo deerraret a vero et quam vehementer ipse secum pugnaret Monadologus. Nam quod se opposuit Lockio Sensualistae et intellectum solvit ab sensu totumque aptum ex sese esse defendit — (eo enim valet sapiens illa, qua notissimam Angli sententiam, nihil esse in intellectu, quod non fuerit in sensu, correxit, exceptio, „nisi intellectus ipse") — id quidem prorsus alienum est ab ista animae sentientis et intelligentis gradatione et continua serie Monadum. Ex eodem genere est, quod ipse dubitat, qui fieri possit naturaliter, ut somniculosa bellua ad gradum sapientis hominis perveniat, neque amplius extraordinariam operationem vel novam quandam creationem Dei — une espece de transcreation — abhorret. Essais sur la bonté de Dieu..... §§. 91 et 397.

[1]) „Die größten Denker des Alterthums wagten sich nicht über jenen Gegensatz (des Geistes und der Materie) hinaus. Plato noch stellt die Materie als ein Anderes Gott gegenüber. Der erste, der Geist und Materie mit vollem Bewußtseyn als Eines, Gedanke und Ausdehnung nur als Modifikationen desselben Princips ansah, war Spinoza. Sein System war der erste kühne Entwurf einer schöpferischen Einbildungskraft, der in der Idee des Unendlichen, rein als solchen, unmittelbar das Endliche begriff und dieses nur in jenem erkannte. — Spinoza sah ein, daß in unserer Natur Ideales und Reales (Gedanke und Gegenstand) innigst vereinigt sind. — Spinoza hat unerkannt gelegen über hundert Jahre: das Auffassen seiner Philosophie, als einer blosen Objektivitätslehre, ließ das wahre Absolute in ihr nicht erkennen. Die Bestimmtheit, mit welcher er die Subjekt-Objektivität als den nothwendigen und ewigen Charakter der Absolutheit erkannt hat, zeigt die hohe Bestimmung, die in seiner Philosophie lag, und deren vollständige Entwicklung einer spätern Zeit aufbehalten war." Schelling Ideen zu einer Philosophie der Natur Ausg. 2, p. 14. 36. 85. Vgl. Erster Entwurf eines Systems der Naturphilosophie p. 200 sq. „Und was ist denn die Materie anders als der erloschene Geist?" — „Die Natur ist nur der sichtbare Geist." Ganz dasselbe sagt Hegel: „Der Uebergang vom Denken zur Körperlichkeit ist sehr schwierig, und für die Alten zu begreifen zu schwer; mehr davon werden wir bei Aristoteles sehen. — Daß das Geistige sich aus sich selbst realisirt, verkörpert, ist ein Punkt, der bei den Alten nicht in seiner Tiefe erörtert ist." Geschichte d. Philosophie II, p. 209. (Die Aristotelische Philosophie, die so bestimmt die absolute Idealität des Geistes ausspricht und dieselbe so gründlich beweist, möchte Hegel gar zu gern in eine vollkommene Identitätslehre umdeuten. Ebd. p. 331 sq. 391. 421. III, 94 sq. 687.). — „Spinoza ist Hauptpunkt der modernen Philosophie: entweder Spinozismus oder keine Philosophie." Ebd. III, p. 374. Vgl. p. 376. 673. An letzterer Stelle sagt Hegel von Schellings Identitäts-

*) Quo in errore versetur commentum Leibnitianum, quod res ipsa loquitur idem esse cum Spinosistico, testem adhibere licet Hegelium. Sic enim ait: „In dem sinnreich scheinenden Einfalle Leibnitzens von der Magnetnadel, die wenn sie ein Bewußtseyn hätte, ihre Richtung nach Norden für eine Bestimmung ihrer Freiheit ansehen würde, wird das Bewußtseyn nur als einseitige Form, welche gegen ihre Bestimmung und Inhalt gleichgültig sey, gedacht." Hegels Logik I, 1, p. 145. 181.

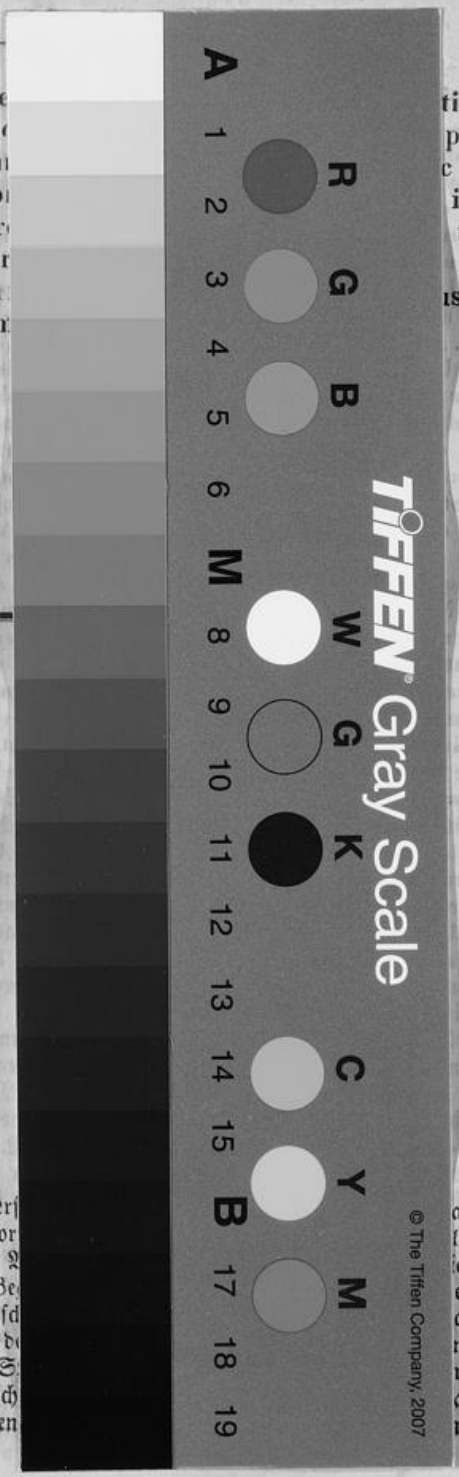
et rationem cogitandi et cognoscendi. Testis est Egologia Kantiana, Fichtiana, Schellingiana, Hegeliana, quarum quidem ea ratio est, ut ex Egologia Fichtiana pendeat Schellingiana et Hegeliana, ipsa Fichtiana quum nata sit ex Kantiana. Sed hoc nunc quidem dicimus, docebimus hujus disputationis particula altera Ut enim illorum, quos nominavimus, philosophorum principum refutetur Egologia et quae inde tota apta est Noologia, praesertim vero ut expugnetur iste Monismus cogitandi, quo Hegelius dialecticus munivisse sibi visus est Monismum essendi, longiore opus est disputatione, quam quae uno programmate commode institui possit.

---

lehre: „Schelling nennt die Natur die todte, erstarrte Intelligenz: so daß sie nichts ist, als die äußerliche Weise des Daseyns des Systems der Gedankenformen, wie der Geist ist das Daseyn desselben Systems in der Form des Bewußtseyns. Dieß ist eins der Verdienste Schelling's, den Begriff und die Form des Begriffs in der Natur eingeführt zu haben, den Begriff gestellt zu haben an die Stelle der gewöhnlichen Verstandes-Metaphysik." Siehe auch p. 683. „Die schelling'sche Philosophie hat einen tiefen speculativen Inhalt, der, als Inhalt, der Inhalt ist, um den es nach der ganzen Geschichte der Philosophie zu thun gewesen ist." — Kant ist zwar kein Freund sondern Gegner des Spinozismus, aber seine Ichlehre führt zur Identitätslehre. Die Identität des Geistes und der Materie spricht Kant selbst als möglich, ja fast als wahrscheinlich aus. Krit. d. r. V. p. 309. 501. 526. Ausg. 7. Tugendlehre §. 4 des 1sten Buches der ethischen Elementarlehre.

et rationem cogitandi et cognoscendi. Te
giana, Hegeliana, quarum quidem ea rati
lingiana et Hegeliana, ipsa Fichtiana quu
dicimus, docebimus hujus disputatio
nominavimus, philosophorum principum r
Noologia, praesertim vero ut expugnetur
dialecticus munivisse sibi visus est Mon
tione, quam quae uno programmate comm

tiana, Schellin-
pendeat Schel-
c nunc quidem
illorum, quos
tota apta est
quo Hegelius
is est disputa-

lehre: „Schelling nennt die Natur die todte, erſ
Weiſe des Daſeyns des Syſtems der Gedankenfor
der Form des Bewußtſeyns. Dieß iſt eins der A
griffs in der Natur eingeführt zu haben, den Be
ſtandes-Metaphyſik.“ Siehe auch p. 683. „Die ſd
der, als Inhalt, der Inhalt iſt, um den es nach d
Kant iſt zwar kein Freund ſondern Gegner des S
Die Identität des Geiſtes und der Materie ſprich
Krit. d. r. V. p. 309. 501. 526. Ausg. 7. Tugen

als die äußerliche
lben Syſtems in
e Form des Be-
ewöhnlichen Ver-
culativen Inhalt,
n geweſen iſt.“ —
r Identitätslehre.
ahrſcheinlich aus.
r Elementarlehre.

+ 29/2,6.
27/6,6.

Catalogus

plantarum phanerogamarum

circa Brunsbergam sponte crescentium

cum

clave Linneana

et

systemate naturali

in usum discipulorum conscriptus

a

M. J. Saage.

Brunsbergae,
impressit C. A. Heyne.

96r
7
(1846)

LANDESBIBLIOTHEK
DÜSSELDORF

Discipulis scholae nostrae

S.

Liber, quem ad plantas florae nostrae dignoscendas in manibus habetis, Chloris Borussica a C. G. Hagen anno 1819 edita, permulta menda, jamdudum a viris hujus scientiae peritis increpata, pluribus locis continet, quae non solum animum a recta generum et specierum cognoscendarum ratione avocant, sed etiam viam, qua aliorum librorum opera ad hanc artem, a Linneo amabilem dictam perducimur, clavibus, ut ita dicam, deficientibus obstruunt inviamque reddunt. Quamobrem operae pretium me facturum fuisse, si huncce librum rescripsissem et correxissem, satis mihi persuasum habeo. Sed quum ad hanc rem perficiendam nec tempus neque vires sufficerent, et multi exstent libri, qui, quamvis nostrae regionis plantis non solis dediti, lacunas ab Hagenio relictas implendi permulta praebeant adminicula: satius habui, catalogum quendam stirpium circa patriam nostram sponte crescentium in lucem edere eique specierum notas quam paucissimas addere, ne descriptionibus nimis longis ab hac disciplina abhorreatis neve in magno cumulo congerieque verborum res et minoris et majoris momenti parum cognoscatis ac percipiatis. Quanquam infitiari non possum, me notis hoc modo adhibitis rem non prorsus absolvisse, tamen id

maxime spectavi, ut non solum spicierum differentias ex illis angustis et concisis notis desumtas, me duce, animadvertatis et in animis vestris imprimatis, sed ut acerrimo plantarum adspectu et accurata partium perceptione singularem cujusque floris habitum vobis comparetis hortumque tanquam botanicum in mentibus vestris aedificetis, demensa multarum arborum proceritate et adumbrata florum amoenorum jucunditate insignem. Hac arte studioque instructi, domini quasi horti vestri, pro viribus impedietis, quominus eas, quas quisque velit, species, nedum rariores evellat ac restinguat et novas, quas nondum inveni, mihi afferetis, ut in tabulas a me inchoatas referam easque conficiam. Jam fuerunt vestrum nonnulli, qui investigandis et inveniendis rarioribus plantis et sedulo earum colligendarum studio ad hoc opusculum conficiendum magnum mihi tulerunt subsidium, quibus pro diligentia et cura maximam habeo gratiam. Exemplum eorum imitamini, ut florae nostrae imaginem, omnibus partibus absolutam, quam primum possim depingere. Valete.

Dispositio classium secundum systema sexuale Linneanum.

Flores unicuique visibiles.

Flores omnes hermaphroditi et stamina cum pistillis in eodem flore.

Stamina nulla sua parte inter se connata sunt.

Stam. nullam determinatam proportionem inter se servant.

1. Monandria. Stamen 1.
2. Diandria. Stamina 2.
3. Triandria. Stamina 3.
4. Tetrandria. Stamina 4.
5. Pentandria. Stamina 5.
6. Hexandria. Stamina 6.
7. Heptandria. Stamina 7.
8. Octandria. Stamina 8.
9. Enneandria. Stamina 9.
10. Decandria. Stamina 10.
11. Dodecandria. Stamina 12. 16. 18.
12. Icosandria. Stamina 20 et plura, calyci inserta.
13. Polyandria. Stam. 20 et plura, receptaculo inserta.

Stamina duo reliquis semper breviora sunt.

14. Didynamia. Stamina quatuor, 2 aequaliter longiora et 2 aequaliter breviora et remotiora.
15. Tetradynamia. Stamina sex, 2 aequaliter breviora et remotiora.

Stamina cohaerent inter se aliqua sua parte vel cum pistillo.

16. Monadelphia. Filamenta omnia inter se connata.
17. Diadelphia. Filamenta in phalanges 2 aequales connata, vel 9 connata et decimum liberum.
18. Polyadelphia. Filamenta in phalanges tres pluresve connata.
19. Syngenesia. Antherae in cylindrum connatae in floribus involucro communi cinctis, floremque compositum formantibus.
20. Gynandria. Stamina pistillo adnata.

Flores masculi et feminei distinctis thalamis gaudent.

21. Monoecia. Flores unisexuales, masculi et feminei in eadem planta.
22. Dioecia. Flores unisexuales, masculi in una et feminei in altera planta ejusdem speciei.
23. Polygamia. Flores unisexuales hermaphroditis mixti.

Flores oculis nudis vix conspicui.

24. Cryptogamia. Stamina nulla.

CLAVIS GENERUM LINNEANA.

Cl. I. Monandria.

O. I. Monogynia.

1. *Hippuris.* Perigonium subnullum.

O. II. Digynia.

2. *Callitriche.* Perigonium diphyllum.
3. *Blitum.* Perigonium trifidum.

Cl. II. Diandria.

O. I. Monogynia.

a. Perigonium duplex, superum.

4. *Circaea.* Corolla dipetala.

b. Perigonium duplex, inferum.

α. Fructus tectus.

5. *Veronica.* Corolla irregularis, rotata.
6. *Utricularia.* Corolla personata, calcarata.

β. Fructus nudus.

7. *Lycopus.* Corolla irregularis, quadriloba.

O. II. Digynia.

8. *Anthoxanthum.* Flos glumaceus.

Cl. III. Triandria.

O. I. Monogynia.

a. Perigonium duplex, superum.

9. *Valeriana.* Achaenium pappo plumoso coronatum; calyx fere nullus.
10. *Fedia.* Capsula calyce coronata; calyx dentatus.

b. Perigonium simplex, corollaceum.

11. *Iris.* Corollae laciniae alternae reflexae.

c. Perigonium glumaceum.

α. Squamae distiche imbricatae.

12. *Cyperus.* Setae hypogynae nullae.

β. Squamae undique imbricatae.

13. *Scirpus.* Squamae omnes floriferae.
14. *Eriophorum.* Semen lana longa cinctum.

γ. Corolla bivalvis, semini adnata.

15. *Nardus.* Spica secunda.

O. II. Digynia.

a. Spicatae. Spica terminans.

α. Spicula solitaria in quovis rhacheos dente.

16. *Lolium.* Spiculae verticales; calyx univalvis.
17. *Triticum.* Spiculae horizontales; calyx bivalvis.

* Secale. Spiculae biflorae cum rudimento pedicellato.

18. *Brachypodium.* Spiculae pedicellatae.

β. Spiculae duae pluresve in quovis rhacheos dente.

19. *Elymus.* Spiculae 2—4, multiflorae.

* Hordeum spiculae ternae, uniflorae, laterales, plerumque steriles.

b. Spicigerae. Spicae laterales vel terminales plurimae.

20. *Digitaria.* Spicae digitatae; calyx trivalvis, uniflorus.
21. *Echinochloa.* Spica composita; spiculae biflorae.
22. *Setaria.* Panicula spiciformis; involucrum e setis pluribus.

c. Paniculatae uniflorae. Panicula; spiculae unifl.

α. Panicula spiciformis.

23. *Phleum.* Flos biglumis.
24. *Alopecurus.* Flos uniglumis.

β. Panicula diffusa.

25. *Agrostis.* Flos basi pilorum fasciculis brevissimis stipatus.
26. *Milium.* Flos cartilagineus.
27. *Arundo.* Flos basi pilis cinctus flosculo majoribus.

d. Paniculatae subtriflorae. Panicula; spiculae flore perfecto unico, imperfectis 1 — 2.

28. *Phalaris.* Rudimenta flosculorum 2 inferiorum squamaeformia.
29. *Holcus.* Spiculae biflorae, flosculus superior masculus, aristatus.
30. *Hierochloa.* Spiculae triflorae, flosculi 2 inferiores masculi, triandri, superior hermaphroditicus, diander.

e. Paniculatae multiflorae. Panicula; spiculae multiflorae.

31. *Avena.* Arista geniculata vel recurva.
32. *Aira.* Arista recta, brevis.
33. *Corynephorus.* Arista basalis, clavata.
34. *Koeleria.* Panicula spiciformis.
35. *Melica.* Rhachis in corpus clavatum mutata.
36. *Phragmites.* Flos infimus masculus, superiores pilis e rhachi stipati.
37. *Dactylis.* Valvae calycinae inaequilaterae.
38. *Festuca.* Valvula corollina exterior apice aristata; flosculi carinati.
39. *Bromus.* Valvula corollina exterior concava, fere semper bifida, sub apice aristata.

40. *Glyceria.* Spiculae cylindricae, dorso teretes; valvulae obtusae.
41. *Poa.* Spiculae ovatae, muticae, saepe villo connexae.
42. *Molinia.* Flosculi e basi ventricosa conico-attenuati.
43. *Triodia.* Valvula corollina exterior apice tridentata.
44. *Briza.* Spiculae cordatae.
45. *Cynosurus.* Spiculae bracteis pectinatis fultae.

Cl. IV. Tetrandria.

O. I. Monogynia.

A. Perigonium duplex.

a. Corolla polypetala.

46. *Cornus.* Drupa.

b. Corolla monopetala.

α. Infera.

47. *Plantago.* Stamina elongata.

β. Supera.

αα. Calyx simplex.

48. *Galium.* Corolla rotata.
49. *Asperula.* Corolla infundibiliformis.

ββ. Calyx duplex.

50. *Dipsacus.* Receptaculum paleis pungentibus obsessum.
51. *Scabiosa.* Receptaculum paleaceum aut hirsutum.

B. Perigonium simplex.

52. *Majanthemum.* Perianthium corollaceum, 4-partitum.
53. *Alchemilla.* Perianthium tubulosum, 8-fidum; stylus e basi germinis.
54. *Sanguisorba.* Perigonium inferum, rotatum; inflorescentia capitata.

O. II. Digynia.

55. *Cuscuta.* Squamae 4 ad basin staminum.

O. III. Tetragynia.

56. *Potamogeton.* Flores spicati; nuculae 4.
57. *Sagina.* Calyx 4-phyllus; capsula unilocularis, polysperma.
58. *Radiola.* Calyx 4-fidus, laciniis 2—3-fidis; capsula 8-locularis, monosperma.

Cl. V. Pentandria.

O. I. Monogynia.

AA. Perigonium duplex.

A. Corolla monopetala, infera.

a. Fructus: nuces 4.

α. Stylo persistenti dorso affixae.

59. *Asperugo.* Nuces compressae; calyx maximus, compressus.

60. *Cynoglossum.* Nuces planae; faux fornicibus 5 erectis coarctata.

β. Nuces liberae, basi excavatae.

61. *Anchusa.* Corolla infundibiliformis, fauce clausa; tubus rect.

62. *Lycopsis.* Corolla infundibiliformis, fauce clausa; tubus incurvus.

63. *Borago.* Corolla rotata.

64. *Symphytum.* Corolla clavata.

γ. Nuces liberae, basi non excavatae.

65. *Echium.* Corolla ampliata, irregularis, squamis nullis.

66. *Pulmonaria.* Calyx prismaticus, 5-fidus; faux pilosa; corolla infundibiliformis.

67. *Lithospermum.* Calyx 5-partitus; faux pilosa; corolla infundibiliformis.

68. *Myosotis.* Corolla hypocrateriformis; faux 5 squamis glabris clausa.

b. Fructus capsularis.

α. Capsula unilocularis; semina columellae affixa.

αα. Calyx 5-fidus aut 5-dentatus.

69. *Primula.* Tubus cylindricus.

ββ. Calyx 5-partitus.

70. *Lysimachia.* Corolla rotata; capsula 5-valvis.

71. *Anagallis.* Corolla rotata; capsula circumscissa.

72. *Hottonia.* Corolla hypocrateriformis, limbo 5-lobo.

β. Capsula unilocularis, semina valvulis affixa.

73. *Menyanthes.* Corolla infundibiliformis, intus barbata.

74. *Villarsia.* Corolla rotata, intus barbata.

γ. Capsula 2—5-locularis.

75. *Erythraea.* Antherae post anthesin circinatae.

76. *Convolvulus.* Corolla infundibiliformi-campanulata, limbo 5-angulato; calyx persistens.

77. *Datura.* Corolla infundibiliformis, limbo 5-angulato; calyx deciduus.

78. *Hyoscyamus.* Corolla infundibiliformis, limbo 5-lobo; capsula basi ventricosa.

79. *Verbascum.* Corolla rotata, limbo 5-lobo, inaequali.

c. Fructus baccatus.

80. *Solanum.* Corolla rotata; antherae conniventes, apice poro dehiscentes.

B. Corolla monopetala, supera.

a. Fructus capsularis.

81. *Campanula.* Corolla campanulata, 5-fida; filamenta basi dilatata.

82. *Phyteuma.* Corolla 5-partita, laciniis linearibus, apice cohaerentibus; antherae liberae.

83. *Jasione.* Corolla 5-partita, laciniis linearibus; antherae basi cohaerentes, apice divergentes.

b. Fructus baccatus.

84. *Lonicera.* Corolla irregularis; bacca 2—3-locularis.

C. Corolla polypetala, infera.

85. *Viola.* Calyx 5-sepalus, appendiculatus; corolla calcarata.
86. *Impatiens.* Calyx diphyllus; corolla calcarata.
87. *Evonymus.* Calyx planus, 4 — 5-fidus; semina arillo carnoso tecta.
88. *Rhamnus.* Calyx campanulatus; 4 — 5-fidus; bacca.

D. Corolla polypetala, supera.

89. *Ribes.* Stylus bifidus.
90. *Hedera.* Stylus simplex.

BB. Perigonium simplex.

91. *Glaux.* Corolla campanulata, quinquepartita.

O. II. Digynia.

AA. Perigonium simplex.

92. *Ulmus.* Samara.
93. *Chenopodium.* Utriculus calyce immutato tectus.
94. *Atriplex.* Utriculus calyce aucto inclusus.
95. *Herniaria.* Stamina 10, 5 sterilia.
96. *Salsola.* Perigonium 5-phyllum, demum 5-alatum, utriculum includens.

BB. Perigonium duplex.

A. Corolla monopetala.

97. *Cynanchum.* Corolla subrotata; filamenta in cylindr. coalita.
98. *Gentiana.* Corolla basi tubulosa; capsula bivalvis.

B. Corolla pentapetala.

I. Umbella capitata aut simplex.

99. *Eryngium.* Flores capitati; receptaculum paleaceum; involucra subspinosa.
100. *Sanicula.* Umbella composita, capitata; fructus setis uncinatis aut glochidiatis obsessi.
101. *Hydrocotyle.* Umbella simplex; caulis repens et radicans.
102. *Astrantia.* Involucra partialia lanceolata, colorata; carpellum utriculatum.

II. Umbella composita.

a. Fructus aculeati aut rostrati.

α. Fructus aculeati non rostrati.

103. *Daucus.* Involucrum pinnatum.
104. *Torilis.* Involucrum polyphyllum.

β. Fructus rostrati non aculeati.

105. *Anthriscus.* Fructus ecostatus, rostrum solum 5-jugatum, brevius quam fructus.
106. *Chaerophyllum.* Rostrum subnullum; fructus ecostatus.

b. Fructus sine rostro et aculeis.

α. Fructus a latere compressus.

* Calyx obsoletus.

107. *Carum.* Involucrum 1-phyllum; fructus oblongus; pedicelli fructiferi approximati.

108. *Aegopodium.* Involucra nulla; fructus oblongus; styli longi, germen superantes.

109. *Pimpinella.* Involucra nulla; fructus ovatus, stylis reflexis coronati; stylopodium pelviforme.

110. *Conium.* Involucrum 5-phyllum, deciduum; involucella unilateralia, triphylla; carpellum jugis prominentibus evidenter crenatis.

** Calyx 5-dentatus.

111. *Cicuta.* Dentes calycis foliacei; umbellae hemisphaericae; involucrum nullum; involucella polyphylla; fructus subovatus, sulcatus.

112. *Oenanthe.* Fructus calyce pistillisque coronati.

113. *Sium.* Involucella polyphylla, ovato-lanceolata; petala obcordata; umbellae magnae, subglobosae.

β. Fructus a dorso compressus.

* Petala integra, involuta.

114. *Angelica.* Fructus utrinque bialatus; carpella jugis dorsalibus filiformibus.

115. *Archangelica.* Fructus utrinque bialatus; carpella jugis dorsalibus 3, membranaceo-alatis.

116. *Pastinaca.* Fructus ellipticus, compresso-planus; involucra nulla; involucella subnulla.

117. *Peucedanum.* Calyx 5-dentatus; involucrum polyphyllum, reflexum.

** Petala emarginata, involuta.

118. *Heracleum.* Involucrum nullum; flores subradiantes; fructus membranaceo-marginati.

119. *Selinum.* Carpella jugis 5 dorsalibus membranaceo-alatis.

γ. Fructus non compressus, rotundatus.

120. *Seseli.* Fructus subteres, tomentoso-hispidus; involucella reflexa, umbellulas aequantia.

121. *Aethusa.* Fructus globosus; involucella umbellulas superantia, pendula.

O. III. Trigynia.

122. *Viburnum.* Corolla 5-loba; bacca monosperma.

123. *Sambucus.* Corolla 5-fida; bacca trisperma.

O. IV. Tetragynia.

124. *Parnassia.* Nectaria 5, ciliata, apicibus globosis.

* Alsine. v. Cl. X.

O. V. Pentagynia.

125. *Armeria.* Calyx monophyllus, scariosus; flores capitati.

126. *Linum.* Calyx 5-sepalus; capsula 10-locularis.
127. *Drosera.* Calyx 5-fidus; capsula unilocularis.

O. VI. Polygynia.

128. *Myosurus.* Receptaculum post anthesin elongatum.

Cl. VI. Hexandria.

O. I. Monogynia.

A. Perigonium duplex.

129. *Berberis.* Calyx 6-sepalus; bacca.
130. *Peplis.* Calyx 12-dentatus; capsula.

B. Perigonium simplex, inferum.

a. Monophyllum.

131. *Convallaria.* Corolla 6-fida; baccae loculi 1-spermi.
132. *Asparagus.* Corolla 6-partita; baccae loculi dispermi.

b. Hexaphyllum.

α. Perianthium corollinum.

133. *Allium.* Stamina perianthio inserta; umbella globosa, ante anthesin spatha tecta.
134. *Anthericum.* Stamina receptaculo inserta; spatha nulla; filamenta filiformia.
135. *Ornithogalum.* Stamina receptaculo inserta; spatha nulla; filamenta basi dilatata.

β. Perianthium glumaceum.

136. *Juncus.* Stylus; stigmata 3 filiformia; capsula polysperma; folia teretiuscula.
137. *Luzula.* Stylus; stigmata 3 filiformia; capsula trisperma; folia plana.
138. *Acorus.* Stylus nullus; stigma sessile; spadix cylindricus tectus flosculis.

O. II. Trigynia.

139. *Rumex.* Perianthium 6-phyllum; foliola tria, interna majora.
140. *Triglochin.* Perianthium 6-phyllum, deciduum; capsulae connatae.
141. *Scheuchzeria.* Perianthium 6-partitum; capsulae 3, divergentes, inflatae.

O. III. Polygynia.

142. *Alisma.* Calyx 3-sepalus; corolla 3-petala.

Cl. VII. Heptandria.

O. I. Monogynia.

143. *Trientalis.* Calyx 7-fidus; corolla 7-petala.
144. *Aesculum.* Calyx 5-dentatus; petala 5 inaequalia.
145. *Calla.* Spatha monophylla; spadix genitalibus tectus.

Cl. VIII. Octandria.

O. I. Monogynia.

A. Perigonium duplex.

a. Corolla 4-petala.

146. *Oenothera.* Calyx deciduus; semina nuda.

147. *Epilobium.* Calyx persistens; semina comosa.

b. Corolla 1-petala.

α. Supera.

148. *Vaccinium.* Calyx 4-dentatus; antherae bicornes.

β. Infera.

149. *Calluna.* Calyx 4-sepalus; antherae bifidae.

B. Perigonium simplex.

150. *Daphne.* Perigonium infundibiliforme; drupa.

O. II. Trigynia.

151. *Polygonum.* Perigonium persistens; stigmata 2 — 3.

O. III. Tetragynia.

152. *Paris.* Calyx 4-sepalus.

153. *Adoxa.* Calyx 2-sepalus.

Cl. IX. Enneandria.

O. I. Hexagynia.

154. *Butomus.* Perigonium hexaphyllum.

Cl. X. Decandria.

O. I. Monogynia.

a. Corolla monopetala.

155. *Andromeda.* Capsula.

b. Corolla 5—4-petala.

156. *Monotropa.* Calyx 5-sepalus; corolla saccata.

157. *Ledum.* Calyx 5-dentatus; capsula basi dehiscens.

158. *Pyrola.* Calyx 5-fidus; petala rotundata; stamina poris dehiscentia.

O. II. Digynia.

159. *Chrysosplenium.* Perianthium 4—5-lobum, coloratum; stamina annulo subcarnoso inserta.

160. *Saxifraga.* Calyx 5-fidus, persistens; petala breviter unguiculata.

161. *Gypsophila.* Calyx angulatus, 5-fidus; petala sensim attenuata.

162. *Saponaria.* Calyx cylindricus, basi nudus; petala unguiculata.

163. *Dianthus.* Calyx cylindricus, basi squamatus.
164. *Scleranthus.* Perianthium urceolatum, 5-fidum; caryopsis.

O. III. Trigynia.

165. *Silene.* Calyx monophyllus; petala bifida; capsula trilocularis.
166. *Arenaria.* Calyx 5-phyllus; petala integra; capsula 3 — 6-valvis.
167. *Stellaria.* Calyx 5-phyllus; petala bipartita; capsula 6-valvis.

O. IV. Pentagynia.

168. *Sedum.* Calyx 5-partitus; petala 5; squamae nectariferae basi petalorum; capsulae 5, basi cohaerentes.
169. *Oxalis.* Calyx 5-sepalus; stamina alterna longiora, basi connata.
170. *Agrostemma.* Calyx tubulosus, coriaceus; petalorum lamina integra.
171. *Lychnis.* Calyx tubulosus, 5-dentatus; faux coronata.
172. *Cerastium.* Calyx 5-partitus; petala bifida.
173. *Spergula.* Calyx 5-partitus; petala integra.

Cl. XI. Dodecandria.

O. I. Monogynia.

174. *Asarum.* Perigonium corollinum, persistens, tripartitum.
175. *Lythrum.* Calyx 12-dentatus; petala 6.

O. II. Digynia.

176. *Agrimonia.* Calyx uncinato-setosus.

O. III. Trigynia.

177. *Euphorbia.* Germen pedicellatum.

O. IV. Dodecagynia.

178. *Sempervivum.* Calyx 12-partitus; petala 12.

Cl. XII. Jcosandria.

O. I. Monogynia.

179. *Prunus.* Drupa.

O. II. Di-Pentagynia.

180. *Sorbus.* Fructus baccatus; pistilla 3; calycis limbus 5-partitus.
181. *Mespilus.* Drupa; pistilla 1—5; calyx superus, 5-fidus.
182. *Pyrus.* Pomum; pistilla 5; calyx superus, 5-partitus.
183. *Spiraea.* Capsula; styli 3—5; calyx 5-fidus.

O. III. Deca-Polygynia.

a. Fructus superus.

α. Calyx 5-fidus.

184. *Rubus.* Receptaculum conicum, baccis tectum.

β. Calyx 8—10-fidus.

185. *Fragaria.* Receptaculum succulentum, turgidum.
186. *Potentilla.* Calyx 10-fidus; receptaculum siccum, deciduum, saepe pilosum.
187. *Tormentilla.* Calyx 8-fidus; receptaculum siccum, sericeum.
188. *Geum.* Caryopses stylis rectis vel geniculatis coronatae.
189. *Comarum.* Receptaculum fungosum; calyx coloratus.

b. Fructus inferus.

190. *Rosa.* Bacca polysperma, calyce coronata.

Cl. XIII. Polyandria.

O. I. Monogynia.

A. Flores tetrapetali.

191. *Actaea.* Calyx 4-sepalus.
192. *Chelidonium.* Calyx bisepalus; siliqua.
193. *Papaver.* Calyx bisepalus; capsula poris sub stigmate dehiscens.

B. Flores pentapetali.

194. *Tilia.* Calyx 5-partitus, pedicello bracteato; capsula coriacea.

C. Flores polypetali.

195. *Nymphaea.* Stamina germini inserta; petala sine nectariis; calyx 4-partitus.
196. *Nuphar.* Stamina receptaculo inserta; petala nectarifera; calyx 5-partitus.

O. II. Trigynia.

197. *Delphinium.* Calyx coloratus; sepalum superum calcaratum.
198. *Aconitum.* Calyx corollinus; sepalum superum fornicatum.

O. III. Polygynia.

A. Perigonium simplex.

199. *Hepatica.* Involucrum calyciforme, trisepalum.
200. *Pulsatilla.* Involucrum a flore remotum; semina caudata.
201. *Anemone.* Involucrum a flore remotum; semina ecaudata.
202. *Thalictrum.* Calyx corollinus, 4—5-sepalus; caryopses.
203. *Caltha.* Calyx corollinus, 5-sepalus; nectaria nulla; folliculi.
204. *Trollius.* Corolla polypetala.

B. Perigonium duplex.

205. *Ranunculus.* Calyx 5-phyllus.
206. *Ficaria.* Calyx 3-phyllus.

Cl. XIV. Didynamia.

O. I. Gymnospermia.

A. Calyx aequalis.

a. Dentes calycis acuti.

207. *Ajuga.* Corollae lab. sup. abbreviatum, emarginatum.
208. *Mentha.* Corolla 4-loba, irregularis.
209. *Nepeta.* Corollae labii inferi lobus medius cucullatus.
210. *Glechoma.* Corollae labii inferi lobus medius emarginatus.
211. *Lamium.* Corollae lobi laterales dentiformes.
212. *Stachys.* Corollae lobi laterales reflexi.

b. Dentes aristati.

213. *Galeopsis.* Calyx 5-dentatus; corollae labium superius fornicatum, inferius tuberculatum.
214. *Galeobdolon.* Calyx 5-fidus, inaequalis; corollae lab. super. fornicatum.
215. *Betonica.* Calyx 5-dentatus; corollae lab. sup. planiusculum, verticale.
216. *Ballota.* Calyx pentagonus; corollae lab. sup. rectum.
217. *Leonurus.* Calyx 5-dentatus; corollae labia indivisa.
218. *Marrubium.* Calyx 10-striatus, 10-dentatus; corollae labium superius rectum, lineare.

B. Calyx bilabiatus.

a. Labia divisa.

219. *Origanum.* Calyx subbilabiatus; corollae lab. sup. emarginatum; stamina distantia recta, superne patentiora.
220. *Clinopodium.* Calycis involucra setacea; corollae lab. sup. obcordatum.
221. *Thymus.* Calycis faux villis clausa; corollae labium sup. bilobum.
222. *Prunella.* Corollae lab. sup. integrum; calyx fructifer compresso-clausus.

b. Labia indivisa.

223. *Scutellaria.* Calycis labium superius obtuse calcaratum, dein calycem claudens.

O. II. Angiospermia.

A. Antherarum sacculi basi spinula instructi.

a. Ovarium biloculare.

α. Calyx 4-dentatus.

224. *Alectorolophus.* Calyx inflatus.
225. *Euphrasia.* Labium superius emarginatum.
226. *Odontites.* Corolla tubulosa, limbo $^1/_3$.
227. *Melampyrum.* Calyx tubulosus; coroll. lab. sup. galeatum.

β. Calyx 5-dentatus.

228. *Pedicularis.* Calyx ventricosus, 5-fidus; labium superius galeatum, compressum.

b. Ovarium 1-loculare.

229. *Lathraea.* Racemus secundus.

230. *Orobanche.* Racemus cylindricus.

B. Antherae muticae.

a. Ovarium 1-loculare.

231. *Limosella.* Corolla fere aequalis, 5-loba; calyx 5-dentatus.

b. Ovarium 2-loculare.

232. *Linaria.* Corolla bilabiata, basi calcarata.

233. *Scrophularia.* Corolla bilabiata, subglobosa; filamenta apice dilatata.

234. *Digitalis.* Corolla e tubo brevi campanulata; limbus obliquus.

c. Ovarium 3-loculare.

235. *Linnaea.* Flos superus.

d. Ovarium 4-loculare.

236. *Verbena.* Calyx 5-fidus; fructus in nuces 4 dilabens.

Cl. XV. Tetradynamia.

O. I. Siliculosae.

A. Silicula non dehiscens.

237. *Neslia.* Silicula globosa, monosperma.

238. *Coronopus.* Silicula a latere compressa, bilocularis, loculis monospermis.

239. *Cakile.* Silicula anceps, biarticulata, articulis monospermis.

B. Silicula dehiscens.

a. Siliculae oligospermae.

240. *Teesdalia.* Silicula a latere compressa, subrotunda, emarginata, valvis navicularibus.

b. Siliculae polyspermae.

241. *Farsetia.* Siliculae ellipticae, convexae, stylo brevi coronatae; filamenta denticulata.

242. *Camelina.* Silicula turgida, pyriformis, valvulae valde convexae, cum styli parte dehiscentes.

243. *Draba.* Siliculae ovali-oblongae, valvis plano-convexis; petala bipartita.

244. *Thlaspi.* Siliculae subrotundae, alatae, apice emarginatae.

245. *Capsella.* Siliculae cuneato-triangulares.

246. *Cochlearia.* Siliculae subrotundae, turgidae, nervo longitudinali perspicuo.

247. *Armoracia.* Silicula nervo destituta, ovalis, tetrasperma.

O. II. Siliquosae.

A. Siliqua non dehiscens.

248. *Raphanus.* Siliqua in articulos monospermos decedens; calyx basi saccatus.

B. Siliqua dehiscens.

249. *Turritis.* Siliqua linearis, valvis planis, uninerviis; semina biserialia; calyx laxus.

250. *Cardamine.* Siliqua linearis, valvis planis, enerviis; semina uniserialia, funiculo tenui.

251. *Arabis.* Siliqua linearis, valvis convexiusculis, uninerviis; semina uniserialia.

252. *Nasturtium.* Siliqua teretiuscula, abbreviata, stylo brevi coronata, valvis convexis enerviis vel basi nervo obsoleto; calyx patens.

253. *Barbarea.* Siliqua tetragono-anceps; calyx erectus.

254. *Sisymbrium.* Siliqua linearis, teretiuscula s. angulata, valvis 3-nerviis; calyx patens.

255. *Erysimum.* Siliqua 4-angularis, valvis uninerviis; calyx clausus.

256. *Brassica.* Siliqua rostrata; valvae uninerviae; calyx erectus.

257. *Sinapis.* Siliqua rostrata; valvae 3—5 nerviae; calyx patentissimus.

Cl. XVI. Monadelphia.

O. I. Pentandria.

258. *Erodium.* Carpellorum rostra intus barbata, demum spiraliter torta.

O. II. Decandria.

259. *Geranium.* Carpellorum rostra intus glabra, demum circinatim revoluta.

O. III. Polyandria.

260. *Malva.* Capsulae monospermae, in orbem dispositae.

Cl. XVII. Diadelphia.

O. I. Hexandria.

261. *Fumaria.* Corolla ringens, calcarata; caryopsis globosa sive compressa.

262. *Corydalis.* Corolla ringens, calcarata; siliqua bivalvis.

O. II. Octandria.

263. *Polygala.* Calyx coloratus.

O. III. Decandria.

A. Legumina 1—3-sperma.

a. Stamina monadelpha.

264. *Ononis.* Calyx 5-partitus; carina acuminata; legumen sessile.

265. *Anthyllis.* Calyx 5-dentatus, ventricosus; vexillum magnum; legumen pedicellatum.

b. Stamina diadelpha.

266. *Melilotus.* Flores racemosi; legumen subglobosum.

267. *Trifolium.* Flores capitato-spicati; corolla persistens.

B. Legumina polysperma.

a. Unilocularia.

α. Calyx 5-fidus vel 5-dentatus.

268. *Orobus.* Pistillum teres, intus pubescens; cirrhi nulli.

269. *Lathyrus.* Pistillum apice applanatum; cirrhi in apice petioli.

270. *Vicia.* Pistillum filiforme, superne undique pilosum.

271. *Ervum.* Pistill. subulatum sub stigmate capitato barbatum.

272. *Pisum.* Pistillum latere inferiore carinatum, superiore barbatum.

β. Calyx bilabiatus.

273. *Lotus.* Legumen teres vel compressum; carina rostrata; stigma obtusum.

274. *Medicago.* Legumen falcatum s. cochleatum; stigma capitatum.

b. Bilocularia.

275. *Astragalus.* Corollae carina obtusa; leguminis sutura interior introflexa.

C. Lomentum.

276. *Coronilla.* Lomentum teres, rectum, articulis oblongis; carina acuminato-rostrata; calycis dentes superi coaliti.

Cl. XVIII. Polyadelphia.

O. I. Polyandria.

277. *Hypericum.* Calyx 5-phyllus; petala 5; styli 3.

Cl. XIX. Syngenesia.

O. I. Polygamia aequalis.

A. Semiflosculosae. Flores omnes ligulati, fertiles.

a. Pappus pilosus.

278. *Crepis.* Anthodium polyphyllum, involucratum; pappus sessilis.

279. *Leontodon.* Anthodium polyphyllum, involucratum; pappus radiato-expansus, stipitatus.

280. *Hieracium.* Anthodium imbricatum, squamis angustis; pappus sessilis, hispidulus.

281. *Sonchus.* Anthodium imbricatum, basi ventricosum, squamis latiusculis.

282. *Prenanthes.* Anthodium simplex, cylindricum; flosculi simplici serie.

b. Pappus plumosus.

283. *Tragopogon.* Pappus stipitatus; receptaculum nudum.
284. *Hypochoeris.* Pappus radii sessilis, disci stipitatus; receptaculum paleaceum.
285. *Scorzonera.* Pappus sessilis; anthodium imbricatum, squamis latis.
286. *Picris.* Pappus sessilis; anthodium involucratum; receptaculum nudum.
287. *Apargia.* Pappus sessilis; anthodium imbricatum; receptaculum scrobiculatum.
288. *Cichorium.* Pappus paleaceus.
289. *Arnoseris.* Pappus margo coriaceus, integerrimus.
290. *Lapsana.* Pappus nullus.

B. Capitatae. Flores omnes tubulosi, fertiles (excepto Bidens.)

a. Pappus plumosus.

291. *Cirsium.* Squamae anthodii spinulosae; receptaculum siccum, setosum.
292. *Carlina.* Squamae anthodii interiores scariosae, coloratae, exteriores ramoso-spinosae; receptaculum favosum, paleaceo-setosum.

b. Pappus setaceo-pilosus.

293. *Carduus.* Squamae anthodii pungentes, pappus annulo caducus; receptaculum setosum.
294. *Onopordon.* Squamae anthodii spinosae; receptaculum favosum.
295. *Arctium.* Squamae anthodii hamatae; setae pappi hirtae.
296. *Serratula.* Squamae anthodii inermes; receptaculum setosum; pappus persistens.
297. *Eupatorium.* Anthodium imbricatum, cylindricum, inerme; receptaculum nudum, scrobiculatum; pappi pili hispidulo-scabri; stylus longissimus.
298. *Bidens.* Pappus aristatus; anthodium subcoloratum, involucratum; flosculi interdum radiantes ligulati; receptaculum paleaceum.

O. II. Polygamia superflua.

Radius femineus, fertilis.

A. Tubulosae. Flores omnes tubulosi.

a. Pappus obsoletus vel nullus.

299. *Tanacetum.* Pappus coronula; flosculi radii feminei, inconspicui.
300. *Artemisia.* Pappus nullus; flosculi radii imperfecti.

b. Pappus pilosus.

301. *Gnaphalium.* Receptaculum nudum; anthodii foliola inaequalia, saepe colorata.

B. Ligulatae. Flores marginis ligulati.

a. Pappus pilosus; receptaculum nudum.

302. *Tussilago.* Anthodium imbricatum, flosculos aequans; flosculi feminei imperfecti.

303. *Erigeron.* Involucrum imbricatum; flores radii angustissimi, ligulati.

304. *Inula.* Antherae basi bisetosae; squamae anthodii squarrosae.

305. *Cineraria.* Anthodium polyphyllum, simplex.

306. *Senecio.* Anthodium polyphyllum, apice maculatum, basi involucratum seu bracteatum.

b. Pappus obsoletus vel nullus; receptaculum nudum.

307. *Bellis.* Anthodium planum, viride; pappus nullus.

308. *Matricaria.* Anthodium planum, scariosum; pappus nullus.

309. *Chrysanthemum.* Anthodium hemisphaericum; receptaculum planum; pappus nullus.

310. *Pyrethrum.* Anthodium hemisphaericum; pappi vestigium coronula.

c. Receptaculum paleaceum.

311. *Anthemis.* Anthodium hemisphaericum, scariosum; pappus nullus.

312. *Achillaea.* Anthodium ovatum; pappus nullus; radius pauciflorus.

313. *Galinsogea.* Anthodium hemisphaericum, subpentaphyllum; pappus ex plurimis squamis paleaceis, plumoso-fimbriatis compositus.

O. III. Polygamia frustranea.

314. *Centaurea.* Receptaculum paleaceo-setosum; pappus setaceus, annulo caducus; anthodium ovatum.

Cl. XX. Gynandria.

O. I. Monandria.

a. Malaxideae. Pollinaria cereacea, ecaudiculata, proscollae adglutinata.

315. *Liparis.* Labellum ecalcaratum, integrum, canaliculatum; gynostenium subinflexum, apice alato-marginatum.

b. Ophrydeae. Pollinaria granulosa, caudiculata per caudiculos retinaculis affixa.

316. *Orchis.* Labellum calcaratum; retinacula duo in bursiculam biloculärem inserta.

317. *Gymnadenia.* Labellum calcaratum, trilobum; retinacula distincta, nuda.

318. *Platanthera.* Labellum calcaratum, indivisum; antherae loculi basi divergentes; retinacula distincta, nuda.

c. Neottiae. Pollinaria granulosa, ecaudiculata, proscollae adglutinata.

319. *Neottia.* Labellum pendulum, trilobum, basi saccatum.
320. *Listera.* Labellum pendulum, bifidum, basi non saccatum.
321. *Epipactis.* Labellum articulatum; ovarium non contortum, pedunculatum.
322. *Goodyera.* Labellum basi saccato-excavatum, in ligulam brevem canaliculatam acuminatum.

O. II. Hexandria.

323. *Aristolochia.* Antherae biloculares, lateribus insculptae.

Cl. XXI. Monoecia.

O. I. Monandria.

324. *Zostera.* Spatha deplana, in folium producta.

O. II. Diandria.

325. *Lemna.* Perianthium spathaceum, membranaceum; utriculus submonospermus.

O. III. Triandria.

326. *Typha.* Ovarium setis cinctum.
327. *Sparganium.* Flores in amentis globosis.
328. *Carex.* Flores spicati; gluma univalvis.

O. IV. Tetrandria.

329. *Alnus.* Flores amentacei; nux.
330. *Urtica.* Flores in axillis paniculati; semen 1.

O. V. Pentandria.

331. *Xanthium.* Flores in capitulis ovatis; perigonium cum drupis duabus coalescens, armatum.

O. VI. Polyandria.

332. *Ceratophyllum.* Flores axillares; calyx polyphyllus.
333. *Myriophyllum.* Flores spicato-verticillati; perianthium 4-fidum.
334. *Sagittaria.* Flores spicato-verticillati; calyx triphyllus; corolla tripetala.
335. *Corylus.* Flores amentacei; squamae tripartitae; flores feminei gemmacei; nux calyce lacero bracteata.
336. *Quercus.* Flores amentacei, filiformes; flores feminei gemmiformes; nux calyce semigloboso basi tecta.
337. *Carpinus.* Flores amentacei; masculorum squamae ciliatae; nux cum squama triloba connata.
338. *Fagus.* Amenta subrotunda; nuces perianthio spinoso inclusae.
339. *Betula.* Flores amentacei; filamenta biantherifera; semina utrinque alata.

O. VII. Monadelphia.

340. *Pinus.* Strobilus; amenta squamata.
341. *Bryonia.* Bacca; calyx 5-fidus; corolla 5-partita.

Cl. XXII. Dioecia.

O. I. Diandria.

342. *Salix.* Flores masculi et feminei amentacei.

O. II. Triandria.

343. *Empetrum.* Calyx tripartitus; corolla tripetala; bacca.

O. III. Tetrandria.

344. *Viscum.* Corolla 4-petala; antherae petalis insidentes; bacca.

O. IV. Pentandria.

345. *Humulus.* Perigonium masculorum 5-partitum, femineorum squamaceum, bracteatum.
346. *Cannabis.* Perigonium masculorum 5-partitum, femineorum utriculiforme.

O. V. Octandria.

347. *Populus.* Squamae stipitatae, plerumque palmato-laceratae.

O. VI. Enneandria.

348. *Mercurialis.* Perigonium simplex, tripartitum.
349. *Hydrocharis.* Calyx tripartitus; corolla tripetala.

O. VII. Dodecandria.

350. *Stratiotes.* Calyx triphyllus; corolla tripetala.

O. VIII. Monadelphia.

351. *Juniperus.* Flores amentacei; bacca trisperma.

Cl. XXIII. Polygamia.

O. I. Monoecia.

352. *Acer.* Calyx 5-partitus; corolla 5-petala; stamina 8; samarae 2.

O. II. Dioecia.

353. *Fraxinus.* Calyx et corolla nulla; stamina 2; samara lanceolata.

CATALOGUS SPICIERUM.

Cl. I. Monandria. Einmännige.

O. I. Monogynia. 1 Stempel.

1. Hippūris L. (Halorageae R. Br.)
   1. H. vulgaris L. Tannenwedel. 8. 4. Kleenauhof.

O. II. Digynia. 2 Stempel.

2. Callitrĭche L. (Halorageae R. Br.)
   2. C. verna L. Waſſerſtern. 4—9. ⊙. Kleine Mühle.
3. Blitum L. (Chenopodeae Venten.)
   3. B. virgatum L. Erdbeermelde. 7. ⊙. Hoverbecks Garten.

Cl. II. Diandria. Zweimännige.

O. I. Monogynia. 1 Stempel.

4. Circaea L. (Onagrariae Juss.)
   4. C. lutetiana L. pubescens; bracteolae nullae. Großes Hexenkraut. 8. 4. Sonnenſtuhl. Kadienen.
   5. C. intermedia Ehrh. folia opaca. Mittleres Hexenkraut. 8. 4. Kleine Mühle. Schafsberg.
   6. C. alpina L. folia lucida. Kleines Hexenkraut. 8. 4. Hohes Holz. Huntenberg.
5. Veronĭca L. (Personatae Juss.)

A. Racemi spiciformes, terminales.

   7. V. longifolia L. folia serrata; racemi plures. Langblättriger Ehrenpreis. 8. 4. Auhof. Paſſarie.
      Adn. Folia saepe linearia (V. maritima Wahlg.) saepe complicata (V. complicata Hoffm.) Aue.
   8. V. spicata L. folia apice integerrima; racemus unicus. Aehriger Ehrenpreis. 8. 4. Hügel am Baudegraben.
   9. V. serpyllifolia L. bracteae magnae. Quendelblättriger Ehrenpreis. 5. 4. Schloßland.

B. Racemi laterales.

   10. V. officinalis L. caulis basi repens. Echter Ehrenpreis. 6. 4. Einſiedler.
   11. V. montana L. folia obscure viridia; racemi laxi. Berg-Ehrenpreis. 6. 4. Kadienen.

12. V. Chamaedrys L. caulis bifariam pilosus. Wald-Ehrenpreis. 5. 4. Passarie.
13. V. Teucrium L. folia sessilia, calyces 5-fidi. Breitblättriger Ehrenpreis. 4.
    a) V. latifolia Schlecht. erecta, bracteae pedicello fructifero breviores. 6. Passarie.
    b) V. prostrata Schlecht. prostrata, canescens, bracteae pedunculum fructiferum aequantes. 5. Passarie.
14. V. Beccabunga L. folia sessilia, caulis subtetragonus. Quellen-Ehrenpreis. 6. 4. Rodelshöfen.
15. V. Anagallis L. folia petiolata; caulis teres. Wasser-Ehrenpreis. 6. 4. Pfahlbude. Petershagen.
16. V. scutellata L. caulis debilis; folia linearia. Schildsaamiger Ehrenpreis. 7. 4. Rodelshöfen.

C. Flores axillares, solitarii.

17. V. agrestis L. folia omnia consimilia. Acker-Ehrenpreis. 4—9. ☉. Aue.
    a) V. major Hagen. folia pedunculos subaequantia.
    b) V. minor Hag. V. Buxbaumii Tenore. pedicelli folia superantes.
18. V. arvensis L. adscendens; folia cordato-ovata et lanceolata. Feld-Ehrenpreis. 5—8. ☉. Kreuzkirche.
19. V. hederifolia L. folia subrotundo-reniformia, triloba. Epheublätteriger Ehrenpreis. 5. ☉. Kreuzkirche.
20. V. triphyllos L. folia digitato-partita. Dreiblätteriger Ehrenpreis. 4. ☉. Kreuzkirche.
21. V. verna L. folia pinnatifida, tripartita et linearia. Frühlings-Ehrenpreis. 5. ☉. Kreuzkirche.

6. Utriculāria. L. (Utricularinae Link.)
22. U. vulgaris L. labium superius palatum aequans, integrum. Gemeiner Wasserschlauch. 7. 4. Schwarzer Damm. Rossen.
23. U. pulchella Lehm. labium superius palatum aequans, emarginatum. Zierlich Wasserschlauch. 7. 4. Kl. Mühle.

7. Lycŏpus L. (Labiatae Juss.)
24. L. europaeus L. Gemeiner Wolfsfuß. Wasserandorn. 7. 4. Katzengrund.

O. II. Digynia. 2 Stempel.

8. Anthoxānthum L. (Gramineae Juss.)
25. A. odoratum L. Gemeines Ruchgras. 4. 4. Auf Wiesen.

Cl. III. Triandria. Dreimännige.

O. I. Monogynia. 1 Stempel.

9. Valeriāna L. (Valerianeae De Cand.)
26. V. dioica L. folia radicalia integra. Kl. Baldrian. 4. 4. Narz.

27. V. officinalis L. folia pinnata; radix praemorsa. Gemeiner Baldrian. 6. 4. Rodelshöfen.
28. V. sambucifolia. Mikan. stolonifera; folia pinnata. Hollunderblät. Baldrian. 5.4. Schwarzer Damm.

10. Fedĭa Mönch. (Valerianeae de Cand.)
29. F. olitoria Vahl. Glatt. Feldsalat. 5. ⊙. Hoverbecks Garten.

11. Iris L. (Irideae Juss.)
30. I. Pseud-Acŏrus L. folia ensiformia. Sumpfschwertel. 6. 4. Hinter dem Schloß.
31. I. sibirica L. folia linearia. Wiesenschwertel. 6. 4. Kl. Mühle.

12. Cypērus L. (Cyperaceae Spr.)
32. C. fuscus L. Braunes Cypergras. 8. 9. ⊙. Neumark. Heiligenbeil.

13. Scirpus L. (Cyperaceae Spr.)

A. Spica terminalis solitaria; stylus basi bulbosus; setae hypogynae. (Eleocharis R. Br.)
33. S. palustris L. stigmata duo. Sumpfbinse. 6. 4. Wicklitz-Mühle.
34. S. acicularis L. stigmata tria. Nadelbinse. 6. 4. Wicklitz-Mühle.

B. Spicae laterales, aggregatae. (Isolepis R. Br.)
35. S. setaceus L. Borstenbinse. 8. ⊙. Regitten.

C. Spicae terminales aggregatae, setae hypogynae. (Scirpus R. Br.)

a. Culmus teres.

36. S. caricinus Schrad. spicae distichae. Zusammengedrückte Binse. 6. 4. Kl. Mühle.
37. S. lacustris L. stylus trifidus. Teichbinse. 6.4. Haff.

b. Culmus angulatus.

38. S. maritimus L. squamae apice bifidae. Strand-Binse. 6. 4. Haff.
39. S. silvaticus L. squamae obtusae. Waldbinse. 6. 4. Rodelshöfen.

14. Eriophŏrum L. (Cyperaceae Spr.)
40. E. vaginatum L. spica una terminans. Kleines Wollgras. 5. 4. Stadtwald.
41. E. latifolium Hoppe. spicae plures, pedunculi scabri. Breitblätteriges Wollgras. 5. 4. Frauenburg. Narz.
42. E. angustifolium Roth. spicae plures, pedunculi glabri. Schmalblätteriges Wollgras. 6. 4. Stadtwald.

15. Nardus L. (Gramineae Juss.)
43. N. stricta L. Steifes Borstengras. 6. 4. Huntenberg.

O. II. Digynia. 2 Stempel.

16. Lolĭum L. (Gramineae Juss.)
    44. L. temulentum L. valvula exterior longe aristata; culmus scaber. Taumellolch. 7. ☉. Kreuzkirche.
    45. L. perenne L. spiculae calycem superantes. Ausdauernder Lolch. Raygras. 7. 4. Passarie.
    46. L. arvense With. spiculae calycem aequantes. Ackerlolch. 7. ☉. Unter Lein in Rodelshöfen u. Böhmenhöfen.

17. Tritĭcum L. (Gramineae Juss.)
    47. T. repens. L. culmus stolonifer. Quecke. 4—9. 4. Im Getreide.
    48. T. caninum P. Beauv. aristae longae, flexuosae; spica nutans. Hundsweizen. 7. 4. Koswald.

    Adn. 1) T. vulgare Villars. et hibernum et aestivum colitur. Winter- und Sommer-Waizen.
    Adn 2) Secāle cereale L. Roggen. 7. ☉ et ♂. colitur.

18. Brachypodĭum Pal de Beauv. (Gramineae Juss.)
    49. B. pinnatum Pal de Beauv. Bromus pinnatus L. Gefiederte Zwecke. 7. 4. Rodelshöfen.

19. Elўmus L. (Gramineae Juss.)
    50. E. arenarius L. Sandhafer. 7. 4. Rosenort.

    Adn. Hordĕum L cf. Cl. XXIII. 1. Coluntur:
    a. H. vulgare; semina quadrifariam posita. Gemeine oder kleine Gerste.
    b. H. hexastichum; semina sexfariam posita. Sechszeil. Gerste.
    c. H. distichum; semina disticha. Zweizeil. od. große Gerste.

20. Digitarĭa Scop. (Gramineae Juss.)
    51. D. humifusa Pers. Glattes Fingerkraut. 8. ☉. Einsiedler. Schalmey.

21. Echinochlŏa Pal de Beauv. cf. XXIII. 1. (Gramineae Juss.)
    52. E. crus galli Pal. de Beauv. Panicum crus galli L. Hühner-Fennich. 8. ☉. Abdeckerei. Aue.

22. Setarĭa Pal. de Beauv. cf. XXIII. 1. (Gramineae Juss.)
    53. S. viridis Pal. de Beauv. Panicum viride L. setae virescentes. Grüner Fennich. 8. ☉. Frauenburg.
    54. S. glauca Pal. de Beauv. Panicum glaucum L. setae flavescentes; folia glauca. Grauer Fennich. 8. ☉. Frauenburg. Aue. Schalmey.

23. Phleum L. (Gramineae Juss.)
    55. P pratense L. valvulae setoso-ciliatae. Timotheusgras. 6. 4. Auf Wiesen.
        a) Ph. nodosum L. spica brevior; radix bulbosa. Pulverhäuser.
    56. P. Böhmeri Wibel. valvulae glabrae. Glattes Lieschgras. 7. 4. Pulverhäuser.

24. Alopecūrus L. (Gramineae Juss.)
57. A. pratensis L. culmus erectus, glaber; arista recta. Wiesenfuchsschwanz. 5. 4. Auf Wiesen.
58. A. geniculatus L. caulis basi decumbens; arista longa. Fluthgras. 6. 4. Huntenberg.
59. A. fulvus Smith. caulis basi decumbens; arista brevis; glaucus; antherae aurantiacae. Sumpffuchsschwanz. 6. 4. An Gräben bei Frauenburg.
25. Agrōstis L. (Gramineae Juss.)
60. A. vulgaris L. ligula brevissima. Gemeiner Windhalm. 6. 4. An Wegen.
61. A. alba L. ligula producta. Weiß. Windhalm. 6. 4. Auhoff.
62. A. canina L. Trichodium caninum Schrad. corolla univalvis; arista geniculata. Hundewindhalm. 7. 4. Kl. Mühle.
63. A. spica venti L. Apēra spica venti. Pal. de Beauv. arista longissima; rudimentum alterius floris. Ackerwindhalm. 5. ⊙. Frauenburg.
26. Milĭum L. (Gramineae Juss.)
64. M. effusum L. Waldhirse. 5. 4. Kl. Mühle.
27. Arundo L. (Gramineae Juss.)
A. Rudimentum secundi floris nullum.
65. A. Calamagrōstis L. Calamagrostis lanceolata Roth. arista brevissima. Wiesenschilf. 8. 4. Narz.
66. A. Epigeios L. Calamagrostis Epigeios Roth. arista pilos aequans. Landschilf. 8. 4. Passarie.
B. Flosculi cum rudimento secundi floris.
67. A. stricta Timm. arista recta, valvulam vix superans. Steifähriges Schilf. 8. 4. Schwarzer Damm.
68. A. silvatica Schrad. arista geniculata, calycem superans. Waldschilf. 7. 4. Narz.
28. Phalăris L (Gramineae Juss.)
69. P. arundinacea L. Rohrartiges Glanzgras. 6. 4. Passarie.
29. Holcus L. cf. XXIII. 1. (Gramineae Juss.)
70. H. lanatus L. arista calyce inclusa. Wolliges Honiggras. 6. 4. Auf Wiesen.
71. H. mollis L. arista calycem excedens. Weiches Honigaras. 6. 4. In Gehölzen.
30. Hierochlŏa Gmel. cf. XXIII. 1. (Gramineae Juss.)
72. H. odorata Wahl. Holcus borealis L. Wohlriechendes Mariengras. 5. 4. Schwarzer Damm.
31. Avēna L. (Gramineae Juss.)
A. Calyx 5-9 nervius; germen comosum.
73. A. strigosa L. axis glaber. Rauhhafer. 8. ⊙. Unter Saathafer.

74. A. fatua L. axis pilosus. Wilder Hafer. 8. ⊙. Unter Saathafer.

Adn. A. sativa L. panicula aequalis. Gemeiner Hafer. Colitur. A. orientalis Schreber. panicula secunda. Ungarischer Hafer. Colitur.

B. Calyx 1—3-nervius; arista in medio vel supra medium oriunda; germen comosum.

75. A. pubescens L. Wiesenhafer. 6. 4. Aue.

C. Calyx 1—3-nervius; arista infra medium oriunda; germen glabrum. Aira. L.

76. A flexuosa M. et K. Flitterschmele. 6. 4. Zagern.

32. Aĭra L. Deschampsia Pal. de Beauv. (Gramineae Juss.)

77. A. caespitosa L. Rasenschmele. 6. 4. Einsiedler.

33. Corynephŏrus Pal. de Beauv. (Gramineae Juss.)

78. C. canescens. Pal. de Beauv. Aira canescens L. Silbergras. 6. 4. Frauenburg.

34. Koelerĭa Pers. (Gramineae Juss.)

79. K. glauca De Cand. Aira glauca. Graugrüne Schmele. 6. 4. Frauenburg.

Adn. Eodem loco colore stramineo non raro invenitur.

35. Melĭca L. (Gramineae Juss.)

80. M. nutans L. Waldperlgras. 5. 4. Sonnenstuhl. Kl. Mühle.

36. Phragmītes Trinius. (Gramineae Juss.)

81. P. communis. Gemeines Rohr. 9. 4. Rodelshöfen. Passarie.

37. Dactўlis L. (Gramineae Juss.)

82. D. glomerata L. Gemeines Knäuelgras. 6. 4. Passarie.

38. Festūca L. (Gramineae Juss.)

83. F. ovina L. folia omnia filiformia. Schaaf-Schwingel. 5. 4. Auf Grasplätzen.

84. F. rubra L. folia radicalia filiformia, culmea plana. Rother Schwingel. 5. 4. Auf sandigen Triften.

85. F. pratensis Smith. folia omnia plana. Wiesenschwingel. 6. 4. Passarie.

39. Bromus L. (Gramineae Juss.)

86. B. secalinus L. vaginae glabrae. Roggentrespe. 6. ⊙. Unter der Saat.

87. B. mollis L. vaginae molliter pilosae. Weichhaarige Trespe. 6. ♂. An Wegen.

88. B. tectorum L. arista longa recta; panicula subsecunda. Mauer-Trespe. 6. ⊙. Balga.

89. B. giganteus L. aristae longissimae, flexuosae. Riesentrespe. 6. 4. Kl. Mühle.

90. B. inermis L. arista brevissima aut nulla. Grannenlose Trespe. 6. 4. Passarie.

40. Glyceria R. Brown. (Gramineae Juss.)
91. G. spectabilis M. et K. (Poa aquatica L.) panicula ramosissima. Großes Schwadengras. 8. 4. Passarie.
92. G. fluitans R. Br. Poa fluitans Scop. panicula secunda. Mannagras. 7. 4. Neustädtische Wiesen.
93. G. aquatica Presl. Aira aquatica L. Catabrosa aquatica Pal. de Beauv. spiculae subbiflorae, trinerviae Schmelenartiges Schwadengras. 6. 4. Kl. Mühle.

41. Poa L. (Gramineae Juss.)
A. Radix fibrosa, raro (Poa nemoralis) breviter stolonifera.
94. P. annua L. folia undulata. Jähriges Rispengras. 4—9. ⊙. Kreuzkirche.
95. P. nemoralis L. ligula brevissima, subnulla. Hain-Rispengras. 6. 4. Pulverhäuser. Sonnenberg. Sonnenstuhl.
* Interdum nodi spongiosi sunt. Sonnenberg.
96. P. fertilis Host. ligula longiuscula, acuta. Vielblüthiges Rispengras. 6. 4. Haff. Baude.
97. P. trivialis L. vaginae scabrae. Gemeines Rispen-Gras. 6. 4. Rodelshöfen.
B. Radix stolonifera, repens.
98. P. pratensis L. vaginae laeves. Wiesen-Rispengras. 5. 4. Auf Wiesen; an Wegen.
99. P. compressa L. culmus anceps; panicula contracta. Zweischneidiges Rispengras. 6. 4. Neustädtische Felder. Zagern.
100. P. hybrida Gaud. spiculae subtriflorae; folia lata. Sudetisches Rispengras. 6. 4. Mehlsack.

42. Molinia Schrank. (Gramineae Juss.)
101. M. coerulea Mönch. Melica coerulea L. Pfeifenschmeele. 8. 4. Juliushöhe. Hohes Holz. Kl. Mühle.

43. Triodia. Pal. de Beauv. (Gramineae Juss.)
102. T. decumbens Pal. de Beauv. Poa decumbens L. Niederliegender Dreizahn. 6. 4. Stangendorf.

44. Briza L. (Gramineae Juss.)
103. B. media L. Gemeines Zittergras. 6. 4. Kl. Mühle.

45. Cynosurus L. (Gramineae Juss.)
104. C. cristatus L. Gem. Kammgras. 6. 4. Rodelshöfen.

Cl. IV. Tetrandria. Viermännige.

O. I. Monogynia. 1 Stempel.

46. Cornus L. (Cornaceae De Cand.)
105. C. sanguinea L. Rother Hornstrauch. 7. ħ. Mehlsack.

47. Plantāgo L. (Plantagineae Juss.)
106. P. major L. folia ovata; spica elongata. Großer Wegerich. 7. 4. Aue.
107. P. media L. folia ovata; spica cylindracea. Mittlerer Wegerich. 7. 4. Aue.
108. P. lanceolata L. folia lanceolata. Lanzettblättriger Wegerich. 6. 4. Aue.

48. Galĭum L. (Rubiaceae Juss.)
A. Inflorescentia axillaris; caulis retrorsum aculeato-scaber.
109. G. Aparīne L. fructus hispidi. Kletterndes Labkraut. 6. ⊙. Garten des Schullehrer-Seminars.
110. G. uliginosum L. folia sena, mucronata. Morast-Labkraut. 7. 4. Einsiedler.
111. G. palustre L. folia quaterna mutica. Sumpflabkraut. 7. 4. Rossen.
B. Inflorescentia terminalis, caulis glaber.
112. G. boreale L. folia quaterna. Nordisches Labkraut. 7. 4. Juliushöhe.
113. G. Mollūgo L. folia subtus opaca. Weißes Labkraut. 7. 4. Passarie.
114. G. ochroleucum Wolf. folia subtus tomentosa; flores ochroleuci. Gelblichweißes Labkraut. 7. 4. Kleine Mühle.
115. G. verum L. folia subtus cano-tomentosa; flores aurei. Gelbes Labkraut. 7. 4. Kleine Mühle.

49. Asperŭla L. (Rubiaceae Juss.)
116. A. odorata L. Waldmeister. 6. 4. Kleine Mühle. Vierzig Huben. Kadienen.

50. Dipsăcus L. (Dipsaceae Juss.)
117. D. sylvestre Mill. Waldkarden. Weberdistel. 7. ♂. Am Haff bei Rosenort.

51. Scabiōsa L. (Dipsaceae Juss.)
A. Corolla 4-fida.
118. S. arvensis L. receptaculum hirsutum. Gemeine Skabiose. 6. 4. Rodelshöfen.
a) S. sylvatica W. et Gr. folia omnia ovata, integerrima. Rodelshöfen.
119. S. succisa L. receptaculum paleaceum. Wiesen-Skabiose. Teufels-Abbiß. 8. 4. Rodelshöfen.
B. Corolla 5-fida.
120. S. columbaria L. coerulea. Tauben-Skabiose. 7. 4. Hoppenbruch.
121. S. ochroleuca L. ochroleuca. Gelblichweiße Skabiose. 7. 4. Frauenburg.

52. Majanthĕmum. Wiggers. (Smilacineae R. Br.)
122. M. Convallaria Wigg. M. bifolium de Cand. Zweiblätterige Schattenblume. Kleine Maiblume. 5. 4. Rodelshöfen.
53. Alchemīlla L. (Sanguisorbeae Lindl.)
123. A. vulgaris L. folia reniformia. Gemeiner Sinau. 5. 4. Rodelshöfen.
124. A. Aphănes L. folia tripartita. Feld-Sinau. 7. 4. Willenberg.
54. Sanguisōrba L. (Sanguisorbeae Lindl.)
125. S. officinalis L. Gem. Wiesenkopf. 7. 4. Mehlsack.

O. II. Digynia. 2 Stempel.

55. Cuscŭta L. (Convolvulaceae Juss.)
126. C. europaea L. caulis volubilis. Gem. Flachsseide. 6. ⊙. Insel an der Pfahlbude. Baudegraben diesseits Frauenburg.

O. III. Tetragynia. 4 Stempel.

56. Potamogēton L. (Hydrogetones Link.)
A. Folia natantia nulla, nullaque linearia.
127. P. crispus L. folia undulata. Krauses Laichkraut. 6. 4. Kleenau.
128. P. perfoliatus L. folia amplexicaulia. Durchwachsenes Laichkraut. 6. 4. Passarie.
129. P. lucens L. folia in petiolos desinentia. Spiegelndes Laichkraut. 6. 4. Kleenau.
B. Folia superiora natantia, nec linearia.
130. P. natans L. folia coriacea. 6. 4. Hinter dem Schloß.
C. Folia omnia linearia nec vaginantia, natantia nulla.
131. P. zosterifolius Schum. foliorum nervi 5, crassi. Wasserriemenblätt. Laichkraut. 6. 4. Hinter dem Schloß.
132. P. pusillus. L. folia 3-nervia. Kleines Laichkraut. 7. 4. Kleenau. Haff.
133. P. trichoides Cham. folia setacea, uninervia. Haarblätteriges Laichkraut. 7. 4. Haff.
D. Folia omnia linearia vaginantia, natantia nulla.
134. P. pectinatus L. Fadenblätt. Laichkraut. 6. 4. Kleenau.
57. Sagīna L. (Caryophylleae Juss.)
135. S. procumbens L. Liegendes Mastkraut. 5—9. 4. Baude.
58. Radĭola Roth. (Linoideae De Cand.)
136. R. Millegrana Sm. Linum Radiola L. Tausendkörniger Zwergflachs. 7. ⊙. Rossen.

Cl. V. Pentandria. Fünfmännige.

O. I. Monogynia. 1 Stempel.

59. Asperūgo L. (Boragineae Juss.)
137. A. procumbens L. Gestrecktes Scharfkraut. 6. ⊙. Schloßmauer.

60. Cynoglōssum L. (Boragineae Juss.)
138. C. officinale L. Hundszunge. 6. ♂. Altst. Holzhof.

61. Anchūsa L. (Boragineae Juss.)
139. A. officinalis L. Ochsenzunge. 6. ♃. Damm hinter der Kreuzkirche.

62. Lycōpsis L. (Boragineae Juss.)
140. L. arvensis L. Krummhals. 7. ⊙. Unter der Saat.

63. Borāgo L. (Boragineae Juss.)
141. B. officinalis L. Boretsch. 6. ⊙. An Gartenzäunen; verwildert.

64. Symphȳtum L. (Boragineae Juss.)
142. S. officinale L. Beinwell. 6. ♃. Hinter dem Schloß.

65. Echĭum L. (Boragineae Juss.)
143. E. vulgare L. Natterkopf. 7. ♂. Frauenburg.

66. Pulmonāria L. (Boragineae Juss.)
144. P. officinalis L. folia radicalia cordata. Offizinelles Lungenkraut. 4. ♃. Kl. Mühle.
145. P. angustifolia L. folia omnia lanceolata. Schmalblätteriges Lungenkraut. 5. ♃. Juliushöhe.

67. Lithospērmum L. (Boragineae Juss.)
146. L. arvense L. Acker-Steinsaamen. 5. ⊙. Kreuzkirche.

68. Myosōtis L. (Boragineae Juss.)

A. Calyx adpresso-pilosus.
147. M. palustris. With. Wasservergißmeinnicht. 5. ♃. Wicklitz-Teich.

B. Calyx uncinato-setosus.
148. M. sylvatica Ehrh. corolla praecedentis. Wald-Vergißmeinnicht. 5. ♃. Rodelshöfen.
149. M. intermedia Link. pedicelli fructiferi calyce clauso longiores. Mittleres Vergißmeinnicht. 7. ♂. Stadtfelder.
150. M. hispida Schlecht. pedicelli fructiferi horizontaliter patentes, calycem apertum aequantes. Hügel-Vergißmeinnicht. 6. ⊙. Zwischen den Scheunen.
151. M. versicolor Pers. primum flava, dein azurea, demum violacea. Buntblumiges Vergißmeinnicht. 6. ⊙. Kl. Mühle.
152. M. stricta Link. calyces subsessiles, erecti. Acker-Vergißmeinnicht. 5. ⊙. Stadtfelder.

153. M. sparsiflora Mik. racemi pauciflori; pedicelli longi, refracti. 6. ⊙. Passarie.

69. Primŭla L. (Primulaceae Vent.)

154. P. officinalis Jacq. Schlüsselblume. 5. 4. Rodelshöfen.

70. Lysimachĭa L. (Primulaceae Vent.)

A. Pedunculi multiflori.

155. L. vulgaris L. racemi foliis longiores. Gelber Weiderich. 5. 4. Rodelshöfen.

156. L. thyrsiflora L. thyrsi foliis breviores. Wasser-Weiderich. 6. 4. Hinter dem Schloß.

B. Pedunculi uniflori.

157. L. Nummularia L. pedunculi folio breviores. Pfennigkraut. 6. 4. Rodelshöfen.

71. Anagāllis L. (Primulaceae Vent.)

158. A. phoenicea L. Acker-Gauchheil. 6. ⊙. Aue.

72. Hottonĭa L. (Primulaceae Vent.)

159. H. palustris L. Wasserfeder. 6. 4. Huntenberg.

73. Menyānthes L. (Gentianeae Spr.)

160. M. trifoliata L. Bitterklee. 6. 4. Hohler Grund.

74. Villarsĭa L. (Gentianeae Spr.)

161. V. nymphoides Vent. Menyanthes nymphoides L. Kleine Seemummel. 7. 4. Haff.

75. Erythraea L. (Gentianeae Spr.)

162. E. Centaureum Pers. flores fasciculato-corymbosi; folia radicalia in orbem congesta. Großes Tausendgüldenkraut. 6. 4. Schillgehnen.

163. E. inaperta Kunth. flores terminales et axillares. Kleines Tausendgüldenkraut. 7. ⊙. Heiligenbeil.

76. Convolvŭlus L. (Convolvulaceae Juss.)

164. C. arvensis L. folia sagittata, auriculis acutis. Ackerwinde. 6. 4. Kreuzkirche.

165. C. sepium L. folia cordato-sagittata, auriculis oblique truncatis. Zaunwinde. 8. 4. Passarie.

77. Datūra L. (Solanaceae Juss.)

166. D. Stramonium L. Stechapfel. 8. ⊙. Frische Nehrung.

78. Hyosyămus L. (Solanaceae Juss.)

167. H. niger L. Bilsenkraut. 6. ⊙. ♂. Zwischen den Scheunen.

79. Verbascum L. (Personatae Juss.)

A. Filamentis tribus lanatis, duobus nudis.

168. V. Thapsus L. antherae quater quam filamenta minores. Kleine Königskerze. 7. ♂. Rodelshöfen. Böhmenhöfen.

169. V. thapsiforme Schrader. antherae bis quam filamenta minores. Große Königskerze. 7. ♂. Rosenort. Frauenburg.

170. V. phlomoides L. folia non decurrentia. Windblumige Königskerze. 7. ♂. Frauenburg.

B. Filamentis omnibus lanatis, floribus fasciculatis.

171. V. nigrum L. filamenta violaceo-lanata. Schwarze Königskerze. 7. ♂. Rodelshöfen.

80. Solānum L. (Solanaceae Juss.)

172. S. Dulcamara L. corolla violacea. Bittersüßer Nachtschatten. 7. ♃. Rodelshöfen.

173. S. nigrum L. corolla alba. Schwarzer Nachtschatten. 7. ☉. Auf Schutthaufen.

*) S. tuberosum L. radix bulbifera. Kartoffel. 7. ☉. Colitur.

81. Campanŭla L. (Campanulaceae Juss.)

A. Flores pedicellati, solitarii, racemosi vel paniculati.

174. C. rotundifolia L. folia radicalia cordata, saepe emortua. Rundblätt. Glockenblume. 6. ♃. Juliushöhe.

175. C. patula L. folia crenata; corolla violacea. Sparrige Glockenblume. 6. ♃. Rodelshöfen.

176. C. persicifolia L. folia serrata; corolla coerulea. Große Glockenblume. 6. ♃. Zagern.

177. C. rapunculoides L. racemus secundus. Kriechende Glockenblume. 8. ♃. Zagern.

178. C. Trachelium L. folia hispida. Nesselblätterige Glockenblume. 7. ♃. Zagern.

B. Flores sessiles, in capitula congesti.

179. C. glomerata L. corolla violacea. Geknäuelte Glockenblume. 7. ♃. Aue.

180. C. Cervicaria L. corolla coerulea. Borstige Glokkenblume. 7. ♃. Sonnenberg.

82. Phyteuma L. (Campanulaceae Juss.)

181. P. spicatum L. Waldrapunzel. 5. ♃. Juliushöhe.

83. Jasiōne L. (Campanulaceae Juss.)

182. J. montana L. Schaafrapunzel. 7. ☉. Rodelshöfen.

84. Lonicĕra L. (Caprifoliaceae Juss.)

183. L. Xylostĕum L. Heckenkirsche. 6. ♃. Kl. Mühle.

85. Viŏla L. (Violaceae De Cand.)

A. Acaules.

184. V. palustris L. folia reniformia, glaberrima. Sumpf-Veilchen. 5. ♃. Rodelshöfen.

185. V. odorata L. folia cordata, pubescentia. Wohlriechendes Veilchen. 4. ♃. Kreuzkirche.

B. Caulescentes.

186. V. mirabilis L. caulis unifariam pilosus. Wunder-Veilchen. 5. 4. Gedilgen bei Heiligenbeil. Baude. K. Mühle.

187. V. canina L. stipulae fimbriato-dentatae. Hunds-Veilchen. 5. 4.

a) minor Reich. Rodelshöfen.
b) major Reich. Kl. Mühle.

188. V. tricolor L. stipulae lyrato-pinnatifidae. Dreifarbiges Veilchen. Stiefmütterchen. 6. ⊙.

a) grandiflora Schlecht. petala calycem superantia. Frauenburg.
b) parviflora Schlecht. petala calycem aequantia. Stadtfelder.

86. Impatiens L. (Balsamineae Rich.)

189. I. noli tangere L. Gelbe Balsamine. 7. ⊙. Rodelshöfen.

87. Evonymus L. (Celastrinae R. Br.)

190. E. europaeus L. Spindelbaum. Zwickholz. Pfaffenmützchen. 5. ♄. Hohler Grund.

88. Rhamnus L. (Rhamneae R. Br.)

191. R. cathartica L. rami in spinas desinentes. Stachliger Wegedorn. Kreuzdorn. 5. ♄. Katzengrund.

192. R. Frangula L. inermis. Glatter Wegedorn. 5. ♄. Rodelshöfen.

89. Ribes L. (Grossulareae De Cand.)

A. Aculeata; pedunculi 1—3-flori.

193. R. Grossularia L. Stachelbeere. 5. ♄.

a) R. uva crispa L. bacca hirsuta. Kreuzkirche.
b) R. reclinatum L. bacca glabra. Rodelshöfen.

B. Inermia; racemosa.

194. R. rubrum L. folia eglandulosa; baccae rubrae. Rothe Johannisbeere. 4. ♄. Sonnenberg.

195. R. nigrum L. folia subtus glanduloso-punctata; baccae nigrae. Schwarze Johannisbeere. 4. ♄. Sonnenberg. Sonnenstuhl.

196. R. alpinum L. bracteae pedicello longiores. Alpen-Johannisbeere. Corintenstrauch. 5. ♄. Althof.

90. Hedĕra L. (Araliaceae Juss.)

197. H. Helix L. Epheu. 10. ♄. Althof. Kleine Mühle.

91. Glaux L. (Primulaceae Juss.)

198. G. maritima L. Meerstrandsmilchkraut. 6. 4. Heiligenb.

O. II. Digynia. 2 Stempel.

92. Ulmus L. (Ulmaceae Mirbel.)

199. U. campestris L. flores subsessiles. Feldrüster. Feldulme. 4. ♄. Schafsberg.

200. U. suberosa Ehrh. rami suberoso-alati. Korkrüster. 4. ♄. Karben bei Heiligenbeil.

201. U. effusa Willd. flores longe pedunculati; samarae ciliatae. Langstielige Rüster. 4. ♄. Schafsberg.

93. Chenopōdium L. (Chenopodeae Vent.)

A. Stigmata brevissima. (Chenopodium.)

202. C. hybridum L. folia tenera, cordata, angulato-dentata. Bastard-Gänsefuß. 7. ☉. Kößlin.

203. C. urbicum L. folia crassa, nitida, triangularia. Gassenmelde. 8. 4. Scheunen vor dem Oberthor.

204. C. murale L. folia rhombeo-ovata, nitida. Mauer-Gänsefuß. 8. ☉. Scheunen am Johanniskirchhof.

205. C. album L. folia albo-farinosa. Weißer Gänsefuß. 8. ☉. Kößlin.

206. C. polyspermum L. folia integerrima, mucronata. Vielsaamiger Gänsefuß. 7. ☉. Rochus-Capelle. Scheunen am Johanniskirchhof.

B. Stigmata elongato-subulata. (Agathophytum.)

207. C. Bonus Henricus L. folia triangulari-hastata. Ausdauernder Gänsefuß. 7. 4. Kößlin. Rossen.

C. Stigmata brevia. (Orthosporum.)

208. C. rubrum L. folia carnosa; anthuri foliati. Rother Gänsefuß. 8. ☉. Kößlin.

209. C. glaucum L. folia subtus glauca. Graugrüner Gänsefuß. 8. ☉. Kößlin.

94. Atrĭplex L. (Chenopodeae Vent.) cf. XXIII. 1.

210. A. patulum L. A. angustifolium Smith. folia triste-viridia; calyces subhastato-rhomboidei. Schmalblätt. Melde. 9. ☉. An den Gartenzäunen an d. Passarie.

211. A. hortensis L. calyx subrotundus, venosus. Gartenmelde. 8. ☉. Hin und wieder verwildert.

95. Herniarĭa L. (Paronychiae St. Hilaire. Chenopodeae Spr.)

212. H. glabra L. Glattes Bruchkraut. 7. ☉. Rossen.

96. Salsŏla L. (Chenopodeae Vent.)

213. S. Kali L. Gemeines Salzkraut. 7. ☉. Rosenort.

97. Cynānchum R. Brown. (Asclepiadeae R. Br.)

214. C. Vincetoxicum R. Br. Asclepias Vincetoxicum L. Gemeine Schwalbenwurz. 7. 4. Rodelshöfen.

98. Gentiāna L. (Gentianeae Juss.)

215. G. uliginosa Willd. G. Amarella L. corolla 5-fida. Bitter-Enzian. 9. ☉. Elbing.

216. G. campestris L. corolla 4-fida. Feld-Enzian. 9. ☉. Wiesen bei den Neustädtischen Mälzhäusern.

99. Eryngĭum L. (Umbelliferae Juss.)

217. E. maritimum L. Meer-Mannstreu. 7. 4. Frische Nehrung. Haff.

100. Sanicŭla L. (Umbelliferae Juss.)
218. S. europaea L. Gemeiner Sanikel. 5. 4. Schafsberg.
101. Hydrocotўle L. (Umbelliferae Juss.)
219. H. vulgaris L. Gem. Waſſernabel. 7. 4. Hohes Holz.
102. Astrantĭa L. (Umbelliferae Juss.)
220. A. major L. Gemeine Stränze. 7. 4. Kl. Mühle. Schafsberg. Fehlau.
103. Daucus L. (Umbelliferae Juss.)
221. D. Carota L. Mohrrübe. 7. ⊙. Kleine Mühle.
104. Torĭlis Adanson. (Umbelliferae Juss.)
222. T. Anthriscus Gaertn. Klettenkerbel. 7. 4. An Gartenzäunen.
105. Anthriscus Hoffm. (Umbelliferae Juss.)
223. A. Cerefolium Hoffm. styli stylopodio longiores, recti. Kerbel. 5. ⊙. An Gartenzäunen auf d. Köſslin.
224. A. silvestris Hoffm. Chaerophyllum sylvestre L. styli stylopodium aequantes, recurvati. Kälberkropf. 6. 4. Paſſarie. Rodelshöfen.
106. Chaerophўllum L. (Umbelliferae Juss.)
225. C. aromaticum L. styli divergentes, fructum non aequantes. Gewürzhafter Kälberkropf. 6. 4. Kl. Mühle.
226. C. bulbosum L. radix bulbosa; styli reflexi; caulis retrorsum hispidus. Knollig. Kälberkropf. 6. ♂. Aue.
227. C. temulum L. fructus curvato-conniventes; styli brevissimi, curvati; folia obscure-viridia. Giftiger Kälberkropf. Taumelkörbel. 6. ♂. An Gartenzäunen an der Paſſarie.
107. Carum L. (Umbelliferae Juss.)
228. C. carvi L. Gemeiner Kümmel. 6. ♂. Schafsberg.
108. Aegopodĭum L. (Umbelliferae Juss.)
229. A. Podagraria L. Giersch. 7. 4. Rodelshöfen.
109. Pimpinella L. (Umbelliferae Juss.)
230. P. magna L. styli germen superantes. Große Bibernell. 7. 4. Schillaehnen.
231. P. Saxifräga L. styli germine breviores. Gemeine Bibernell. 7. 4. Juliushöhe.
110. Conium L. (Umbelliferae Juss.)
232. C. maculatum L. Gefl. Schierling. 8. ♂. Schloßmauer.
111. Cicūta L. (Umbelliferae Juss.)
233. C. virosa L. Giftiger Waſſerſchierling. 8. ♂. Hinter dem Schloß.
112. Oenānthe L. (Umbelliferae Juss.)
234. O. Phellandrium Lam. Phellandrium aquaticum L. Fenchelſaamige Rebendolde. 7. ♂. Roſſen.

113. Sium L. (Umbelliferae Juss.)
235. S. latifolium L. Breitblät. Waſſermerk. 7. 4. Kleenau.
114. Angelĭca L. (Umbelliferae Juss.)
236. A. sylvestris L. Bruſtwurz. 7. 4. Kl. Mühle.
115. Archangelĭca Hoffm. (Umbelliferae Juss.)
237. A. officinalis Hoffm. Angelica Archangelica L. Engelwurz. 7. 4. Pfahlbude.
116. Pastināca Spr. (Umbelliferae Juss.)
238. P. sativa L. foliola ovata. Gemeiner Paſtinack. 7. ⊙. Chauſſee jenſeits Frauenburg; verwildert.
239. P. Anēthum Spr. Anethum graveolens. L. foliorum laciniae lineares. Dill. 7. ⊙. Paſſarie; verwildert.
117. Peucedānum L. (Umbelliferae Juss.)
240. P. palustre Mönch. Selinum palustre L. foliola cartilagineo-cuspidata. Sumpfſilge. 7. ⊙. Kl. Mühle.
241. P. Oreoselīnum Mönch. Athamanta Oreoselinum L. pinnae deflexae, divaricatae. Bergſilge. 7. 4. Juliensḧöhe.
118. Heraclēum L. (Umbelliferae Juss.)
242. H. Sphondylium L. Gem. Bärenklau. 7. 4. Rodelsḧöfen.
119. Selīnum L. (Umbelliferae Juss.)
243. S. carvifolia L. Kümmelblätterige Silge. 7. 4. Kl. Mühle.
120. Sesĕli L. (Umbelliferae Juss.)
244. S. Libanōtis Koch. Athamanta Libanotis L. Kreuzblätterige Hirſchwurz. 7. 4. Kl. Mühle.
121. Aethūsa L. (Umbelliferae Juss.)
245. A. Cynapium L. Hundspeterſilie. Gartenſchierling. 6. ⊙. ♂. In Gärten u. an Gartenzäunen auf dem Kößlin.

O. III. Trigynia. 3 Stempel.

122. Vibūrnum L. (Caprifoliaceae Juss.)
246. V. Opŭlus L. Gemeiner Schneeballen. 6. ♄. Kl. Mühle.
123. Sambūcus L. (Caprifoliaceae Juss.)
247. S. nigra L. cyma quinquefida; truncus arboreus. Schwarzer Hollunder. 6. ♄. Hinter dem Clerikal-Seminar.
248. S. Ebŭlus L. cyma subtrifida; caulis herbaceus. Zwerg-Hollunder. 7. ♄. Mehlſack.

O. IV. Tetragynia. 4 Stempel.

124. Parnassĭa L. (Droseraceae De Cand.)
249. P. palustris L. Sumpf-Herzblatt. 8. 4. Wieſen bei Juliensḧöhe. Krug Willenberg.

Adn. Alsine cf. Cl. X.

O. V. Pentagynia. 5 Stempel.

125. Armeria L. (Plumbagineae Juss.)
250. A. vulgaris Willd. Grasnelke. 7. 4. Domberg in Frauenburg.

126. Linum L. (Linoideae De Cand.)
251. L. catharticum L. Purgirflachs. 7. ⊙. Graben an der Chaussee nach Frauenburg.
Adn. L. usitatissimum L. Gemeiner Lein. 7. ⊙. Colitur.

127. Drosĕra L. (Droseraceae De Cand.)
252. D. rotundifolia L. folia orbiculata. Rundblätteriger Sonnenthau. 7. 4. Kl. Mühle. Hegewald. Hohes Holz.
253. D. anglica Huds. folia oblonga, cuneiformia; scapi erecti. Schaufelblätteriger Sonnenthau. 7. 4. Kl. Mühle.

O. VI. Polygynia. Viele Stempel.

128. Myosūrus L. (Ranunculaceae Juss.)
254. M. minimus L. Kl. Mäuseschwanz. 6. ⊙. Rodelshöfen.

Cl. VI. Hexandria. Sechsmännige.

O. I. Monogynia. 1 Stempel.

129. Berbĕris L. (Berberideae Juss.)
255. B. vulgaris L. Gemeiner Sauerdorn. Berberizen. 6. ♄. Rodelshöfen; Lindenau.

130. Peplis L. (Lythrariae Juss.)
256. P. Portŭla L. Gemeines Zipfelkraut. Portulak. 7. ⊙. Wicklitz-Teich; Ziegelei Regitten.

131. Convallarĭa L. (Smilacinae R.Br.)
257. C. majalis L. flores racemosi, nutantes; folia radicalia 2. Wohlriechende Maiblume. Lilien-Convallie. 5. 4. Juliushöhe.
258. C. Polygonātum L. caulis anceps: pedunculi 1—2-flori. Großblumige Convallie. 6. 4. Narz.
259. C. multiflora Mönch. caulis teres; pedunculi multiflori. Vielblumige Convallie. 6. 4. Rodelshöfen.

132. Asparăgus L. (Liliaceae Juss.)
260. A. officinalis L. Eßbarer Spargel. 7. 4. Auf dem umzäunten Acker vor der Kreuzkirche; verwildert.

133. Allĭum L. (Liliaceae Juss.)
261. A. oleraceum L. spatha diphylla, longissima. Heckenlauch. 7. 4. Rodelshöfen.

262. A. arenarium L. spatha monophylla, dirupta. Ackerlauch. 7. 4. Schafsberg.

134. Antherĭcum L. (Liliaceae Juss.)

263. A. ramosum L. Aeſtige Graslilie. 7. 4. Julienshöhe.

135. Ornithogălum L. (Liliaceae Juss.)

264. O. pratense Pers. bulbi tres, liberi. Wieſenvogelmilch. 5. 4. Kl. Mühle. Aue.

265. O. minimum L. bulbi duo, tunica communi tecti. Kleine Vogelmilch. 4. 4. Rodelshöfen.

266. O. luteum L. bulbus solitarius. Gelbe Vogelmilch. Süß-Gras. 4. 4. Rodelshöfen.

136. Juncus L. (Junceae R. Br.)

A. Folia nulla, horum loco vaginae; cyma lateralis.

267. J. conglomeratus L. cyma conglomerata. Geknäuelte Simſe. 7. 4. Gräben auf den Neuſtädt. Feldern.

268. J. effusus L. cyma effusa. Flatterſimſe. 8. 4. Sonnenſtuhl.

269. J. glaucus Ehrh. scapus glaucescens; capsula evidenter mucronata. Graugrüne Simſe. 7. 4. Gräben auf den Neuſtädtſchen Feldern.

270. J. filiformis L. culmus filiformis; cyma septemflora. Fadenf. Simſe. 6. 4. Stangendorf. Neuſt. Wieſen.

B. Caules foliati; cyma terminalis e fasciculis composita.

271. J. lampocarpus Ehrh. caulis compressus. Glanzfrüchtige Simſe. 8. 4. Wicklitz-Teich. Paſſarie.

C. Caules foliati: flores solitarii.

272. J. bulbosus L. culmus compressus; capsula subglobosa; stylus germine duplo brevior. Zwiebel-Simſe. 7. 4. Pulverhäuſer.

273. J. bottnicus Wahl. culmus teretiusculus; stylus germen aequans. Bottniſche Simſe. 7. 4. Wicklitz-Teich. Neuſtädtiſche Wieſen.

274. J. squarrosus L. folia rigidissima, glauca. Sparrige Simſe. 7. 4. Stangendorf. Harz.

275. J. bufonius L. folia setacea; flores remoti. Krö-ten-Simſe. 7. ⊙. An Wegerändern.

137. Luzŭla L. (Junceae R. Br.)

276. L. pilosa Willd. flores solitarii. Haarige Sende. 5. 4. Rodelshöfen.

277. L. albida De Cand. pedunculi subquadriflori; perigonium album. Weiße Sende. 7. 4. Kadienen.

278. L. campestris De Cand. flores capitato-aggregati; pedunculi subcernui. Feld-Sende. 5. 4. Julienshöhe. Rodelshöfen.

279. L. multiflora Lejeune. flores capitato-aggregati; pedunculi erecti. Vielblumige Sende. 5. 4. Sonnenſtuhl.

138. Acŏrus L. (Aroideae Juss.)

280. A. Calămus L. Kalmus. 7. 4. Roſſen.

O. II. Trigynia. 3 Stempel.

139. Rumex L. (Polygoneae Juss.)

A. Folia basi rotundata vel attenuata; flores hermaphroditi.

281. R. maritimus L. valvarum calliferarum dentes elongati. Strandampfer. 7. 4. Haff.

282. R. palustris L. valvarum calliferarum dentes breves. Sumpfampfer. 7. 4. Roſenort.

283. R. Nemolapăthum Wallr. R. sanguineus L. valvae integerrimae, unica callifera. Waldampfer. 7. 4. Huntenberg.

284. R. conglomeratus Murr. R. Nemolapathum Ehrh. valvae integerrimae, omnes calliferae. Geknäuelter Ampfer. 7. 4. Am Schloß.

285. R. Hydrolapăthum L. folia lanceolata, reticulato-venosa; valvae triangulares, denticulatae. Rieſen-Ampfer. 7. 4. Kleenau.

286. R. obtusifolius L. folia inferiora ovato-cordata; valvae triangulares, subulato-denticulatae. Stumpfblätteriger Ampfer. 7. 4. Sonnenberg.

287. R. crispus L. folia undulata, crispa. Krauſer Ampfer. 7. 4. Huntenberg.

288. R. aquaticus L. valvae callo destitutae. Waſſer-Ampfer. 7. 4. Kleenau.

B. Folia hastata vel sagittata; flores dioici.

289. R. Acetosa L. folia sagittata. Gemeiner Sauerampfer. 7. 4. Aue. Rodelshöfen.

290. R. Acetosella L. folia hastata. Kleiner Ampfer. 6. 4. Auf Brachäckern.

140. Triglōchin L. (Juncagineae Rich.)

291. T. palustre L. fructus linearis; scapus strictus. Sumpf-Dreizack. 6. 4. Petershagen.

292. T. maritimum L. fructus ovatus; scapus adscendens. Strand-Dreizack. 7. 4. Schwarzer Damm. Roſenort.

141. Scheuchzerĭa L. (Juncagineae Rich.)

293. S. palustris L. Traubenbinſe. 6. 4. Neuſtdt. Hegewald.

O. III. Polygynia. Viele Stempel.

142. Alisma L. (Alismaceae Rich.)
294. A. Plantāgo L. folia cordata. Froschlöffel. 7. 4. Rodelshöfen.
a) A. lanceolatum With. folia lanceolata, basi attenuata. Wicklitz-Teich.

Cl. VII. Heptandria. Siebenmännige.

O. I. Monogynia. 1 Stempel.

143. Trientālis L. (Primulaceae Vent.)
295. T. europaea L. Siebenstern. 7. 4. Juliushöhe. Sonnenstuhl.
144. Aescŭlus L. (Hippocastaneae De Cand.)
296. A. Hippocastănum L. Kastanie. 6. ♄. Rodelshöfen.
145. Calla L. (Aroideae Juss.)
297. C. palustris L. Schweinekraut. 6. 4. Einsiedler.

Cl. VIII. Octandria. Achtmännige.

O. I. Monogynia. 1 Stempel.

146. Oenothēra L. (Onagrariae Juss.)
298. O. biennis L. Nachtkerze. 8. ♂. Passarie.
147. Epilobĭum L. (Onagrariae Juss.)
A. Stamina declinata.
299. E. angustifolium L. caulis glaber; petala purpureo-violacea. Schmalbl. Weidenröschen. 7. 4. Frauenburg.
B. Stamina erecta.
300. E. hirsutum L. folia amplexicaulia, villosa; corolla magna, rosea. Rauchhaariges Weidenröschen. 8. 4. Rodelshöfen.
301. E. pubescens Willd. folia subsessilia; corolla parva, lilacina. Weichhaar. Weidenröschen. 7. 4. Kl. Mühle.
302. E. montanum L. folia ovata; stigma 4-fidum. Berg-Weidenröschen. 6. 4. Zagern. Sonnenberg.
303. E. palustre L. stigma clavatum, indivisum. Sumpf-Weidenröschen. 7. 4. Kl. Mühle.
304. E. roseum Schreb. stigma elongato-clavatum, indivisum; folia tenera, laetius viridia. Fleischfarbenes Weidenröschen. 7. 4. Rossen. Rodelshöfen.

148. Vaccinium L. (Vaccineae De Cand.)
305. V. Myrtillus L. pedunculi solitarii. Blaubeere. 5. ♄. Juliensḧöhe.
306. V. uliginosum L. pedunculi aggregati; folia glauca. Trunkelbeere. 5. ♄. Juliensḧöhe.
307. V. Vitis idaea L. racemi terminales; folia coriacea. Preuſſelbeere. 6. ♄. Einſiedler.
308. V. Oxycōccos L. Schollera Oxycoccos Roth. caules prostrati; corollae 4-partitae. Moosbeere. 6. ♄. Einſiedler. Friſche Nehrung.
149. Callūna Salisb. (Ericeae Juss.)
309. C. vulgaris Salisb. Haidekraut. 8. ♄. Juliensḧöhe.
150. Daphne L. (Thymeleae Juss.)
310. D. Mezereum L. Seidelbaſt. Kellerhals. 4. ♄. Kl. Mühle.

O. II. Trigynia. 3 Stempel.

151. Polygŏnum L. (Polygoneae Juss.)
A. Caulis simplicissimus, monostachyus.
311. P. Bistorta. Schlangenknöterich. 7. 4. Regitten.
B. Caulis ramosus, ramis monostachyis.
312. P. Amphibium L. spica densa, cylindracea. Waſſerknöterich. 7. 4. Paſſarie. Teiche hinter dem Schloß.
a) aquaticum, caulis radicans; petioli vaginis longiores.
b) terrestre, caulis erectus; petioli vaginis breviores.
313. P. Persicaria L. spicae in racemum laxum positae; pedunculi laeves. Gem. Knöterich. 8. ⊙. Aue.
314. P. lapathifolium L. spicae racemoso-paniculatae; pedunculi scabri. Ampferblätteriger Knöterich. Bitterkraut. 8. ⊙. Aue.
Adn. Formae fluctuantes inter P. Persicariam et lapathifolium:
a) P. coloratum, folia maculata.
b) P. nodosum, nodi approximati.
c) P. incanum, folia subtus incana.
315. P. Hydropiper L. spicae filiformes, pendulae. Scharfer Knöterich. 7. ⊙. Katzengrund.
316. P. minus Huds. spicae filiformes, erectae. Kleiner Knöterich. 7. ⊙. An dem Wege nach Zagern.
C. Flores axillares; styli 3, *brevissimi.*
317. P. aviculare L. Vogelknöterich. 7. ⊙. An Wegen.
D. Flores axillares, fasciculati; stylus 1; *caulis volubilis.*
318. P. Convolvulus L. perigonii laciniae obtuse-carinatae. Windenknöterich. 7. 4. Paſſarie.
319. P. dumetorum L. perigonii laciniae alato-carinatae. Heckenknöterich. 7. 4. Frauenburg.
Adn. P. Fagopȳrum L. folia cordato-sagittata. Buchweizen. 7. ⊙. Colitur.

O. III. Tetragynia. 4 Stempel.

152. Paris L. (Smilacineae R. Br.)
320. P. quadrifolia L. Vierblätt. Einbeere. 6. 4. Schafsberg.
153. Adōxa L. (Caprifoliaceae Juss.)
321. A. Moschatellīna L. Bisamkraut. 7. 4. Rodelshöfen.

Cl. IX. Enneandria. Neunmännige.

O. I. Hexagynia. 6 Stempel.

154. Butŏmus L. (Butomeae Rich.)
322. B. umbellatus L. Doldenförmige Blumenbinse. 7. 4. Passarie. Haff.

Cl. X. Decandria. Zehnmännige.

O. I. Monogynia. 1 Stempel.

155. Andromĕda L. (Ericeae Juss.)
323. A. polifolia L. Rosmarinhaide. 6. ♄. Einsiedler.
156. Monotrŏpa L. (Ericeae Juss.)
324. M. Hypopĭthys L. Fichtenspargel. Ohnblatt. 7. 4. Einsiedler.
157. Ledum L. (Ericeae Juss.)
325. L. palustre L. Porsch. 6. ♄. Einsiedler.
158. Pyrŏla L. (Eryceae Juss.)

A. Stylus exsertus, rectus.

326. P. uniflora L. scapus uniflorus. Einblüthiges Wintergrün. 6. 4. Einsiedler.
327. P. secunda L. racemus secundus. Einseitsblüthiges Wintergrün. 6. 4. Kl. Mühle.
328. P. minor L. corolla globoso-campanulata; folia ovata, dentata. Kleines Wintergrün. 6. 4. Stangendorf.

B. Stylus exsertus, declinatus.

329. P. rotundifolia L. stylus elongatus, recurvus; folia nitida. Rundblätt. Wintergrün. 6. 4. Schafsberg.
330. P. chlorantha Schwarz. racemus pauciflorus; stylus declinatus. Grünblüth. Wintergrün. 6. 4. Einsiedler.

C. Stylus brevissimus. (Chimophila Nutt.)

331. P. umbellata L. flores umbellati. Schirmblüthiges Wintergrün. 7. 4. Einsiedler am Wege nach Rossen.

O. II. Digynia. 2 Stempel.

159. Chrysosplenĭum L. (Saxifrageae Juss.)
332. C. alternifolium L. Wechſelblätteriges Milzkraut. 4. 4. Rodelshöfen.

160. Saxifrăga L. (Saxifrageae Juss.)
333. S. granulata L. Zwiebelkörniger Steinbrech. 5. 4. Rodelshöfen.

161. Gypsophĭla L. (Caryophylleae Juss.)
334. G. muralis L. Mauergypskraut. 7. ⊙. Rodelshöfen.

162. Saponarĭa L. (Caryophylleae Juss.)
335. S. officinalis L. Gemein. Seifenkraut. 7. 4. Paſſarie.

163. Dianthus L. (Caryophylleae Juss.)
336. D. Carthusianorum L. calycis squamae aristatae. Karthäuſer-Nelke. 7. 4. Rodelshöfen.
337. D. deltoïdes L. calycis squamae subbinae, acutae. Wieſen-Nelke. 7. 4. Rodelshöfen.

164. Scleranthus L. (Paronychiae St. Hilaire.)
338. S. perennis L. perigonium late marginatum, obtusum. Ausdauernder Knauel. 7. 4. Roſſen.
339. S. annuus L. perigonium angustissime marginatum, acutum. Einjähriger Knauel. 7. ⊙. Zagern.

O. III. Trigynia. 3 Stempel.

165. Silēne L. (Caryophylleae Juss.)
340. S. nutans L. petala partita, coronata. Hängendes Leimkraut. 7. 4. Rodelshöfen.
341. S. Otītes Pers. Cucubalus Otites L. petala integra. Sand-Leimkraut. 7. 4. Frauenburg.
342. S. inflata Smith. Cucubalus Behen L. calyx inflatus; petala bifida. Blaſenkelch. Klatſchkraut. Blaſen-Leimkraut. 6. 4. Paſſarie.

166. Arenaria L. (Caryophylleae Juss.)
343. A. trinervia L. folia et sepala trinervia. Dreinerviges Sandkraut. 7. ⊙. Pfeifen-Grund.
344. A. serpyllifolia L. folia sessilia, uninervia. Quendelblätteriges Sandkraut. 7. ⊙. Rodelshöfen.
345. A. rubra L. folia filiformia. Rothblumiges Sandkraut. 7. ⊙. Rodelshöfen.
346. A. peploïdes L. folia carnosa. Dickblätteriges Sandkraut. 6. 4. Roſenort.

167. Stellaria L. (Caryophylleae Juss.)
A. Folia ovata, cordata.
347. St. media Smith. pentandra; caulis linea pilosa notatus; petala calyce breviora. Gemeines Sternkraut. Vogelmeier. 4—9. ⊙. Paſſarie.

348. St. neglecta Weihe. decandra; caulis linea pilosa notatus; petala calyci aequalia. Ueberſehenes Sternkraut. 5. ⊙. An Bächen in Sonnenſtuhl.
349. St. nemorum L. panicula dichotoma, pubescens. Wald-Sternkraut. 7. 4. Pfahlbude.

B. Folia lanceolata, linearia.

350. St. Holostĕa L. folia margine scabra; bracteae herbaceae. Große Sternblume. 5. 4. Zagern.
351. St. palustris Retz. St. glauca With. folia margine laevia; bracteae scariosae; calyx corolla brevior. Graugrünes Sternkraut. Sumpfſternkraut. 7. 4. Schwarzer Damm.
a) St. parviflora Richt. petala calycem aquantia. Schwarzer Damm.
352. St. graminea L. folia margine ciliata; calyx corollam aequans. Grasartiges Sternkraut. 7. 4. Pfeifengrund.
353. St. Alsīne Hoffm. St. uliginosa Roth. folia crassiuscula; pedunculi corymbosi; petala calyce breviora. Quellen-Sternkraut. 7. ⊙. Hinter d. Schloß.
354. St. crassifolia Ehrh. folia crassiuscula; pedunculi uniflori; petala calyce longiora. Dickblätteriges Sternkraut. 7. 4. Kl. Mühle.

O. IV. Pentagynia. 5 Stempel.

168. Sedum L. (Crassulaceae De Cand.)
355. S. Telephium L. folia alterna; corymbus compactus. Fette Henne. 8. 4. Rodelshöfen.
356. S. acre L. folia sparsa, gibba. Gemeiner Mauer-Pfeffer. 7. 4. Rodelshöfen.
357. S. sexangulare L. folia sexfariam imbricata, teretia. Sechseckiger Mauerpfeffer. 7. 4. Baude.
169. Oxălis L. (Oxalideae de Cand.)
358. O. Acetosella L. acaulis; petala alba, striata. Echter Sauerklee. 5. 4. Rodelshöfen.
359. O. stricta L. caulis erectus; petala flava. Gelber Sauerklee. 7. ⊙. Hoverbecks Garten.
170. Agrostĕmma L. (Caryophylleae Juss.)
360. A. Githāgo L. Radnelke. 7. ⊙. Auf Roggenfeldern.
171. Lychnis L. (Caryophylleae Juss.)
361. L. dioica L. petala semibifida, alba. Gemeine Licht-Nelke. 7. ⊙. ♂. Paſſarie.
362. L. sylvestris L. petala semibifida, rubella. Rothe Lichtnelke. 6. 4. Sonnenſtuhl.
363. L. flos cuculi L. petala laciniata. Geſchlitzte Licht-Nelke. 6. 4. Hinter dem Schloß.
364. L. viscaria L. caules viscosi. Klebrige Lichtnelke. Pechnelke. 6. 4. Rodelshöfen.

172. Cerastium (Caryophylleae Juss.)
A. Corolla calycem superans.
365. C. aquaticum L. folia cordata, semiamplexicaulia. Wasserhornkraut. 7. 4. Pfahlbude.
366. C. arvense L. folia lineari-lanceolata. Ackerhornkraut. 6. 4. Huntenberg.
B. Corolla calycem aequans aut minor.
367. C. vulgatum Pers. sepala margine scariosa; pedicelli fructiferi non longiores quam calyces. Gemeines Hornkraut. 6. ⊙. Brachland.
368. C. semidecandrum. L. sepala margine late scariosa; pedicelli fructiferi longiores quam calyces; flores parvi. Fünfmänniges Hornkraut. 6. ⊙.
a) caespitosum, caules plurimi, caespitosi, adscendentes. Haff.
b) erectum, caules subquini, toti erecti. Pulverhäuser.
173. Spergula L. (Caryophylleae Juss.)
369. S. arvensis L. folia verticillata. Gemeiner Spark. 7. ⊙. Rossen.
370. S. nodosa L. folia opposita, subulata. Knotiger Spark. 7. ⊙. Kl. Mühle.

Cl. XI. Dodecandria. Zwölfmännige.

O. I. Monogynia. 1 Stempel.

174. Asarum L. (Aristolochiae Juss.)
371. A. europaeum L. Europäische Haselwurz. 5. 4. Kl. Mühle. Schafsberg.
175. Lythrum L. (Lythrariae Juss.)
372. L. Salicaria L. Großes Blutkraut. 7. 4. Rodelshöfen.

O. II. Digynia. 2 Stempel.

176. Agrimonia L. (Rosaceae Juss.)
373. A. Eupatoria L. Odermennig. 7. 4. Rodelshöfen.

O. III. Trigynia. 3 Stempel.

177. Euphorbia L. (Euphorbiaceae Juss.)
374. E. Peplus L. umbella trifida. Garten-Wolfsmilch. 7. ⊙. In Gärten.
375. E. Helioscopia L. umbella quinquefida. Sonnenwendige Wolfsmilch. 6. ⊙. Kreuzkirche.
376. E. Esula L. umbella multifida; folia lanceolata. Esels-Wolfsmilch. 6. 4. Aue.

O. IV. Dodecagynia. 12 Stempel.

178. Sempervivum L. (Crassulaceae De Cand.)
377. S. tectorum L. corolla dodecapetala. Gemeines Hauslauch. 7. 4. Wird von Landleuten gezogen.
378. S. soboliferum Sims. corolla hexapetala. Sprossendes Hauslauch. 8. 4. Windmühle in Rossen.

Cl. XII. Icosandria.
Viele Staubgefäße auf dem Kelche.

O. I. Monogynia. 1 Stempel.

179. Prunus L. (Amygdaleae Juss.)
379. P. Padus L. flores racemosi. Faulbaum. 5. ħ. Schafsbg.
380. P. spinosa L. pedunculi solitarii; rami spinosi. Schlehdorn. 5. ħ. Rodelshöfen.
Adn. P. insititia L. Kriechen. P. domestica L. Pflaume. P. Armeniaca L. Aprikose. P. avium L. Süßkirsche. P. cerasus L. Sauerkirsche. P. Persica L. Pfirsich.

O. II. Di-Pentagynia. 2—5 Stempel.

180. Sorbus L. (Pomaceae Lindl.)
381. S. Aucuparia L. Ebereesche. Quittschen. 5. ħ. Passarie. Rodelshöfen.
181. Mespilus L. (Pomaceae Lindl.)
382. M. Oxyacantha Gaertn. Weißdorn. 5. ħ. Passarie.
182. Pyrus L. (Pomaceae Lindl.)
383. P. communis L. styli liberi. Birnbaum. 5. ħ. Sonnenberg. Rodelshöfen.
384. P. Malus L. styli basi connati. Apfelbaum. 5. ħ. Frauenburg an der Domkirche.
183. Spiraea L. (Rosaceae Juss.)
385. S. Ulmaria L. foliola ovata. Sumpf-Geißbart. 7. 4. Rodelshöfen.
386. S. filipendula L. foliola lanceolata; radix tuberosa. Knolliger Geißbart. 7. 4. Teufelsberg bei Sonnenberg. Am Graben vor der Kreuzkirche.

O. III. Deca-Polygynia. Zehn — Viele Stempel.

184. Rubus L. (Rosaceae Juss.)
A. Frutescentes.
387. R. Idaeus L. folia subtus albido-tomentosa; fructus rubri. Himbeere. 6. ħ. Kl. Mühle.

388. R. fruticosus L. fructus nigri, nitidi; calyx fructus saepe reflexus; petala ovalia. Gem. Brombeere. 7. ħ.
a) R. corylifolius Smith. R plicatus Weihe. folia quinata, plicata; aculeoli rari. Stangendorf. Willenberg.
b) R. Bellardi Weihe folia ternata; caulis superne et panicula setis glanduliferis obtectus. Kl. Mühle.

389. R. caesius L. fructus caesio-pruinosi; calyx fructui incumbens; petala emarginata. Acker-Brombeere. 7. ħ. Passarie. Auf Aeckern.

B. Herbacei.

390. R. saxatilis L. pedunculi subterni. Felsen-Brombeere. 6. 4. Sonnenberg.

391. R. Chamaemorus L. pedunculi solitarii uniflori. Sumpf-Brombeere. 6. 4. Hohes Holz.

185. Fragaria L. (Rosaceae Juss.)

392. F. vesca L. calyces fructiferi reflexi. Wald-Erdbeere. 5. 4. Rodelshöfen.

393. F. collina Ehrh. calyces fructiferi erecti. Hügel-Erdbeere. 5. 4. Vor dem Stadtwalde.

186. Potentilla L. (Rosaceae Juss.)

A. Corolla alba.

394. P. alba. Weißblühendes Fingerkraut. 5. 4. Baude.

B. Corolla lutea.

a. Folia pinnata.

395. P. anserina L. Gänsefingerkraut. 5. 4. Kreuzkirche.

b. Folia digitata.

396. P. argentea L. folia subtus candido-tomentosa, foliolis margine revolutis. Silberweißes Fingerkraut. 7. 4. Kreuzkirche.

397. P. Güntheri Pohl. P. argentea β. virescens Wahlb. folia subtus canescentia, foliolis margine planis. Günthers Fingerkraut. 6. 4. Kreuzkirche.

398. P. reptans L. caulis prostratus; pedunculi uniflori. Kriechendes Fingerkraut. 7. 4. Haff.

399. P. verna L. folia arrecto pilosa; caules decumbentes. Frühlings-Fingerkraut. 4. 4. Rodelshöfen.
a) P. cinerea Chaix. folia utrinque pilis stellatis canescentia. Juliushöhe.

187. Tormentilla L. (Rosaceae.)

400. T. erecta L. Aufrechte Tormentil. 7. 4. Rossen.

188. Geum L. (Rosaceae Juss.)

401. G. rivale L. flores nutantes clausi; calyx obscure sanguineus. Wasser-Benedicten-Wurz. 5. 4. Hohler Grund. Rodelshöfen.

402. G. urbanum L. flores erecti, aperti, flavi. Wahre Benedictenwurz. 6. 4. Rodelshöfen.

189. Comărum L. (Rosaceae Juss.)
403. C. palustre L. Blutauge. 7. 4. Hohler Grund.
190. Rosa. (Rosaceae Juss.)
404. R. canina L. foliola glabra. Hundsrose. 6. ħ. Rodelshöf.
405. R. rubiginosa L. foliola subtus glanduloso-pubescentia, odorem vini spargunt. Weinrose. 7. ħ. Johanniskirchhof.
406. R. villosa L. foliola utrinque tomentosa. Zottige Rose. 6. ħ. Pfeifengrund.

Cl. XIII. Polyandria.
Viele Staubgefäße auf dem Fruchtboden.

O. I. Monogynia. 1 Stempel.

191. Actaea L. (Ranunculaceae.)
407. A. spicata L. Aehrenblüth. Schwarzwurz. 5. 4. Schafsberg.
192. Chelidonium L. (Papaveraceae Juss.)
408. C. majus L. Gem. Schöllkraut. 4—9. 4. Passarie.
193. Papāver L. (Papaveraceae Juss.)
409. P. Argemōne L. capsula clavata, hispida. Keulen-Mohn. 6. ⊙. Passarie.
410. P. Rhoeas L. capsula basi rotundata; laciniae foliorum lanceolatae. Acker-Mohn. 6. ⊙. Kreuzkirche.
411. P. dubium L. capsula clavata, sensim attenuata; laciniae foliorum lineares. Zweifelhafter Mohn. 6. ⊙. Kreuzkirche.
Adn. P. somniferum L. capsula subglobosa. Garten-Mohn.
194. Tilia L. (Tiliaceae Kunth.)
412. T. grandifolia Ehrh. T. europaea L. folia subtus puberula; corymbi 2—4-flori. Großblätterige Linde. 6. ħ. Gymnasialplatz.
413. T. parvifolia Ehrh. T. microphylla Willd. folia subtus glaucescentia; corymbi 5—7-flori. Kleinblätterige Linde. 7. ħ. Exercierplatz.
195. Nymphaea L. (Nymphaceae Salisb.)
414. N. alba L. Weiße Seerose. 7. 4. Rossen.
196. Nuphar Smith. (Nymphaceae Salisb.)
415. N. luteum Smith. Gelbe Seerose. Mummel. 7. 4. Rodelshöfen.

O. II. Trigynia. 3 Stempel.

197. Delphinĭum L. (Ranunculaceae Juss.)
416. D. Consolida L. Ritterſporn. 6. ⊙. Rodelshöfen.

198. Aconītum L. (Ranunculaceae Juss.)
417. A. variegatum L. Langhelmiger Eisenhut. 7. 4. Sonnenstuhl. Schafsberg.

O. III. Polygynia. Viele Stempel.

199. Hepatĭca Dillen. (Ranunculaceae Juss.)
418. H. triloba Chaix. Leberblume. 4. 4. Kl. Mühle. Sonnenstuhl.
200. Pulsatilla C. Bauh. (Ranunculaceae Juss.)
419. P. pratensis Miller. Schwarze Küchenschelle. 4. 4. Frauenburg.
201. Anemōne L. (Ranunculaceae Juss.)
420. A. nemorosa L. perigonium album. Wald-Anemone. 4. 4. Rodelshöfen.
421. A. ranunculoides L. perigonium flavum. Gelbe Anemone. 4. 4. Sonnenstuhl.
202. Thalictrum L. (Ranunculaceae Juss.)
422. T. minus L. foliola subrotunda. Kleine Wiesenraute. 7. 4. Passarie.
423. T. aquilegifolium L. stipulae ovatae, binae, basi petioli; foliola lobata. Ackeleyblätterige Wiesenraute. 5. 4. Schafsberg. Sonnenstuhl. Zagern.
424. T. flavum L. foliola cuneata, margine revoluta. Gelbliche Wiesenraute. 6 4. Schafsberg.
425. T. angustifolium L. folia linearia, nitida, subtus pallidiora. Schmalblät. Wiesenraute. 7. 4. Stadtfelder.
a) T. nigricans Auct. dilatatum, foliorum segmenta oblonga.
b) T. angustifolium Auct. stenophyllum, foliorum segmenta linearia.
203. Caltha L. (Ranunculaceae Juss.)
426. C. palustris L. Kuhblume. 5. 4. Rodelshöfen.
204. Trollius L. (Ranunculaceae Juss.)
427. T. europaeus L. Europ. Kugel-Ranunkel. 6. 4. Schafsberg.
205. Ranuncŭlus L. (Ranunculaceae Juss.)
A. Batrachium De Cand. Flores albi ungue flavo; foveola nectarifera nuda; fructus transverse rugoso-striati; aquatici.
428. R. aquatilis L. R. heterophyllus Willd. folia natantia reniformia, submersa setaceo-multifida. Wasser-Hahnenfuß. 6. 4. Schwarzer Damm.
429. R. divaricatus Schrank. laciniae foliorum setaceae, in orbem dispositae. Sumpf-Hahnenfuß. 6. 4. Schwarzer Damm.
430. R. fluitans Lamk. laciniae foliorum elongato-setaceae. Fluß-Hahnenfuß. 6. 4. Rossen.

B. Ranunculus De Cand. petala flava; foveola nectarifera squamula tecta; carpella laevia.

a. Folia integra.

431. R. Lingua L. folia omnia amplexicaulia. Zungenblätteriger Hahnenfuß. 6. 4. Schwarzer Damm.

432. R. Flammula L. folia inferiora petiolata. Schmalblätteriger Hahnenfuß. 6. 4. Rodelshöfen.

b. Folia palmata vel ternato-partita.

433. R. cassubicus L. folia radicalia cordato-orbicularia; petioli vaginis inclusi. Kaſſubiſcher Hahnenfuß. 5. 4. Althof.

434. R. auricomus L. folia radicalia cordato-reniformia, saepe triloba; petioli in vaginam dilatati. Goldgelber Hahnenfuß. 6. 4. Rodelshöfen.

435. R. acris L. folia radicalia palmato-partita; pedunculi teretes. Scharfer Hahnenfuß. 6. 4. Hohler Grund.

436. R. lanuginosus L. folia trifida, holosericea. Wolliger Hahnenfuß. 5. 4. Sonnenſtuhl.

437. R. bulbosus L. caulis collo bulbosus. Knolliger Hahnenfuß. 5. 4. Zagern.

438. R. repens L. caulis collo flagellifer. Kriechender Hahnenfuß. 6. 4. Stadtfelder.

439. R. sceleratus L. carpella in spicam oblongam disposita. Giftiger Hahnenfuß. 7. ⊙. Rodelshöfen.

C. Philonotis De Cand. petala flava; foveola nectarifera squamula tecta; carpella granulata vel muricata.

440. R. arvensis L. carpella compressa, aculeata. Acker-Hahnenfuß. 6. ⊙. Rodelshöfen. Mühlhauſen.

206. Ficaria Mönch. (Ranunculaceae Juss.)

441. F. ranunculoides Mönch. Gemeines Scharbockskraut. Rapunzchen. 4. 4. Rodelshöfen.

Cl. XIV. Didynamia. Zweimächtige.

O. I. Gymnospermia. Nacktſaamige.

207. Ajŭga L. (Labiatae Juss.)

442. A. reptans L. flagella reptantia. Kriechende Günſel. 5. 4. Rodelshöfen.

443. A. genevensis L. villosissima. Haariger Günſel. 6. 4. Teufelsberg bei Sonnenberg.

208. Mentha L. (Labiatae Juss.)

444. M. arvensis L. calycis dentes abbreviati. Ackermünze. 7. 4. Stadtfelder.

445. M. aquatica L. calycis dentes setaceo-subulati. Waſſermünze. 7. 4. Roſſen.
446. M. sylvestris L. folia subtus tomentosa. Wilde Münze. 8. 4. Waldhäuschen am Haff.

209. Nepĕta L. (Labiatae Juss.)
447. N. Cataria L. Katzenmünze. 8. 4. Am Stift.

210. Glechōma L. (Labiatae Juss.)
448. Gl. hederaceum L. Gundermann. 5. 4. An Gartenzäunen an der Paſſarie.

211. Lamĭum L. (Labiatae Juss.)
449. L. album L. corolla alba. Weiße Taubneſſel. 6. 4. Paſſarie an Zäunen.
450. L. maculatum L. labium superius denticulatum. Gefleckte Taubneſſel. 5. 4. Baude.
451. L. purpureum L. labium superius integerrimum. Rothe Taubneſſel. 5. 4. Stadtfelder.
452. L. amplexicaule L. folia amplexicaulia, subrotunda. Stengelumfaſſende Taubneſſel. 6. ⊙. Rodelshöfen.

212. Stachys L. (Labiatae Juss.)
453. S. arvensis L. caulis debilis; folia cordata, crenata. Acker-Zieſt. 7. ⊙. Mehlſack.
454. S. sylvatica L. caulis erectus; folia cordata, dentata. Wald-Zieſt. 7. 4. Zagern.
455. S. palustris L. folia lanceolata, amplexicaulia. Sumpf-Zieſt. 8. 4. Paſſarie.

213. Galeopsis L. (Labiatae Juss.)
456. G. Ladănum L. internodia vix incrassata; calyces pungentes, corollae tubo multo breviores. Acker-Hanfneſſel 8. ⊙. Sonnenſtuhl.
457. G. pubescens Besser. internodia subincrassata; calyces pilosi, corolla triplo breviores; galea crenulata Weichhaar-Hanfneſſel. 8. ⊙. Paſſarie. Sonnenſtuhl.
458. G. Tetrăhit L. internodia incrassata; corollae tubus calycem aequans; galea integerrima. Rauhe Hanfneſſel. 6. ⊙. Paſſarie an Zäunen.
459. G. versicolor Curtis. color ex luteo et purpureo varius. Buntblüth. Hanfneſſel. 8. ⊙. Stadtfelder.

214. Galeobdŏlon Smith. (Labiatae Juss.)
460. G. luteum Smith. Gelbe Taubneſſel. 5. 4. Rodelshöfen.

215. Betonĭca L. (Labiatae Juss.)
461. B. officinalis L. Gemeine Betonie. 7. 4. Zagern.

216. Ballōta L. (Labiatae Juss.)
462. B. nigra L. Schwarz-Andorn. 8. 4. Paſſarie an Zäunen.

217. Leonūrus L. (Labiatae Juss.)
463. L. Cardiăca L. Gem. Löwenſchwanz. 8. 4. Paſſarie an Zäun.

218. Marrubĭum L. (Labiatae Juss.)
464. M. vulgare L. Gemeiner Andorn. 8. 4. Schalmey.
219. Origănum L. (Labiatae Juss.)
465. O. vulgare L. Gemeiner Doſten. 7. 4. Sonnenſtuhl.
220. Clinopodĭum L. (Labiatae Juss.)
466. C. vulgare L. Gem. Wirbeldoſt. 7. 4. Sonnenſtuhl.
221. Thymus L. (Labiatae Juss.)
467. T. Serpyllum L. caulis decumbens. Wilder Quendel. Feldkümmel. 7. ħ. Rodelshöfen.
468. T. Acĭnos L. caulis erectus; verticilli subsexflori. Steinquendel. Blauer Bergthymian. 8. 4. Frauenburg.
222. Prunella L. (Labiatae Juss.)
469. P. vulgaris L. Gemeine Brunelle. 8. 4. Rodelshöfen.
223. Scutellaria L. (Labiatae Juss.)
470. S. galericulata L. Gem. Helmkraut. 7. 4. Kleenau.

O. II. Angiospermia. Bedecktſaamige.

224. Alectorōlophus Haller. (Personatae Juss.)
471. A. major Reich. Rhinanthus crista galli L. Großer Hahnenkamm. Klapper. 7. ⊙. Stadtfelder.
225. Euphrasĭa L. (Personatae Juss.)
472. E. officinalis L. Officineller Augentroſt. 8. ⊙. Rodelshöf.
226. Odontītes Haller. (Personatae Juss.)
473. O vulgaris Mönch. Euphrasia Odontites L. Zahntroſt. 7. ⊙. Schillgehnen.
227. Melampўrum L. (Personatae Juss.)
474. M. arvense L. bracteae pinnatifidae, roseae. Acker-Wachtelweizen. 7. ⊙. Frauenburg.
475. M. nemorosum L. bracteae dentatae, violaceae. Hain-Wachtelweizen. 7. ⊙. Kl. Mühle.
476. M. pratense L. calycis dentes abbreviati; corolla clausa. Wieſen-Wachtelweizen. 7. ⊙. Kleine Mühle.
477. M. sylvaticum L. calycis dentes elongati; corolla aperta. Wald-Wachtelweizen. 7. ⊙. Schettnienen.
228. Pediculāris L. (Personatae Juss.)
478. P. palustris L. Sumpf-Läuſekraut. 6. 4. Kl. Mühle.
229. Lathraea L. (Orobancheae Vent.)
479. L. squamaria L. Schuppenwurz. 4. 4. Sonnenſtuhl.
230. Orobānche L. (Orobancheae Vent.)
480. O elatior Sutt. calyx diphyllus. Bräunliche Sommerwurz. 7. 4. Auf den Wurzeln von Centaurea Scabiosa jenſeits der Sonnenberger Brücke gerade über dem Teufelsberg.
481. O. coerulea L. calyx 5-fidus. Blaue Sommerwurz. 7. 4. Auf Artemisea campestris an dem Fahrwege

nach der Kreuzkirche (durch Urbarmachung des Ackers hier wahrscheinlich schon ausgerottet). Rechtes und linkes Ufer der Passarie vor der Rochus-Capelle.

231. Limosella L. (Personatae Juss.)
482. L. aquatica L. Kleiner Schlammlöffel. 8. ☉. Ziegelei bei Regitten.

232. Linaria Tournef. (Personatae Juss.)
483. L. vulgaris Mill. flores spicati, magni. Gemeines Leinkraut. 8. 4. Rodelshöfen.
484. L. Loeselii Schweig. flores non spicati, parvi. Löfels Leinkraut. 8. 4. Frische Nehrung.

233. Scrophularia L. (Personatae Juss.)
485. S. nodosa L. caulis acutangulus. Gemeine Braunwurz. 7. 4. Passarie an Gartenzäunen.
486. S. aquatica L. caulis alatus. Wasser-Braunwurz. 7. 4. Juliushöhe am Graben.

234. Digitalis L. (Personatae Juss.)
487. D. ambigua Murray. Ockergelber Fingerhut. 6. 4. Schafsberg. Kl. Mühle.

235. Linnaea L. (Caprifoliaceae Juss.)
488. L. borealis L. Nordische Linnäa. 6. ♄. Einsiedler. Schillaehnen. Schettnienen.

236. Verbena L. (Verbenaceae Dietrich.)
489. V. officinalis L. Officinelles Eisenkraut. 6. ☉. Stadtgraben vor dem Oberthor.

Cl. XV. Tetradynamia. Viermächtige.

O. I. Siliculosae. Schötchentragende.

237. Neslia Desvaux. (Cruciferae Juss.)
490. N. paniculata Desvaux. Alyssum paniculatum Willd. Rispenblüth. Leindotter. 6. ☉. Neust. Felder.

238. Coronopus Smith. (Cruciferae Juss.)
491. C. Ruellii Dalech. Cochlearia Coronopus L. Niederliegende Saamenkresse. 7. ☉. Altstädtische Mälzhäuser. Scheunenstraße auf dem Kößlin.

239. Cakile Tournef (Cruciferae Juss.)
492 C. maritima Scop. Meersenf. 7. ☉. Haff.

240. Teesdalia R. Pr. (Cruciferae Juss.)
493. T. nudicaulis R. Br. Iberis nudicaulis L. Nackter Bauernsenf. 5. ☉. Huntenberg. Hammersdorf.

241. Farsetia R. Br. (Cruciferae Juss.)
494. F. incana R. Br. Alyssum incanum L. Weißer Bauernsenf. 6. ⊙. Pracherberg bei Frauenburg.
Adn. Etiam flore pleno saepe reperitur. Frauenburg.
242. Camelīna Crantz. (Cruciferae Juss.)
495. C. sativa Crantz. Alyssum sativum Willd. Gemeiner Leindotter. 6. ⊙. Stadtfelder.
a) C. microcarpa Andrz caulis et folia hispida; siliculae late marginatae; petala palidiora. Teufelsberg bei Sonnenberg.
243. Draba L. (Cruciferae Juss.)
496. D. verna L. Hungerblümchen. 4. ⊙. Rodelshöfen.
244. Thlaspi L. (Cruciferae Juss.)
497. T. arvense L. Ackertaschenkraut. 6. ⊙. Rodelshöfen.
245. Capsella Mönch. (Cruciferae Juss.)
498. C. bursa pastoris Mönch. Thlaspi bursa pastoris L. Hirtentasche. 5. ⊙. Rodelshöfen.
246. Cochlearia L. (Cruciferae Juss.)
499. C. officinalis L. Scharbockskraut. 6. ♂. Im Garten des Clerical-Seminars.
247. Armoracia Fl. Wetter. (Cruciferae Juss.)
500. A. rusticana Fl. Wetter. Cochlearia Armoracia L. Meerrettig. 6. 4. Passarie.

O. II. Siliquosae. Schootentragende.

248. Raphănus L. (Cruciferae Juss.)
501. R. Raphanistrum L. Hederich. 5. ⊙. Stadtfelder.
Adn. R. sativus L. corolla albo-violacea. Radieschen. 6. ⊙. Am Haff verwildert.
249. Turrītis L. (Cruciferae Juss.)
502. T. glabra. Glattes Thurmkraut. 7. ♂. Aue.
250. Cardamīne L. (Cruciferae Juss.)
503. C. pratensis L. antherae flavae; foliola caulina linearia. Wiesenkresse. 5. 4. Rodelshöfen.
504. C. amara L. antherae violaceae; foliola caulina oblonga. Brunnenkresse. 5. 4. Hinter dem Schloß. Kl. Mühle.
251. Arăbis L. (Cruciferae Juss.)
505. A. arenosa Scop. Sisymbrium arenosum L. Sand-Gänsekresse. 6. ♂. Passarie.
252. Nasturtium R. Br. (Cruciferae Juss.)
506. N. palustre De Cand. Sisymbrium palustre Leysser. siliquae turgidae, pedicellum subaequantes; petala calycem aequantia. Sumpf-Brunnenkresse. 6. ♂. Wicklitz Teich.
507. N. sylvestre R. Br. Sisymbrium sylvestre L. siliquae lineares, longitudine pedicelli; petala calyce duplo longiora. Wilde Brunnenkresse. 7. 4. Passarie.

508. N. amphibium R. Br. Armoracia amphibia Meyer. Sisymbrium amphibium L. siliculae ellipticae, pedicello duplo breviores. Land-Waſſer-Brunnenkreſſe. 7. 4. Wicklitz-Teich. Haff.

253. Barbaraea R Br. (Cruciferae Juss.)

509. B. vulgaris R. Br. Erysimum Barbaraea L. Gemeine Winterkreſſe. 6. ♂. Rodelshöfen.

254. Sisymbrium L. (Cruciferae Juss.)

A. Flores flavi.

510. S. officinale Scop. Erysimum officinale L. siliquae rachi adpressae. Gem. Rauke. 7. ⊙. Gymnaſialplatz.

511. S. panonicum Jacq. hirsutum; siliquae patentes; calyx patentissimus. Ungariſche Rauke. 7. ♂. Hohler Grund an dem alten Wege nach Frauenburg.

512. S. Sophia L. foliorum laciniae parvae, lineares; petala calycem vix aequantia. Feinblätterige Rauke. 7. ⊙. Kreuzkirche.

B. Flores albi.

513. S. Thaliānum Gaudin. Arabis Thaliana L. folia radicalia rosulata, pilis bi—trifurcatis pubescentia. Thals Rauke. 5. ⊙. Aue.

514. S. Alliaria Scop. folia cordata. Knoblauch-Rauke. 5. ♂. Rodelshöfen.

255. Erysĭmum L. (Cruciferae Juss.)

515. E cheiranthoides L. Lackbl. Schotendotter. 7. ⊙. Paſſarie.

256. Brassĭca L. (Cruciferae Juss.)

516. B. Rapa L. Rübenkohl. 5. ⊙. ♂. Stadtfelder; verwildert.

257. Sināpis L. (Cruciferae Juss.)

517. S. arvensis L. siliquae 3-nerviae. Feldſenf. 6. ⊙. Aue.

518. S. alba L. siliquae hispidae, 5-nerviae. Weißer Senf. 6. ⊙. Abdeckerei.

Cl. XVI. Monadelphia. Einbündelige.

O. I. Pentandria. Fünfmännige.

258. Erodium l'Herit. (Geraniaceae Juss.)

519. E. cicutarium Smith. Schierlingsblätteriger Reiherſchnabel. 5. ⊙. Stadtfelder.

O. II. Decandria. Zehnmännige.

259. Geranium L. (Geraniaceae Juss.)

A. Pedunculi biflori; perennia.

520. G. sylvaticum L. pili patentissimi glanduliferi; petala violacea. Wald-Storchſchnabel. 6. 4. K. Mühle.

521. G. pratense L. pili glanduliferi; petala coerulea. Wiesen-Storchschnabel. 7. 4. Rodelshöfen.
522. G. palustre L. pili eglandulosi, reversi; petala purpurea. Sumpf-Storchschnabel. 6. 4. Rodelshöfen.

B. Pedunculi biflori; annua.

523. G. dissectum L. petala dilute-purpurea, obcordata, calycem aristatum aequantia. Schlitzblätteriger Storchschnabel. 8. ⊙. Rodelshöfen.
524. G. molle L. pili patentes; petala calyce longiora, semibifida; carpella transverse rugosa. Weicher Storchschnabel. 8. ⊙. Am Ueberfall.
525. G. pusillum L. flores pentandri; caulis velutino-pubescens; petala emarginata, calycem aequantia; carpella adpresso-pubescentia. Kleinster Storchschnabel. 8. ⊙. Stadtfelder.
526. G. Robertianum L. petala rosea, striata, integra, calycem superantia. Ruprechts Storchschnabel. 7. ⊙. Rodelshöfen.

O. III. Polyandria. Vielmännige.

260. Malva L. (Malvaceae Kunth.)
527. M. sylvestris L. foliorum lobi acutiusculi. Wilde Malve. 7. ♂. Frauenburg.
528. M. rotundifolia L. folia cordato-subrotunda; corolla calycem duplo superans. Rundblätterige Malve. Katzenkäse. 8. ⊙. Zwischen den Scheunen.
529. M. borealis L. corolla calycem aequans; carpella reticulato-rugosa. Nordische Malve. 8. ⊙. Zwischen den Scheunen.
530. M. Alcaea L. folia caulina 5-partita, laciniis cuneatis; rami calycesque stellato-pubescentes. Schlitzblätterige Malve. 8. 4. Frauenburg.

Cl. XVII. Diadelphia. Zweibündelige.

O. I. Hexandria. Sechsmännige.

261. Fumaria L. (Fumariaceae De Cand.)
531. F. officinalis L. Erdrauch. 7. ⊙. Stadtfelder.
262. Corydălis Dillen. (Fumariaceae De Cand.)
532. C. bulbosa Pers. caulis basi nudus. Hohlwurzeliger Schotenerdrauch. 4. 4. Schafsberg.
533. C. Halleri Willd. caulis squamiger; bracteae

digitato-incisae. Dichtwurzeliger Schotenerdrauch. 5. 4. Frauenburg. Böhmenhöfen.

534. C. fabacea Pers. caulis subbifidus, squamiger; flores parvi; bracteae subrotundae. Bohnenartiger Schotenerdrauch. 5. 4. Oberland.

O. II. Octandria. Achtmännige.

263. Polygăla L. (Polygaleae Juss.)

535. P. vulgaris L. Gemeine Kreuzblume. 6. 4. Rodelshöfen.

O. II. Decandria. Zehnmännige.

264. Onōnis L. (Leguminosae Juss.)

536. O. spinosa L. ramuli spinescentes. Stachelige Hauhechel. 8. 4. Haff.

537. O. hircina Jacq. inermis. Stink. Hauhechel. 8. 4. Mehlsack.

265. Anthyllis L. (Leguminosae Juss.)

538. A. Vulneraria L. Wundklee. 7. 4. Haff.

266. Melilōtus Willd. (Leguminosae Juss.)

539. M. vulgaris Willd. Weißer Steinklee. 7. ♂. Kreuz-Kirche. Kl. Mühle.

267. Trifolium L. (Leguminosae Juss.)

A. Flores sessiles; calycis faux interne linea elevata callosa et saepe pilosa vel annulo piloso obsita.

540. T. pratense L. foliola ovalia; flores purpurei. Wiesenklee. 5. ♂. Rodelshöfen.

541. T. alpestre L. foliola oblongo-lanceolata, venis prominulis; flores purpurei. Waldklee. 6 4. Juliushöhe.

542. T. arvense L. villosissimum; dentes calycis longissimi; corolla subrosea. Ackerklee. 7. ⊙. Juliushöhe.

B. Flores pedicellati; pedicelli bracteati; calycis faux nuda; dentes calycis aequales vel 2 superiores longiores.

543. T. montanum L. foliola oblonga, venis prominulis; flores albi. Bergklee. 5. 4. Hohler Grund.

544. T. repens L. caulis repens; foliola obcordata; flores albi. Kriechender Klee. 5. 4. Stadtfelder.

545. T. hybridum L. foliola rhombeo-elliptica; flores primum albi, deinde rosei et cito deflexi. Bastard-Klee. Jun. 4. Hinter dem Schloß.

C. Flores pedicellati; pedicelli bracteati; calycis faux nuda; dentes calycis 2 superiores breviores.

546. T. agrarium L. foliola oblonga, subsessilia; flores primum aurei, dein dilute fusci. Goldfarbiger Klee. 6. 4. Kl. Mühle.

547. T. procumbens L. foliola obovata, intermedium longius petiolatum; flores lutei. Liegender Klee. Hopfenklee. 6. ⊙. Hinter dem Schloß.

548. T. filiforme L. folia obcordata, intermedium petiolatum; capitula laxa, 10-flora, lutea. Fadenförmiger Klee. 6. ⊙. Hinter dem Schloß.

268. Orŏbus L. (Leguminosae Juss.)

549. O. vernus L. caulis angulatus; folia trijuga. Frühlings-Walderbse. 4. 4. Kl. Mühle.

550. O. tuberosus L. caulis alatus; radix tuberosa. Knollige Walderbse. 5. 4. Zagern.

551. O. niger L. folia multijuga. Schwarze Walderbse. 5. 4. Juliushöhe.

269. Lathyrus L. (Leguminosae Juss.)

552. L. pratensis L. folia unijuga; corolla lutea. Wiesen-Platterbse. 6. 4. Passarie.

553. L. sylvestris L. folia unijuga; corolla ex carneo et purpureo mixta. Wald-Platterbse. 7. 4. Zagern.

554. L. palustris L. folia bi-trijuga; corolla coerulea. Sumpf-Platterbse. 7. 4. Insel an der Pfahlbude.

270. Vicia L. (Leguminosae Juss.)

A. Pedunculi racemosi, multiflori.

555. V. sylvatica L. flores albidi, venis coeruleis. Wald-Wicke. 7. 4. Kl. Mühle.

556. V. cassubica L. caulis erectus; racemi folio breviores. Kassubische Wicke. 7. 4. Juliushöhe.

557. V. Cracca L. folia pubescentia; racemi folium aequantes. Vogel-Wicke. 7. 4. Passarie.

558. V. villosa Roth. folia villosa; racemi folio longiores. Zottige Wicke. 7. ⊙. ♂. Aecker am Katzengrunde.

B. Pedunculi pauciflori, vix racemosi.

559. V. sepium L. racemi brevissimi, subquinqueflori; foliola ovata; stipulae immaculatae. Zaun-Wicke. 6. 4. Aue.

560. V. sativa L. flores gemini; foliola obovata; stipulae maculatae. Saat-Wicke. 6. ⊙. Aue. Colitur.

561. V. angustifolia L. flores subgemini; foliola linearia. Schmalblätterige Wicke. 6. ⊙. Huntenberg.

562. V. lathyroides L. flores solitarii; foliola obovata, ciliata. Platterbsenartige Wicke. 5. ⊙. Althof.

Adn. Vicia sativa. Saubohne.

271. Ervum L. (Leguminosae Juss.)

563. E. hirsutum L. legumina disperma, pubescentia. Rauchhaarige Linse. 6. ⊙. Rodelshöfen.

564. E. tetraspermum L. legumina tetrasperma, glabra. Viersaamige Linse. 6. ⊙. Rodelshöfen.

*272. Pisum L. (Leguminosae Juss.)
565. P. arvense Schueb. et Mert. flores violacei, alis purpureis. Graue Erbse. 7. ⊙. Colitur.
566. P. sativum L. flores albi. Weiße Erbse. 7. ⊙. Colitur.
273. Lotus L. (Leguminosae Juss.)
567. L. corniculatus L. Gehörnter Schotenklee. 7. 4. Passarie.
274. Medicāgo L. (Leguminosae Juss.)
568. M. falcata L. racemi subcapitati; legumen falcatum. Sichelfrüchtiger Schneckenklee. 7. ⊙. Passarie.
569. M. lupulina L. spicae densae; legumina reniformia. Hopfenartiger Schneckenklee. 6. ⊙. Kreuzkirche.
275. Astragălus L. (Leguminosae Juss.)
570. A. glyciphyllus L. Süßblätterige Wolfsschote. 6. 4. Rodelshöfen.
276. Coronilla L. (Leguminosae Juss.)
571. C. varia L. Bunte Kronwicke. 7. 4. Stadtfelder.

Cl. XVIII. Polyadelphia. Vielbündelige.

O. I. Polyandria. Vielmännige.

277. Hyperĭcum L. (Hypericineae Juss.)
572. H. perforatum L. calycis phylla acutissima; petala margine punctata. Durchbohrtes Johanniskraut. 7. 4. Rodelshöfen.
573. H. quadrangulare L. calycis phylla obtusa; petala undique punctata. Viereckiges Johanniskraut. 7. 4. Stangendorf.
574. H. tetrapterum Fries. caulis alatus; flores parvi. Vierflügeliges Johanniskraut. 7. 4. Kl. Mühle.
575. H. humifusum L. caules prostrati. Niederliegendes Johanniskraut. 7. ⊙. Stadtfelder.

Cl. XIX. Syngenesia. Mit verwachsenen Staubbeuteln.

O. I. Polygamia aequalis. Alle Blumen gleichartig.

278. Crepis L. (Compositae Vaill.)
576. C. tectorum L. Dach-Pippau. 7. ⊙. Stadtfelder.
279. Leontŏdon L. (Compositae Vaill.)
577. L. Taraxăcum L. Gemeiner Löwenzahn. Butterblume. 5. ⊙. Stadtfelder.

280. Hieracium L. (Compositae Vaill.)

A. Pilosellae. Radix saepe flagellifera; caulis scapiformis, subaphyllus.

578. H. Pilosella L. scapus uniflorus. Borſtenhaariges Habichtskraut. 5. 4. Rodelshöfen.

579. H. Auricula L. anthodia subquaterna. Maus-Ohr-Habichtskraut. 6. 4. Rodelshöfen.

580. H. praealtum Gochn. flagella filiformia; anthodia corymbosa, parva. Schlank. Habichtskraut. 6. 4. Rodelsh.

581. H. pratense Tausch. caulis superne et pilis albis e tuberculo nigro oriundis, curvatis, et pilis nigris et setis glanduliferis et tomento stellato obsitus; anthodii squamae nigricantes; folia sensim attenuata; flores cymosi. Wieſen-Habichtskraut. 7. 4.

a. genuinum W. et Gr. Flora Silesiae folia pilis albis et pubescentia stellata vestita; folia caulina bina; caulis totus vestitus. Flagella non inveni, at interdum radicem repentem. Chauſſeegraben vor dem Oberthor.

b. glabratum W et Gr. folia glabrata, substantia molissima; caulis inferne glaber; folia caulina subquina. Flagella non desunt. Paſſarie.

582. H. cymosum L. eflagelle; scapus pube stellata tomentosus, subpilosus; folia lingulata, longe paulatim in petiolum attenuata, substantia crassiuscula; pedunculi exacte cymosi; flores minores quam praecedentis. Afterdoldiges Habichtskraut. 6. 4. Schillgehnen.

B. Pulmonariae. Caulis plus minusve foliatus; pili glandulosi saepe in pedunculis et calyce, at nunquam in foliis.

583. H. paludosum L. Folia inferiora obovato-oblonga, margine runcinata, superiora amplexicaulia, deorsum dentata. Sumpf-Habichtskraut. 6 4. Rodelshöfen.

584. H. vulgatum Fries. H. sylvaticum Flor. Dan. folia oblongo-lanceolata, utrinque attenuata, grosse dentata, summa sessilia. Gem. Habichtskraut. 6. 4.

a. litigiosum W. et Gr. corymbus 5 — 8 florus; folia subtus saepe purpurea, cum caule pilosiuscula. Rodelshöfen.

b. angustifolium W. et Gr ?) caulis paniculatus, foliosus, pube stellata et pilis longis dense vestitus; folia pilosissima; pedunculi et calyces pube stellata, pilis et glandulis obsessi. Odorem inamoenum redolet Sonnenſtuhl.

C. Aphyllopoda. Folia radicalia sub anthesi nulla; pedunculi squamosi; calycis phylla pluriserialia, tota aut sursum glabra.

585. H. umbellatum L. folia uniformia, lineari-lanceolata; flores subumbellati; calyx squarrosus. Schirmtragendes Habichtskraut. 8. 4. Juliushöhe.

586. H. boreale Fries. caulis rigidus; folia ovato-lanceolata; flores paniculati; calycis squamae multiseriatae, demum squarrosae. Nordisches Habichtskraut. 8. 4.

a. H. sylvestre Tausch. sec. Dietrich. Flor. March. folia subrotundo-ovata, semiamplexicaulia, acuta. Kl. Mühle.

b. H. sabaudum Tausch. sec. Dietrich. Flor. March. folia oblongo-lanceolata, grosse dentata, semiamplexicaulia, scabra. Auhof.

c. H. laevigatum Willd. sec. Reich. Flor. excurs. folia oblongo-lanceolata, margine scabra, petiolata, media accuminato-dentata, superiora oblonga, sessilia. Freiheit.

281. Sonchus L. (Compositae Vaill.)

587. S. oleraceus L. folia lyrato-runcinata; flores pallide sulphurei. Feld-Gänsedistel. 7. ⊙. Abdeckerei.

588. S. asper Fuchs. folia indivisa, nitida; flores praecedentis. Scharfe Gänsedistel. 7. ⊙. Abdeckerei.

589. S. arvensis L. flores magni, lutei; folia runcinato-sinuata, basi cordata. Acker-Gänsedistel. 7. 4. Neustädtsche Felder.

282. Prenanthes L. (Compositae Vaill.)

590. P. muralis L. Waldlattig. 7. 4. Kleine Mühle.

283. Tragopōgon L. (Compositae Vaill.)

591. T. pratensis L. folia subundulata; flores aurei. Wiesenbocksbart. 5. 4. Aue.

592. T. orientalis L. T. revolutus Schweig. folia undulata, apice tortilia; flores stramineo colore. Orientalischer Bocksbart. 6. ♂. Aue.

284. Hypochōeris L. (Compositae Vaill.)

593. H. maculata L. caulis subuniflorus; folia oblonga, terrae adpressa, costa purpurea. Gefleckes Ferkelkraut. 7. 4. Juliushöhe.

594. H. radicata L. folia runcinata; scapus bifurcatus; pedunculi squamosi. Borstiges Ferkelkraut. 7. 4. Rodelshöfen.

285. Scorzonēra L. (Compositae Vaill.)

595. S. humilis L. Niedrige Skorzonere. 5. 4. Juliushöhe.

286. Picris L. (Compositae Vaill.)

596. P. hieracioides L. Habichtskrautartiger Bitterich. 7. ♂. Kl. Mühle.

287. Apargĭa (Compositae Vaill.)

597. A. autumnalis Hoffm. Leontodon autumnalis L. scapus ramosus; folia glabriuscula. Herbst-Löwenzahn. 7. 4. Rodelshöfen.

598. A. hispida Willd. Leontodon hastilis L. scapus simplex; folia pilis furcatis hispida. Borstiger Löwenzahn. 7. 4. Rodelshöfen.

288. Cichorĭum L. (Compositae Vaill.)
599. C. Intŷbus L. Cichorien. 7. 4. Fahrweg nach d. Kreuzk.
289. Arnosĕris Gaertn. (Compositae Vaill.)
600. A. pusilla Gaertn. Lampsana pusilla Willd. Kleines Lammkraut. 6. ⊙. Roſſen. Frauenburg.
290. Lampsăna L. (Compositae Vaill.)
601. L. communis L. Haſenkohl. 7. ⊙. Paſſarie.
291. Cirsĭum Vaill. (Compositae Vaill.)
602. C. lanceolatum Scop. Cnicus lanceolatus L. folia pinnatifida, laciniis bilobis, divaricatis; squamae anthodii patentes. Lanzettbl. Kratzdiſtel. 8. 4. Rodelsh.
603. C. palustre Scop. Cnicus palustris Willd. caulis interrupte alato-spinosus; folia lanceolata; flores glomerato-racemosi; anthodii squamae mucronatae, adpressae. Sumpf-Kratzdiſtel. 7. 4. Hohler Grund.
604. C. arvense Lam. Serratula arvensis L. folia subundulata; anthodium subcylindricum. Ackerkratzdiſtel. 7. 4. Neuſtädtſche Felder.
a) horridum W. et Gr. folia valde spinosa.
b) mite W. et Gr. folia mitius spinosa.
605. C. oleraceum All. Cnicus oleraceus L. flores involucrati, involucris coloratis, spinosis. Gelbe Kratzdiſtel. 8. 4. Kl. Mühle.
292. Carlĭna L. (Compositae Vaill.)
606. C. vulgaris L. Gem. Eberwurz. 8. ♂. Rodelshöfen.
293. Cardŭus L. (Compositae Vaill.)
607. C. crispus L. Krauſe Diſtel. 7. 4. Neuſtädt. Felder.
294. Onopōrdon L. (Compositae Vaill.)
608. O. Acanthĭum L. Gem. Krebsdiſtel. 7. ♂. Pulverhäuſer.
295. Arctĭum L. (Compositae Vaill.)
609. A. tomentosum Schkuhr. anthodia subcorymbosa, arachnoideo-lanata. Filzige Klette. 7. ♂. Auhof.
610. A. majus Schkuhr. anthodia subcorymbosa, glabra. Große Klette. 7. ♂. Auhof.
611. A. minus Schkuhr. anthodia subracemosa, minora, arachnoideo-lanata. Kleine Klette. 7. ♂. Auhof.
296. Serratŭla L. (Compositae Vaill.)
612. S. tinctoria L. Färberdiſtel. 7. 4. Neuſtädt. Felder.
a) integrifolia, folia omnia integra.
b) heterophylla, folia radicalia subintegra, reliqua incisa laciniatave
297. Eupatorĭum L. (Compositae Vaill.)
613. E. cannabinum L. Kunigundenkraut. 8. 4. Rodelsh.
298. Bidens L. (Compositae Vaill.)
614. B. cernua L. flores subradiati, cernui; pappus setis quatuor coronatus. Nickender Zweizahn. 8. ⊙. Abdeckerei.

615. B. tripartita L. folia tripartita; flores discoidei, erecti; pappus setis duabus coronatus. Dreitheiliger Zweizahn. 8. ⊙. Hinter dem Schloß.

O. II. Polygamia superflua. Randblumen weiblich, fruchtbar.

299. Tanacētum L. (Compositae Vaill.)

616. T. vulgare L. Gem. Rainfarrn. 8. 4. Stadtfelder.

300. Artemisĭa L. (Compositae Vaill.)

617. A. Absynthium L. foliorum laciniae oblongo-lanceolatae, obtusae; flores nutantes. Wermuth. 8. 4. Aue bei Frauenburg. Frische Nehrung.

618. A. campestris L. foliorum laciniae setaceae; flores nutantes. Feld-Beifuß. 8. 4. Neustädt. Felder.

619. A. vulgaris L. foliorum laciniae lanceolatae, acutae; flores erecti, oblongi. Gemeiner Beifuß. 8. 4. Hinter dem Schloß.

301. Gnaphalĭum L. (Compositae Vaill.)

A. Capitula dioica; pappus florum masculorum apice dilatatus. Antennaria R. Br.

620. G. dioicum L. stoloniferum; calyx coloratus. Frühlings-Katzenpfötchen. 5. 4. Juliushöhe.

B. Capitulorum flores omnes hermaphroditi. Helichrysum Gaertn.

621. G. arenarium L. squamae anthodii aureae, nitidae, Gelbes Katzenpfötchen. 8. 4. Rodelshöfen.

C. Capitulorum flores medii pauci, hermaphroditi, marginales plures, feminei, hi solum plerumque fertiles; receptaculum paleaceum (Filago Tourn.) receptaculum nudum (Gnaphalium Don.)

622. G. sylvaticum L. G. rectum Smith. squamae anthodii fusco-maculatae. Wald-Ruhrkraut. 7. 4. Kl. Mühle. Sonnenberg.

623. G. uliginosum L. caulis diffuso-ramosus; squamae anthodii acutiusculae. Sumpf-Ruhrkraut. 7. ⊙. Am Wege nach Mühlhausen.

624. G. arvense L. Filago arvensis L. squamae anthodii totae lanatae. Acker-Schimmelkraut. 6. ⊙. Frauenburg.

625. G. montanum L. Filago montana Poll. caulis subdichotomus; capitula pauciflora; squamae anthodii apice glabrae, scariosae. Berg-Schimmelkraut. 7. ⊙. An dem Wege von Willenberg nach Sonnenberg gleich beim Austritt aus dem Walde.

302. Tussilăgo L. (Compositae Vaill.)
626. T. Farfăra L. scapus uniflorus; flos radiatus, luteus. Gemein. Huflattig. 4. 4. Böhmenhöfen. Frauenburg.
627. T. Petasites L. Petasites officinalis Mönch. folia cordata, lobis baseos rotundatis. Echter Huflattig. 4. 4. Frauenburg. Petershagen.
628. T. spuria L. Petasites spurius Reich. folia triangulari-cordata, lobis baseos 2—3-lobis; vaginae inflatae. Unechter Huflattig. 4. 4. Alt-Paſſarie. Haff.

303. Erigĕron L. (Compositae Vaill.)
629. E. acre L. anthodii squamae purpurascentes. Scharfe Dürrwurz. 7. 4. Julienshöhe.
630. E. cannadense L. flores parvi, pallidi; anthodii squamae virides, margine albo-scariosae. Canadiſche Dürrwurz. 6. ⊙. Julienshöhe.

304. Inŭla L. (Compositae Vaill.)
631. I. brittanica L. radius elongatus. Brittiſcher Alant. 8. 4. Paſſarie.
632. I. Pulicaria L. radius abbreviatus. Flöh-Alant. 8. ⊙. Abdeckerei.

305. Cineraria L. (Compositae Vaill.)
633. C. palustris L. Sumpf-Aſchkraut. 6. ⊙. Hohl. Grund.

306. Senecĭo L. (Compositae Vaill.)

A. Flosculi ligulati nulli vel brevissimi, revoluti.
634. S. vulgaris L. radius nullus. Gemeines Kreuzkraut. 5. ⊙. Köſslin. In Gärten.
635. S. viscosus L. folia viscoso-pubescentia. Klebriges Kreuzkraut. 8. ⊙. Roſenort.
636. S. sylvaticus L. flores radii parvi, revoluti; squamae anthodii virides, saepe scarioso-albo-marginatae. Wald-Kreuzkraut. 8. ⊙. Friſche Nehrung.

B. Anthodia radiata, calyculata; folia pinnatifida, glabra vel glabriuscula.
637. S. erucaefolius L. lana volubili affusus. Senfblätteriges Kreuzkraut. 8. ♂. Haff.
638. S. Jacobaea L. squamae anthodii gibbosae; radii 4-nervii. Jakobs-Kreuzkraut. 8. ♂. Rodelshöfen.
639. S. aquaticus Huds. rami bracteati; radii 5-nervii. Waſſer-Kreuzkraut. 8. 4. Roſſen.

C. Anthodia radiata, calyculata; folia integra, integerrima vel dentata.
640. S. paludosus L. folia lanceolata, argute serrata; radius 12—16-florus. Sumpf-Kreuzkraut. 8 4. Paſſarie.

641. S. saracenicus L. folia lanceolata, inaequaliter dentata, denticulo antrorsum curvato; radius 7—8-florus. Haide-Kreuzkraut. 8. 4. Rodelshöfen.

307. Bellis L. (Compositae Vaill.)

642. B. perennis L. Maasliebe. 4. 4. Rodelshöfen.

308. Matricaria L. (Compositae Vaill.)

643. M. Chamomilla L. Kamille. 7. ⊙. Stadtfelder.

309. Chrysanthemum L. (Compositae Vaill.)

644. C. Leucanthemum L. radius candidus. Weißstrahlige Goldblume. 6. 4. Stadtfelder.

645. C. segetum L. radius aureus. Saat-Goldblume. Gilke. 6. ⊙. Stadtfelder.

310. Pyrethrum Smith. (Compositae Vaill.)

646. P. inodorum Smith. Geruchloser Bertram. 7. ⊙. Rodelshöfen.

311. Anthemis L. (Compositae Vaill.)

A. Radius albus.

647. A. Cotula L. foliorum laciniae subulatae; paleae setaceae; semina apice nuda. Hunds-Kamille. 7. ⊙. Aue.

648. A. arvensis L. foliorum laciniae lineari-lanceolatae; paleae lanceolatae; semina membranula coronata. Acker-Kamille. 7. ⊙. Aue.

B. Radius luteus.

649. A. tinctoria L. Färber-Kamille. 7. 4. Rodelshöfen.

312. Achillaea L. (Compositae Vaill.)

650. A. Ptarmica L. folia lineari-lanceolata. Weißer Dorand; Sumpfgarbe. 7. 4. Am Stadtwalde.

651. A. Millefolium L. folia bipinnata. Schaafgarbe. 6. 4. Passarie.

313. Galinsogea Reich. (Compositae Vaill.)

652. G. parviflora Cavanilles. Kleinblumige Galinsogea. 7. ⊙. Regitten.

O. III. Polygamea frustranea. Randblumen unfruchtbar.

314. Centaurea L.

653. C. Jacea L. squamae anthodii lacerae; folia lanceolata. Gemeine Flockenblume. 8. 4. Rodelshöfen.

654. C. Scabiosa L. squamae coloratae, fimbriatae; folia pinnatifida. Skabiosen-Flockenblume. 8. 4. Rodelshöfen.

655. C. Cyanus L. squamae ciliatae; folia linearia. Blaue Flockenblume. Kornblume. 7. ⊙. Stadtfelder.

Cl. XX. Gynandria.
Staubbeutel mit dem Stempel verwachsen.

O. I. Monandria. Einmännige.

315. Lipăris Rich. (Orchideae Juss.)
656. L. Loeselii Rich. Löfels Fettkraut. 6. 4. Kl. Mühle.
316. Orchis L. (Orchideae Juss.)
A. Tubera indivisa.
657. O. Morio L. caulis fistulosus; labelli lobus medius retusus; calcar subclavatum, germine brevius. Gemeines Knabenkraut. 5. 4. Zagern.
658. O. mascula L. caulis spongiosus; labelli lobus medius emarginatus; calcar cylindricum, germen aequans. Männliches Knabenkraut. 6. 4. Schafsberg.
B. Tubera palmata.
659. O. maculata L. caulis solidus; bracteae longitudine germinis. Gefleckte Knabenkraut. 7. 4. Zagern.
660. O. latifolia L. caulis fistulosus; bracteae inferiores floribus longiores. Breitbl. Knabenkraut. 6. 4. Regitten.
317. Gymnadenia Rob. Br. (Orchideae Juss.)
661. G. Conopsĕa R. Br. Fliegen-Hőswurz. 6. 4. Kl. Mühle.
318. Platanthēra Rich. (Orchideae Juss.)
662. P. bifolia Rich. Zweiblätterige Kuckucksblume; Weißer Nachtschatten. 6. 4. Juliushöhe.
319. Neottia R. Br. (Orchideae Juss.)
663. N. Nidus avis Rich. Gemeines Vogelneſt. 6. 4. Schafsberg. Sonnenſtuhl. Kl. Mühle.
320. Listēra R. Br. (Orchideae Juss.)
664. L. ovata Rob. Br. folio ovata. Eiblätteriges Zweiblatt. 6. 4. Kl. Mühle.
665. L. cordata Rob. Br. folia cordata. Herzblätteriges Zweiblatt. 6. 4. Hohes Holz.
321. Epipactis Swartz. (Orchideae Juss.)
666. E. palustris Swartz. Gemeine Sumpfwurz. 7. 4. Kl. Mühle.
322. Goodyēra R. Br. (Orchideae Juss.)
667. G. repens R. Br. Kriechende Stendelwurz. 6. 4. Hohes Holz.

O. II. Hexandria. Sechsmännige.

323. Aristolochia L. (Aristolochiae Juss.)
668. A. Clematitis L. Gemeine Oſterluzei. 6. 4. An einem Zaune der Domgärten in Frauenburg.

Cl. XXI. Monoecia. Einhäusige.

O. I. Monandria. Einmännige.

324. Zostēra L. (Potamogetoneae Juss.)
669. Z. marina L. Seegras. 8. 4. Oſt-See.

O. II. Diandria. Zweimännige.

325. Lemna L. (Lemnaceae Link.)
670. L. trisulca L. folia petiolata, lanceolata, cruciatim cohaerentia. Dreifurch. Waſſerlinſe. 6. ⊙. Köß. Inſelteich
671. L. minor L. folia utrinque planiuscula. Kleine Waſſerlinſe. Entengrün. 6. ⊙. Rodelshöfen.
672. L. gibba L. folia subtus haemisphaerica. Buckelige Waſſerlinſe. 7. ⊙. Köſliner Inſelteich.
673. L. polyrrhiza L. radiculae fasciculatae. Vielwurzelige Waſſerlinſe. 7. ⊙. Köſliner Inſelteich.

O. III. Triandria. Dreimännige.

326. Typha L. (Typhaceae Juss.)
674. T. latifolia L. Breitblätt. Kolbenrohr. 7. 4. Haff.
327. Sparganĭum L. (Typhaceae Juss.)
675. S. ramosum L. caulis ramosus; folia carinato-triquetra. Aeſtiger Igelkolben. 6. 4. Einſiedler.
676. S. simplex L. caulis simplex; folia carinata, lateribus planis. Einfacher Igelkolben. 6. 4. Rodelshöfen.
677. S. natans L. folia plana, natantia; stigma obliquum, breve. Schwimmend. Igelkolben. 6. 4. Neuſt. Hegewald.

328. Carex L. (Cyperoideae Juss.)

A. Spica simplex terminalis dioica; stigmata 2.

678. C. dioica L. Zweihäuſige Segge. 5. 4. Kl. Mühle.

B. Spica androgyna composita.

A. Spica solitaria, e spiculis pluribus composita.

a. Spiculae superiores masculae aut singulae spiculae superne masculae.

679. C. arenaria L. radix repens, balsamea; fructus alati. Sand-Segge. 5. 4. Domberg in Frauenburg.
680. C. muricata L. spiculae solitariae aut binae, ovatae. Stachelige Segge. 6. 4. Rodelshöfen.
681. C. vulpina L. spiculae ternatim quinatimve aggregatae. Fuchs-Segge. 6. 4. Hinter dem Schloß. Tiefe Wieſe bei Frauenburg.

b. Spiculae inferiores masculae aut spiculae singulae inferne masculae.

682. C. leporina L. C. ovalis Good. spiculae subsenae; spica compacta. Hasen-Segge. 6. 4. Rodelshöfen.

683. C. stellulata Good. spiculae subquaternae, remotiusculae; fructus stellatim divergentes. Sternförmige Segge. 6. 4. Hinter dem Schloß.

684. C. curta Good. C. canescens L. spica laxa; spiculae subsenae; squamae albidae. Graue Segge. 5. 4. Katzengrund.

685. C. elongata L. spica elongata; spiculae subduodenae, approximatae; squamae ferrugineae. Langährige Segge. 5. 4. Althof. Schillgehnen (von Mannshöhe).

686. C. remota L. spiculae 6 — 12, valde remotae, singulae bractea longa fultae. Entferntährige Segge. 6. 4. Sonnenstuhl.

c. Spiculae inferiores et superiores femineae, intermediae masculae.

687. C. intermedia Good. C. disticha Schreb. radix repens; spiculae confertae, oblongae. Mittlere Segge. Zweizeilige Segge. 6. 4. Hinter dem Schloß.

B. Spica e pluribus spiculis paniculato-composita.

688. C. paniculata L. spica supradecomposita, paniculata; spicae partiales longe pedunculatae. Rispentragende Segge. 6. 4. Kl. Mühle.

689. C. teretiuscula Good. spica composita, contracta; spicae partiales breves; squamae albo-marginatae. Rundhalmige Segge. 6. 4. Kleine Mühle.

C. Spicae sexu distinctae, superiores masculae, inferiores femineae.

A. Masculâ unica; stigmata 3.

a. Spicae femineae sessiles, aggregatae aut pedicellus brevis, bractea suffultus.

* Fructus hirti.

690. C. digitata L. spiculae femineae subdigitatae, ternae, brevipedunculatae; squamae truncatae. Finger-Segge. 5. 4. Kl. Mühle.

691. C. pilulifera L. spiculae femineae ternae, approximatae, subglobosae; squamae mucronatae. Pillen-Segge. 5. 4. Einsiedler.

692. C. praecox Jacq. spicae femineae subternae, subpedunculatae; squamae acutae, ferrugineae, carina vireseente; radix stolonifera. Frühe Segge. 5. 4. Juliushöhe. Rodelshöfen.

693. C. ciliata Willd. C. ericetorum Pollich. spicae femineae subternae, sessiles; squamae obtusae, margine albo-membranaceo, interdum ciliato. Haiden-Segge. 5. 4. Juliushöhe. Rodelshöfen.

694. C. collina Willd. spicae femineae subgeminae, sessiles; squamae subemarginatae, nigricantes, carina viridi. Berg-Segge. 5. 4. Juliushöhe.

** Fructus glabri.

695. C. flava L. bracteae elongatae, patentes; rostrum fructus recurvatum. Gelbe Segge. 5 et 9. 4. Hohes Holz.

b. Spica feminea inferior pedicellata, superiores sessiles aut pedicellus brevis, bractea inclusus.

696. C. panicea L. fructus rostrum breve, oblique truncatum; folia glauca. Schwaden-Segge. 6. 4. Freiheit.

c. Spicae femineae omnes pedunculatae; fructus glabri.

697. C. pallescens L. squamae albescentes; bractea infima culmum superans. Blasse Segge. 6. 4. Schafsberg.

698. C. limosa L. spicae pendulae; folia rigidula, curvata. Moor-Segge. 6. 4. Neustädtscher Hegewald.

699. C. Pseudo-Cyperus L. squamae setaceae, aristatae, pallide virides; rostrum fructus longissimum, bipartitum. Cyper-Segge. 7. 4. Einsiedler.

B'. Spicae masculae plures.

a. Stigmata tria.

* Fructus glabri.

700. C. paludosa Good. folia recedendo rete filamentosum evolvunt. Sumpf-Segge. 5. 4. Graben vor d. Einsiedl.

701. C. riparia Good. folia lata, nervis transversim junctis; spicae masculae aggregatae. Ufer-Segge. 6. 4. Graben vor dem Einsiedler.

702. C. vesicaria L. folia viridia; fructus ventricoso-inflati, sub maturitatem arrecti. Blasen-Segge. 6. 4. Großer Exerzierplatz.

703. C. ampullacea Good. folia glauca; fructus subglobosi, inflati, bifurcato-rostrati, sub maturitatem horizontales. Flaschen-Segge. 6. 4. Gr. Exercierplatz.

** Fructus hispidi.

704. C. hirta L. folia inferne hirta; culmus laevis. Steifhaarige Segge. 5. 4. Rodelshöfen.

705. C. filiformis L. folia filiformia. Faden-Segge. 6. 4. Neustädtischer Hegewald.

b. Stigmata duo.

706. C. caespitosa L. folia culmo breviora, curvata; spiculo mascula plerumque solitaria; squamae obtusae, breviores quam fructus. Rasen-Segge. 5. 4. Rodelsh.
a) culmus gracilis et tenuis, spicae tenues Kl. Mühle.
b) folia interdum non glaucescentia Rodelshöfen.

707. C. acuta L. folia lata; spiculae masculae 2—3; squamae acutae, fructum aequantes. Schneidende Segge. 5. 4. Rodelshöfen. Graben vor d. Einsiedler.

708. C. stricta Good. caulis vaginis fuscis tectus, quae ut folia in fila laxe retiformia solvuntur; spica mascula plerumque solitaria. Straffe Segge. 6. 4. Hinter dem Schloß. Graben vor dem Einsiedler.

O. IV. Tetrandria. Viermännige.

329. Alnus Gaertn. (Amentaceae Juss.)
709. A. glutinosa Willd. Gemeine Erle. 4. ♄. Graben vor der Kreuzkirche.

330. Urtīca L. (Urticeae Juss.)
710. U. urens L. folia opposita, subrhombea; flores fasciculati. Kleine Brennnessel. 7. ☉. Kößlin.
711. U. dioica L. folia cordata; paniculae axillares. Große Brennnessel. 6. 4. Passarie.

O. V. Pentandria. Fünfmännige.

331. Xanthium L. (Compositae Juss.)
712. X. Strumarium L. Spitzklette. 8. ☉. Frauenburg an den Haffscheunen.

O. VI. Polyandria. Vielmännige.

332. Ceratophȳllum L. (Ceratophylleae Gray.)
713. C. demersum L. Rauher Igelleck. 7. 4. Kößl. Inselteich.

333. Myriophȳllum L. (Haloragеae R. Br.)
714. M. spicatum L. spica terminalis, verticillata; bracteae integerrimae. Aehriges Tausendblatt. 6. 4. Kößliner Inselteich.
715. M. verticillatum L. flores verticillati; bracteae pectinato-partitae. Quirlblüthiges Tausendblatt. 7. 4. Gräben im Roßgarten.

334. Sagittaria L. (Alismaceae Rich.)
716. S. sagittifolia L. Gemeines Pfeilkraut. 7. 4. Hinter dem Schloß.

335. Corȳlus L. (Amentaceae Juss.)
717. C. Avellāna L. Haselnuß. 4. ♄. Sonnenstuhl. Schafsberg.

336. Quercus L. (Amentaceae Juss.)
718. Q. Robur L. folia petiolata; fructus sessiles. Steineiche. 5. ħ. Juliensḧöhe.
719. Q. pedunculata L. folia subsessilia; fructus pedunculati. Sommereiche. 5. ħ. Schafsberg.
337. Carpĭnus L. (Amentaceae Juss.)
720. C. Betŭlus L. Weißbuche. Hagebuche. 5. ħ. Schafsberg.
338. Fagus L. (Amentaceae Juss.)
721. F. sylvatica L. Rothbuche. 6. ħ. Curau. Kadienen.
339. Betŭla L. (Amentaceae Juss.)
722. B. alba L. ramuli verrucosi; folia glabra; lobi squamarum rotundati. Weiße Birke. 5. ħ. Stangendorf.
723. B. pubescens L. ramuli pubescentes; folia juniora pubescentia; lobi squamarum ciliati. Weichhaarige Birke. 5. ħ. Kl. Mühle.
724. B. fruticosa Pallas. ramŭli punctis resinosis adspersi; lobi squamarum lineares, elongati. Strauch-Birke. 5. ħ. Wiesen bei Juliensḧöhe.

O. VII. Monadelphia. Einbündelige.

340. Pinus L. (Coniferae Juss.)
725. P. Abies L. folia solitaria; strobili cylindrici. Tanne. 5. ħ. Einsiedler.
726. P. sylvestris L. folia gemina; strobili ovato-conici. Fichte. 5. ħ. Einsiedler.
727. P. Larix L. folia fasciculata; strobili ovato-oblongi. Lerchenbaum. 5. ħ. Juliensḧöhe.
341. Bryonia L. (Cucurbitaceae Juss.)
728. B. alba L. Gichtrübe. 8. 4. Frische Nehrung.

Cl. XXII. Dioecia. Zweihäusige.

O. I. Diandria. Zweimännige.

342. Salix L. (Amentaceae Juss.)

A. Fragiles. Squamae amenti concolores, luteo-virides, ante fructus maturitatem caducae.

729. S. pentandra L. amenta mascula 3 — 10-andra. Lorbeerweide. 6. ħ. Harz. Sonnenstuhl.
730. S. fragilis L. capsulae pedicellatae; folia glaberrima. Bruchweide. 4. ħ. Passarie.
731. S. alba L. capsulae subsessiles; folia utrinque sericea. Weiße Weide. 5. ħ. Passarie. Kl. Mühle.

B. Amygdalinae. Squamae amenti concolores, luteo-virides, persistentes.

732. S. amygdalina L. flores triandri; squamae apice glabrae. Mandelblätterige Weide. 5. ħ. Passarie.

733. S. undulata L. flores triandri, squamae apice pilosae. Wellenblätterige Weide. 6. ♄. Passarie.

C. Squamae amenti apice discolores.

A. Antherae defloratae nigrae. Purpureae.

734. S. purpurea L. flores monandri. Purpur-Weide. 5. ♄. Passarie.

B. Antherae defloratae luteae vel fucescentes.

a. Capsulae longe pedicellatae, pedicello nectarium bis saltem superante.

* Frutices erecti altiores vel arborescentes. Capreae.

735. S. Capręa L. folia elliptica, recurvato-acuminata, supra glabrata, subtus cano-tomentosa. Saal-Weide. 4. ♄. Zagern.

736. S. aurita L. folia obovata, rugosa, superne pubescentia, subtus glauca, tomentoso-hirta. Salbei-Weide. 5. ♄. Rodelshöfen. Katzengrund.

737. S. silesiăca Willd. folia ovali-subrotunda, coriacea, subtus cinerea, demum glabra; stipulae semicordatae. Schlesische Weide. 6. ♄. Kl. Mühle. Rodelshöfen. Klenauhof (als Baum).

738. S. cinerea L. folia elliptica, breviter acuminata, cinereo-viridia, supra pubescentia, subtus tomentoso-hirta; stipulae reniformes; gemmae incanae. Sonnenstuhl. Aue. Rodelshöfen. Gerlachsdorf.

** Frutices humiles, trunco basi decumbente vel repente. Argenteae.

739. S. repens L. folia linearia; stipulae lanceolatae. Kriechende Weide. 5. ♄. Kl. Mühle. Juliushöhe.

c. Capsulae sessiles vel breviter pedicellatae; folia integerrima vel minute denticulata. Viminales.

740. S. viminalis L. capsulae sessiles; stipulae lineares; folia lanceolato-linearia. Korb-Weide. 4. ♄. Passarie.

741. S. acuminata L. capsulae breviter pedicellatae; stipulae reniformi-subcordatae; folia oblongo-lanceolata, acuminata. Zugespitzte Weide. 4. ♄. Passarie.

O. II. Triandria. Dreimännige.

343. Empĕtrum L. (Empetreae Hocker.)

742. E. nigrum L. Schwarze Rauschbeere. 6. ♄. Juliush.

O. III. Tetrandria. Viermännige.

344. Viscum L. (Lorantheae Juss.)

743. V. album L. Mistel. 4. ♄. Johanniskirchhof.

O. IV. Pentandria. Fünfmännige.

345. Humŭlus L. (Urticeae Juss.)
744. H. Lupulus L. Hopfen. 7. ♄. Sonnenstuhl am Bache.
346. Cannăbis L. (Urticeae Juss.)
745. C. sativa L. Hanf. 7. ☉. Schifferdorf; verwildert.

O. V. Octandria. Achtmännige.

347. Popŭlus L. (Amentaceae Juss.)
746. P. alba L. folia subtus niveo-tomentosa. Silber-Pappel. 4. ♄. Kößlin.
747. P. tremula L. folia subrotunda; squamae amenti villosae. Espe. 4. ♄. Zagern Rodelshöfen.
748. P. nigra L. folia ovato-deltoidea; squamae amenti glabrae. Schwarzpappel. 4. ♄. Chaussee.
Adn. P. dilatata. Pyramiden-Pappel. Gymnasialplatz.
P. balsamifera. Balsam-Pappel. Juliushöhe.

O VI. Enneandria. Neunmännige.

348. Mercuriālis. L. (Euphorbiaceae Juss.)
749. M. perennis L. Ausdauernd. Bingelkraut. 5. 4. Sonnenb.
349. Hydrochăris L. (Hydrocharideae Rich.)
750. H. morsus ranae L. Froschbiß. 7. 4. Schwarzer Damm.

O. VII. Dodecandria. Zwölfmännige.

350. Stratiōtes L. (Hydrocharideae Rich.)
751. S. Aloides L. Wasserscheere. 7. 4. Kleenau. Schwarz. Damm.

O. VIII. Monadelphia. Einbündelige.

351. Junipĕrus L. (Coniferae Juss.)
752. J. communis L. Wachholder. 5. ♄. Juliushöhe.

Cl. XXIII. Polygamia.
Zwitterblumen zugleich mit männlichen oder weiblichen Blumen.

O. I Monoecia. Einhäusige.

352. Acer L. (Acerineae De Cand.)
753. A. platanoides L. Ahorn. 5. ♄. Passarie.
Adn. Huc numerantur genera: Echinochloa; Setaria; Holcus; Hierochloa; Hordeum; Atriplex.

O II Dioecia. Zweihäusige.

353. Fraxĭnus L. (Oleineae Link.)
754. F. excelsior L. Esche. 6. ♄. Kößlin.

SYSTEMA NATURALE.

Index

Methodi Ordines Naturales Complectentis.

Acotyledones.

Monocotyledones. . . . . { Stamina hypogyna. / Stamina perigyna. / Stamina epigyna.

Dicotyledones. { Apetalae. { Amentaceae. / Perigonatae.
Monopetalae. { Corolla hypogyna. / Corolla perigyna. / Corolla epigyna.
Polypetalae. { Stamina epigyna. / Stamina hypogyna. / Stamina perigyna.

FAMILIAE NATURALES.

MONOCOTYLEDONES.

Caulis sine cortice, ligno et medulla; folia nervosa, vaginantia; corolla nulla; embryo monocotyledoneus.

I. Stamina hypogyna.

Stamina fundo florum inserta.

a. Flores nudi, glumis inclusi.

Fam. 1. Gramineae. Caulis teres; glumae bivalves; foliorum vaginae fissae; caryopsis.

1. Nardus. 2. Lolium. 3. Triticum. 4. Brachypodium. 5. Elymus. 6. Digitaria. 7. Echinochloa. 8. Setaria. 9. Phleum. 10. Alopecurus. 11. Agrostis. 12. Milium. 13. Arundo. 14. Phalaris. 15. Anthoxanthum. 16. Holcus. 17. Hierochloa. 18. Avena. 19. Aira. 20. Corynephorus. 21. Koeleria. 22. Melica. 23. Phragmites. 24. Dactylis. 25. Festuca. 26. Bromus. 27. Glyceria. 28. Poa. 29. Molinia. 30. Triodia. 31. Briza. 32. Cynosurus.

Fam. 2. Cyperoideae. Caulis angulatus; gluma univalvis; foliorum vaginae integrae; nux.

α. Monocliniae. Flores hermaphroditi.

33. Cyperus. 34. Scirpus. 35. Eriophorum.

β. Dicliniae. Flores sexu distincti.

36. Carex.

b. Flores spadici inserti.

Fam. 3. Aroideae. Spatha.

37. Acorus. 38. Calla.

Fam. 4. Typhaceae. Spatha nulla.

39. Typha. 40. Sparganium.

c. Flores spathis enati; spadix nullus.

Fam. 5. Lemnaceae.

41. Lemna.

d. Flores perigonio inclusi.

Fam. 6. Hydrogetones. Perigonium nullum vel inferum; nuculae monospermae.

42. Potamogeton. 43. Zostera.

Fam. 7. Juncagineae. Perigonium herbaceum, hexaphyllum; stamina 6; capsulae 3—6.

44. Triglochin. 45. Scheuchzeria.

Fam. 8. Alismaceae. Perigonium hexaphyllum; phylla interiora petaliformia; capsulae 3—6, non dehiscentes, monospermae.
46. Alisma. 47. Sagittaria.

Fam. 9. Butomeae. Perigonium hexaphyllum; petala 3, interiora petaliformia; capsulae 6, dehiscentes.
48. Butomus.

II. Stamina perigyna.

Stamina calyci inserta.

Fam. 10. Junceae. Perigonium sexpartitum; capsula.
49. Juncus. 50. Luzula.

Fam. 11. Liliaceae. Perigonium corollaceum; stamina 6; germen superum; semina testa spongiosa vel crustacea tecta.
51. Allium. 52. Ornithogalum. 53. Antericum. 54. Asparagus.

Fam. 12. Smilacinae. Perigonium corollaceum; germen superum; bacca; semina testa membranacea tecta.
55. Paris. 56. Convallaria. 57. Majanthemum.

Fam. 13. Irideae. Perigonium corollaceum, sexpartitum; stamina 3; germen inferum; stylus stigmatibus tribus magnis.
58. Iris.

III. Stamina epigyna.

Stamina germini inserta.

Fam. 14. Orchideae. Stamina gynandra; germen inferum; perigonium calcaratum, cum labello hexaphyllum.
59. Liparis. 60. Orchis. 61. Gymnadenia. 62. Platanthera. 63. Neottia. 64. Listera. 65. Epipactis. 66. Goodyera.

Fam. 15. Hydrocharideae. Flores dioici; calyx triphyllus; corolla tripetala; germen inferum; fructus baccatus, sexlocularis.
67. Stratiotes. 68. Hydrocharis.

DICOTYLEDONES.

Caulis cum cortice, ligno et medulla; folia reticulato-venosa; embryo dicotyledoneus.

I. Apetalae.

Corolla nulla.

A. Amentaceae.

Fam. 16. Coniferae. Flores masculi et feminei amenta-

cei; amentum femineum demum in strobilum aut galbulum exiens; folia acerosa.
69. Pinus. 70. Juniperus.

Fam. 17. Amentaceae. Flores masculi et feminei amentacei; nux vel capsula.

α. *Cupuliferae. Amenta monoecia; germen inferum, involucro cinctum; nux monosperma.*
71. Corylus. 72. Carpinus. 73. Fagus. 74. Quercus.

β. *Betulinae. Amenta monoecia; nux* 1 — 2-*sperma*, 1 — 2-*locularis.*
75. Betula. 76. Alnus.

γ. *Salicinae. Amenta dioecia; capsula uniloculares, bivalvis, polysperma.*
77. Salix. 78. Populus.

B. Perigonatae.

Fam. 18. Ulmaceae. Flores hermaphroditi; calyx 4 — 8-partitus; stamina 4 — 8; samara.
79. Ulmus.

Fam. 19. Urticeae. Flores diclini; calyx monophyllus; fructus monospermus.
80. Urtica. 81. Canabis. 82. Humulus.

Fam. 20. Euphorbiaceae. Flores diclini; calyx saepe nullus; fructus tricoccus saepe di-vel polycoccus.
83. Mercurialis. 84. Euphorbia.

Fam. 21. Aristolochiae. Perigonium superum; stamina epigyna; fructus sexlocularis.
85. Asarum. 86. Aristolochia.

Fam. 22. Polygoneae. Perigonium inferum; stamina perigyna; nux trigona.
87. Polygonum. 88. Rumex.

Fam. 23. Chenopodeae. Stamina perigyna; utriculus monospermus, calyce inclusus.
89. Salsola. 90. Chenopodium. 91. Atriplex. 92. Blitum.

Fam. 24. Thymeleae. Stamina 8, tubo calycis colorati inserta; drupa monosperma.
93. Daphne.

II. Monopetalae.

A. Corolla hypogyna.

a. Corolla irregularis.

Fam. 25. Utricularinae. Corolla ringens, calcarata; stamina 2; capsula unilocularis.
94. Utricularia.

Fam. 26. Verbenaceae. Corolla subringens; utriculus 2—4-spermus, demum ruptus, ut semina nuda videantur.
95. Verbena.

Fam. 27. Labiatae. Corolla labiata; stamina 4, raro 2; semina 4.
96. Mentha. 97. Lycopus. 98. Origanum. 99. Thymus. 100. Clinopodium. 101. Nepeta. 102. Glechoma. 103. Lamium. 104. Galeobdolon. 105. Galeopsis. 106. Stachys. 107. Betonica. 108. Ballota. 109. Leonurus. 110. Marrubium. 111. Scutellaria. 112. Prunella. 113. Ajuga.

Fam. 28. Orobancheae. Corolla ringens; stamina didynama; capsula unilocularis.
114. Lathraea. 115. Orobanche.

Fam. 29. Personatae. Corolla personata vel inaequalis; stamina didynama, rarius 2,5,7; capsula bilocularis.

α. *Rhinanthaceae. Corolla personata; capsulae dissepimenta e medio valvarum.*
116. Veronica. 117. Limosella. 118. Pedicularis. 119. Melampyrum. 120. Alectorolophus. 121. Odontites. 122. Euphrasia.

β. *Scrophularinae. Corolla personata vel rotata; capsulae dissepimenta in margine valvarum; spermophorum centrale magnum.*
123. Linaria. 124. Digitalis. 125. Scrophularia. 126. Verbascum.

b. Corolla regularis.

Fam. 30. Solaneae. Flores pentameri; corolla quinqueplicata; fructus bi- raro quadrilocularis; spermophorum centrale incrassatum.
127. Solanum. 128. Datura. 129. Hyoscyamus.

Fam. 31. Borragineae. Flores pentameri; corollae faux fornicibus clausa; nuces 4, monospermae, rarius 2, biloculares.
130. Myosotis. 131. Lithospermum. 132. Pulmonaria. 133. Echium. 134. Symphytum. 135. Lycopsis. 136. Anchusa. 137. Borago. 138. Cynoglossum. 139. Asperugo.

Fam. 32. Convolvulaceae. Flores plerumque pentameri; corolla saepe plicata; capsula 1—3-locularis, dissepimentis marginalibus; semina dissepimenti basi centrali affixa.
140. Convolvulus. 141. Cuscuta.

Fam. 33. Asclepiadeae. Flores pentameri; massae pollinis cereaceae, stigmatis corpusculis affixae, folliculi 2.
142. Cynanchum.

Fam. 34. Ericeae. Corolla 5- vel 4-partita; stamina 10 vel 8; antherae plerumque biloculares, apice biporosae; fructus 3—9-locularis, spermophoris centralibus.
143. Andromeda. 144. Calluna. 145. Ledum. 146. Pyrola. 147. Monotropa.

Fam. 35. Plantagineae. Flores tetrameri; corolla scariosa.
148. Plantago.

Fam. 36. Plumbagineae. Flores pentameri; capsula monosperma.
149. Armeria.

Fam. 37. Primulaceae. Flores plerumque pentameri; capsula unilocularis, spermophoro centrali.
150. Trientalis. 151. Lysimachia. 152. Anagallis. 153. Primula. 154. Hottonia. 155. Glaux.

Fam. 38. Gentianeae. Flores plerumque pentameri; capsula unilocularis vel subbilocularis; semina parietalia.
156. Erythraea. 157. Gentiana. 158. Menyanthes. 159. Villarsia.

Fam 39. Oleineae. Corolla 4-partita; stamina 2; germen 2—3-loculare; fructus interdum abortu monospermus.
160. Fraxinus.

B. Corolla perigyna.

Corolla calycis limbo supero inserta.

Fam. 40. Vaccineae. Corolla 4—5-loba; stamina 8—10, disco epigyno inserta; antherae bicornes; bacca 4—5-locularis.
161. Vaccinium.

Fam. 41. Campanulaceae. Flores plerumque pentameri; antherae longitudinaliter dehiscentes; germen saepe semisuperum; capsula 2—10-locularis, foraminibus dehiscens.
162. Jasione. 163. Phyteuma. 164. Campanula.

Fam. 42. Cucurbitaceae. Flores diclini, pentameri; stamina per paria connata, quintum liberum; antherae tortae.
165. Bryonia.

C. Corolla epigyna.

Corolla receptaculo inserta.

a. Receptaculum commune.

Fam. 43. Dipsaceae. Antherae liberae.
166. Dipsacus. 167. Scabiosa.

Fam. 44. Compositae. Antherae in cylindrum connatae.

α. Eupatorineae. Stigmata longa, clavellata, extus subplana et superne puberulo-papillosa.

168. Eupatorium. 169. Tussilago.

β. *Asteroideae. Stigmata longiuscula, extus subplana et superne aequaliter et minute puberula.*
170. Bellis. 171. Erigeron. 172. Inula.

γ. *Senecionideae. Stigmata disci lineuria, apice penicilliformia.*
173. Xanthium. 174. Bidens. 175. Galinsogea. 176. Anthemis. 177. Achillaea. 178. Chrysanthemum. 179. Matricaria. 180. Pyrethrum. 181. Artemisia. 182. Tanacetum. 183. Gnaphalium. 184. Senecio. 185. Cineraria.

δ. *Cynareae. Stylus disci superne nodoso-incrassatus et nodus saepe penicillatus; stigmata saepe conniventia, extus puberula.*
186. Carlina. 187. Centaurea. 188. Onopordon. 189. Carduus. 190. Cirsium. 191. Arctium. 192. Serratula.

ε. *Cichoriaceae. Flosculi omnes hermaphroditi, ligulati; stylus cylindraceus; stigmata extus puberula.*
193. Lampsana. 194. Arnoseris. 195. Cichorium. 196. Hypochoeris. 197. Leontodon. 198. Apargia. 199. Tragopogon. 200. Scorzonera. 201. Picris. 202. Prenanthes. 203. Crepis. 204. Sonchus. 205. Hieracium.

b. Receptaculum non commune; antherae non connatae.

Fam. 45. Valerianeae. Germen triloculare, loculis 2 abortientibus; fructus scariosus, non dehiscens.
206. Valeriana. 207. Fedia.

Fam. 46. Rubiaceae. Flores 4—5-meri, regulares; fructus bipartibilis.
208. Asperula. 209. Galium.

Fam. 47. Caprifoliaceae. Flores plerumque irregulares; germen 3—5-loculare; fructus cum calycis margine coronatus.
210. Adoxa. 211. Sambucus. 212. Viburnum. 213. Lonicera. 214. Linnaea.

III. Polypetalae.

A. Stamina epigyna.

Stamina germini inserta.

Fam. 48. Lorantheae. Stamina petalis opposita et adnata; germen inferum; bacca monosperma.
215. Viscum.

Fam. 49. Cornaceae. Stamina petalis alterna; germen inferum; drupa putamine biloculari.
216. Cornus.

Fam. 50. Umbelliferae. Flores pentameri; stamina petalis alterna; germen inferum; styli 2; fructus exsuccus, bipartibilis.
217. Eryngium. 218. Sanicula. 219. Hydrocotyle. 220. Astrantia. 221. Daucus. 222. Anthriscus. 223. Chaerophyllum. 224. Carum. 225. Aegopodium. 226. Pimpinella. 227. Conium. 228. Cicuta. 229. Oenanthe. 230. Sium. 231. Angelica. 232. Archangelica. 233. Pastinaca. 234. Peucedanum. 235. Heracleum. 236. Selinum. 237. Seseli. 238. Aethusa.

Fam. 51. Araliaceae. Stamina petalis alterna; germen inferum; fructus baccatus vel drupaceus, multilocularis, loculis monospermis.
239. Hedera.

B. Stamina hypogyna.

Stamina infra germen inserta.

a. Calyx disepalus.

Fam. 52. Papaveraceae. Petala 4; stamina numerosa; capsula.
240. Papaver. 241. Chelidonium.

Fam. 53. Fumariaceae. Corolla 4-petala, irregularis; petala exteriora connata; stamina 6, diadelpha.
242. Fumaria. 243. Corydalis.

b. Calyx tetraphyllus.

Fam. 54. Cruciferae. Petala 4, in crucem disposita; stamina tetradynama; siliqua vel silicula.

α. Siliculosae.
244. Neslia. 245. Coronopus. 246. Cakile. 247. Teesdalia. 248. Farsetia. 249. Camelina. 250. Draba. 251. Thlaspi. 252. Capsella. 253. Armoracia.

β. Siliquosae.
254. Raphanus. 255. Turritis. 256. Cardamine. 257. Arabis. 258. Nasturtium. 259. Barbarea. 260. Sisymbrium. 161. Erysimum. 262. Brassica. 263. Sinapis.

c. Calyx plerumque pentaphyllus aut 5-partitus.

α. Stamina plerumque 5.

αα. Calyx plerumque 5-partitus.

Fam. 55. Acerineae. Samarae 2; stamina plerumque 8.
264. Acer.

Fam. 56. Hippocastaneae. Stamina plerumque 8; corolla irregularis; capsula 2—4-sperma.
265. Aesculus.

Fam 57. Geraniaceae. Carpella 5, rostrata.
266. Geranium. 267. Erodium.

Fam. 58. Oxalideae. Capsula 5-angularis, 5-locularis, polysperma, angulis dehiscens.
268. Oxalis.

ββ. Calyx plerumque 5-phyllus.

Fam. 59. Berberideae. Stamina 3—6, petalis et calycis phyllis opposita; antherae loculi a basi ad apicem dehiscentes.
269. Berberis.

Fam. 60. Empetreae. Stamina 3; petala 3; bacca.
270. Empetrum.

Fam. 61. Balsamineae. Corolla irregularis; capsula quinquevalvis, valvis a basi ad apicem elastice disilientibus.
271. Impatiens.

Fam. 62. Violariae. Corolla pentapetala, irregularis; stamina 5; antherae apice membranaceae; capsula unilocularis, trivalvis.
272. Viola.

Fam. 63. Droseraceae. Flores pentameri; styli 3—5; capsula unilocularis, trivalvis.
273. Drosera. 274. Parnassia.

Fam. 64. Polygaleae. Corolla irregularis, calycis phylla 2 majora, petaliform.; stamina 8, diadelpha; stylus 1.
275. Polygala.

Fam. 65. Caryophylleae. Petala 5; stamina 10, alterna, petalis opposita, interdum pauciora; styli 2—5; capsula uni- rarius 2—5-locularis, spermophoro centrali; rarius bacca.

a) Sileneae. Calyx tubulosus; petala longe unguiculata.
276. Gypsophila. 277. Dianthus. 278. Saponaria. 279. Silene. 280. Lychnis. 281. Agrostemma.

b) Alsineae. Calyx profunde 5-partitus; petala vix unguiculata.
282. Sagina. 283. Spergula. 284. Alsine. 285. Arenaria. 286. Holosteum. 287. Stellaria. 288. Cerastium.

Fam. 66. Linoideae. Stamina 5 vel 4; styli 4—5; capsula globosa, 4—5-cocca.
289. Linum. 290. Radiola.

β. Stamina numerosa.

Fam. 67. Ranunculaceae. Antherae rimis 2 longitudinalibus dehiscentes; carpella vel capsuliformia polysperma vel monosperma non dehiscentia.

a) Anemoneae. Nectaria nulla; carpella monosperma.
291. Thalictrum. 292. Hepatica. 293. Anemone. 294. Pulsatilla.

b) Ranunculeae. Petala basi nectarifera; carpella monosperma.
295. Myosurus. 296. Ficaria. 297. Ranunculus.

c) Helleborinae. Capsulae polyspermae, sutura interne dehiscentes.
298. Caltha. 299. Trollius. 300. Delphinium. 301. Aconitum.

d) Ranunculaceae spuriae. Antherae introrsum dehiscentes.
302. Actaea.

Fam. 68. Nymphaeaceae. Petala staminaque seriebus plurimis; stigma sessile peltatum; fructus fere baccatus, multilocularis.
303. Nymphaea. 304. Nuphar.

Fam. 69. Hypericineae. Stamina 3 — 5-delpha; styli 2—5: fructus 3—5-locularis.
305. Hypericum.

Fam. 70. Malvaceae. Stamina monadelpha; antherae uniloculares; carpella distincta, monosperma, indehiscentia, in orbem disposita.
306. Malva.

Fam. 71. Tiliaceae. Stylus unus; fructus 2—5-locularis.
307. Tilia.

C. Stamina perigyna.

Stamina calyci inserta.

a. Calyx cum germine non connatus.

Fam. 72. Paronychiae. Calyx 5-partitus; petala 5 vel nulla: capsula unilocularis, mono-polysperma.
308. Herniaria. 309. Scleranthus.

Fam. 73. Crassulaceae. Stamina totidem, quot petala vel dupla: fructus plures, distincti.
310. Sedum. 311. Sempervivum.

Fam. 74. Haloragеae. Calycis limbus superus vel nullus; petala 4 vel nulla; germen 1 — 4-loculare, stigmatibus 1 — 4, sessilibus; fructus exsuccus.
312. Myriophyllum. 313. Hippuris. 314. Callitriche.

Fam. 75. Ceratophylleae. Calyx multifidus; drupa monosperma.
315. Ceratophyllum.

Fam. 76. Leguminosae. Flores saepe papilionacei; stamina plerumque mono- vel diadelpha; legumen.

a) Loteae. Legumen non septatum.
316. Ononis. 317. Anthyllis. 318. Medicago. 319. Melilotus. 320. Trifolium. 321. Lotus. 322. Astragalus.

b) Hedysareae. Legumen articulatum.
323. Coronilla.

c) Vicieae. Legumen non septatum; caules saepe volubiles; petioli saepe cirrhiferi.
324. Ervum. 325. Vicia. 326. Pisum. 327. Lathyrus. 328. Orobus.

Fam. 77. Lythrariae. Calyx tubulosus, 3—12-dentatus; petala plerumque sex; stamina 3—36; stylus 1; capsula 1—4-locularis.
329. Lythrum. 330. Peplis.

Fam. 78. Sanguisorbeae. Calyx apice constrictus; petala nulla; carpella calyce plerumque indurato inserta.
331. Alchemilla. 332. Sanguisorba.

Fam. 79. Rosaceae Calyx liber; petala plerumque 5; stamina 20 et plura; carpella plurima.

a) Spiraeeae. Capsulae polyspermae.
333. Spiraea.

b) Dryadeae. Carpella monosperma, nucifera vel drupacea.
334. Rubus. 335. Geum. 336. Fragaria. 337. Comarum. 338. Potentilla. 339. Tormentilla. 340. Agrimonia.

c) Roseae. Calycis tubus ventricosus; limbus 5-partitus; carpella nucifera, calycis tubo baccato inclusa.
341. Rosa.

Fam. 80. Amygdaleae. Calyx liber; petala 5; stamina 15—30; drupa monosperma.
342. Prunus.

b. Calyx cum germine connatus.

Fam. 81. Pomaceae. Calycis limbus superus; petala 5; stamina 20 et plura; pomum.
343. Mespilus. 344. Pyrus. 345. Sorbus.

Fam. 82. Grossularieae. Flores pentameri; germen inferum; bacca.
346. Ribes.

Fam. 83. Onagrariae. Calycis lymbus superus, 4-rarius 2-partitus; stylus 1; fructus 4-rarius 2-locularis.
347. Oenothera. 348. Epilobium. 349. Circaea.

c. Calyx partim liber, partim cum germine connatus.

Fam. 84. Saxifrageae. Petala 5; capsula bilocularis, inter stylos persistentes dehiscens.
350. Chrysosplenium. 351. Saxifraga.

Fam. 85. Rhamneae. Flores 4—5-meri; stamina petalis opposita, disco inserta.
352. Rhamnus.

Fam. 86. Celastrinae. Flores 4—5-meri; stamina petalis alterna, disco inserta.
353. Evonymus.

Ad carceres a calce revocor, praesertim quod nuper inventae sunt hae plantae:

1. Melilotus officinalis Lam.

via, qua itur in praedium Rodelshöfen, in agro prope urbem Avena sativa et Trifolio pratensi, quorum semina fortasse ex aliis regionibus redierunt, obsito, quamobrem No. 266 pag. 60 ita commutes velim:

M. vulgaris Willd. corolla alba. Weißer Steinklee.
7. ♂. Kreuzkirche. Kl. Mühle.

M. officinalis Lam. corolla flava. Echter Steinklee.
7. ♂. Rodelshöfen.

2. Pleurospermum austriacum Hoff.

quod adde familiae 50. Umbelliferarum pag. 84. et Cl. V. O. II. generibus Angelicae, Archangelicae etc. pag. 11. his verbis:

Pleurospermum Hoffm. fructus crassiusculus, utriculatus; pericarpium duplex, externum jugis 5, inflatis.

et pag. 39. n. 115 et 116 interpone haec:

Pleurospermum Hoffm. (Umbelliferae Juss.)
Pl. austriacum Hoff. Oestreich. Rippensaamen. 7. 4. Kalthöfen.

Corrigenda.

Pag. 4. v. 1. spicierum l. specierum.
- 7. v. 10. dele distinctionem post laterales.
- 8. num. 55. ad basin staminum l. basi staminum affixae.
- 35. v. 7. sciulatis l. sciculatis.
- 47. v. 13. aquantia l. aequantia.
- 69. v. 28. folio l. folia.
- 73. v. 2. spiculo l. spicula.
- 80. v. 21. Canabis l. Cannabis.

Falsas distinguendi notas facile quisque mutabit.

c. Calyx par… …nine

Fam. 84. Saxif… …laris,
inter st…
350.
Fam. 85. Rham… …etalis
opposit…
352.
Fam. 86. Celas… …peta-
lis alte…
353.

Ad carceres a c… …r in-
ventae sunt hae
1. Melilotus…
via, qua itur in … …rbem
Avena sativa et … …tasse
ex aliis regionib… …. 266
pag. 60 ita comm…
M. vulga… …inklee.
7. ♂.
M. offici… …inklee.
7. ♂.
2. Pleurospe…
quod adde familia… …O. II.
generibus Angeli… …rbis:
Pleurosperm… …tricu-
latus; peric… …flatis.
et pag. 39. n. 1…
Pleurosperm…
Pl. austriacu… …höfen.

Pag. 4. v. 1.
- 7. v. 10
- 8. num.
- 35. v. 7.
- 47. v. 13
- 69. v. 28
- 73. v. 2.
- 80. v. 21
Falsas distin…

…ffixae.

TIFFEN® Gray Scale
R G B W G K C Y M
A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19
© The Tiffen Company, 2007